

บทที่ 2

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีทางกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหญิงใน คดีอาชญากรรม และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิงใน คดีอาชญากรรม

งาน “ราชทัณฑ์” เป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา มีภารกิจหลักสำคัญในการควบคุมดูแลและพัฒนาพฤตินิสัยนักโทษเด็ดขาดที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดให้รับโทษจำคุก และควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีผู้ต้องกักขังและผู้ต้องกักกัน โดยมุ่งเน้นการควบคุมและป้องกันมิให้ผู้ต้องขังหลบหนีออกไปสร้างความเดือดร้อนเสียหายให้สังคมและประชาชนผู้สุจริต¹ ซึ่งผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวนั้นมีเป็นจำนวนมาก ประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ และตระหนักถึงความสำคัญในความร่วมมือกับนานาประเทศในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม มีมาตรการในการควบคุมอาชญากรรมเป็นมาตรการที่มีประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญโดยให้การรับรองและเข้าเป็นภาคีเป็นจำนวนมาก และเป็นที่มาของมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมอาชญากรรมระดับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงมาตรการทางกฎหมายภายในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน โดยที่มิได้มีการเปลี่ยนแปลงในหลักการและสาระสำคัญแต่อย่างใด

2.1 หลักการ แนวคิดด้านการควบคุมอาชญากรรม

เมื่อมีการกระทำผิดขึ้นในสังคม สังคมจะต้องหาวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการกับคนที่ทำผิด ละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมเพราะหากสังคมไม่จัดการกับคนที่ทำผิดก็เท่ากับว่าสังคมยอมรับการกระทำผิดดังกล่าว การที่สังคมจะจัดการกับคนที่ทำผิดอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อ

---

¹ ธาณี วรภัทร์, หลักกฎหมายมาตรการบังคับทางอาญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2557), น.95.

ของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำผิดและเหตุผลที่จะต้องจัดการหรือปฏิบัติกับคนที่ทำผิด ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย ตามสถานการณ์ของแต่ละยุค² โดยสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยจะมีจุดเน้นในวัตถุประสงค์และวิธีการที่จะปฏิบัติต่อคนที่ทำผิดหรือการลงโทษผู้กระทำผิดที่แตกต่างกันไป

ปัญหายาเสพติดมีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน³ ต่อมาเมื่อได้มีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ขึ้นมาในปี ค.ศ. 1945 คณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (The Economic and Social Council) ซึ่งเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญของสหประชาชาติได้จัดตั้งคณะกรรมการยาเสพติด (The Commission on Narcotic Drugs: CND) ขึ้นมาแทนคณะกรรมการที่จัดตั้งโดยสันนิบาตชาติ CND จึงเป็นกลไกที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมยาเสพติดในช่วงต่อมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการควบคุมระหว่างประเทศในการผลิตฝิ่น การขาย การควบคุมการใช้ฝิ่นตามพิธีสารฝิ่น ค.ศ. 1943 (Opium Protocol, 1943) องค์การสหประชาชาติตระหนักถึงความสำคัญของปัญหายาเสพติดที่จำเป็นจะต้องมีความร่วมมือระหว่างประเทศในการควบคุมจึงได้มีการจัดทำอนุสัญญาด้านยาเสพติด เพื่อให้สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางกฎหมาย (Legal instruments) ในการควบคุมยาเสพติด จึงได้มี

อนุสัญญาที่สำคัญรวม 3 ฉบับ คือ

1. อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 (Single Convention on Narcotic Drugs, 1961) มีผลบังคับใช้เมื่อ 13 ธันวาคม 1964 มีประเทศต่าง ๆ เข้าเป็นภาคีแล้ว 154 ประเทศ อนุสัญญานฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพิธีสารฯ ค.ศ. 1972 (Protocol Amending the Single Convention of Narcotic Drugs, 1972) มีผลบังคับใช้เมื่อ 8 สิงหาคม 1975 มีประเทศต่าง ๆ เข้าเป็นภาคีแล้ว 125 ประเทศ

2. อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1971 (Convention on Psychotropic Substances, 1971) มีผลบังคับใช้เมื่อ 16 สิงหาคม 1976 มีประเทศต่าง ๆ เข้าเป็นภาคีแล้ว 183 ประเทศ

² วชิราภรณ์ อนุกุล, “กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ: ศึกษากรณีทัณฑสถานวัยหนุ่ม,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557), น.13 - 14.

³ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาทางเลือกสำหรับผู้กระทำผิดคดียาเสพติดเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักกิจการในพระตำหนักเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม, 2558), น.50 – 52.

3. อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances, 1988) มีผลบังคับใช้เมื่อ 11 พฤศจิกายน 1990 มีประเทศต่าง ๆ เข้าเป็นภาคีแล้ว 189 ประเทศ

อนุสัญญาทั้ง 3 ฉบับ มีประเทศต่าง ๆ ได้รับการยอมรับและเข้าเป็นภาคีแล้ว โดยการให้สัตยาบัน (ratification) หรือการภาคยานุวัติ (accession) จำนวนมาก เนื่องจากต่างก็ตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาเสพติดที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น การเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาก่อนให้เกิดพันธกรณีที่รัฐภาคีจะต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับอนุสัญญาสำหรับกรณีประเทศไทยนั้นการเป็นภาคีอนุสัญญาหรืออนุสัญญาใด ๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภาก่อน สนธิสัญญาหรืออนุสัญญานั้นจึงจะมีความผูกพันประเทศไทยซึ่งเป็นไปตามหลักการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยมีขั้นตอนที่สำคัญคือส่วนราชการที่รับผิดชอบในการปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ จะต้องจัดเตรียมเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องเสนอต่อคณะรัฐมนตรี จากนั้นคณะรัฐมนตรีจะเป็นผู้เสนอข้อความเห็นชอบต่อรัฐสภา ในกรณีที่ได้รับความเห็นจากรัฐสภาแล้วจึงจะสามารถดำเนินการต่อไปได้ ในกรณีจะต้องตรากฎหมายภายในรองรับการปฏิบัติตามสนธิสัญญาหรืออนุสัญญานั้น ส่วนราชการผู้รับผิดชอบต้องดำเนินการจัดทำร่างกฎหมายภายในก่อน หลังจากนั้นจึงเสนอขอความเห็นชอบต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีจะส่งเรื่องให้สำนักคณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณา เมื่อพิจารณาเสร็จแล้ว สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาจะส่งเรื่องกลับไปให้คณะรัฐมนตรีเพื่อขอความเห็นชอบต่อรัฐสภาต่อไป อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติและตระหนักถึงความสำคัญในความร่วมมือกับนานาประเทศในการแก้ไขปัญหาเสพติดจึงได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวข้างต้น โดยการภาคยานุวัติ ส่งผลให้ประเทศไทยต้องมีพันธกรณีในการปฏิบัติโดยได้ตรากฎหมายภายในออกมารองรับ เช่น พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ดังจะเห็นได้จากเหตุผลของการตราพระราชบัญญัติดังกล่าว

หลักการที่สำคัญทางอนุสัญญาด้านยาเสพติดแต่ละฉบับมีดังนี้⁴

1) อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 และที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพิธีสารฯ ค.ศ. 1972 ประกอบด้วย

⁴ เติ้งฮ้าง, น.53 - 56.

บทนิยามที่สำคัญ ๆ วัตถุที่อยู่ภายใต้การควบคุม การเปลี่ยนแปลงในขอบเขตการควบคุมข้อมูลพันทั่วไป องค์การควบคุมระหว่างประเทศ ค่าใช้จ่ายขององค์การระหว่างประเทศ การวินิจฉัยตกลงและข้อเสนอของคณะกรรมการ หน้าที่ของคณะกรรมการ ออกรับประกอบและหน้าที่ของคณะกรรมการ วาระและเงินทดแทนสำหรับกรรมการ หลักเกณฑ์การดำเนินงานของคณะกรรมการ การบริหารระบบประมาณการ การบริหารระบบข้อมูลรายงานทางสถิติ ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคและด้านการเงิน รายงานต่าง ๆ ของคณะกรรมการ เลขานุการ การบริหารงานพิเศษ ข้อมูลที่ภาคีประเทศต้องส่งให้เลขาธิการประมาณการความต้องการยาเสพติดให้โทษ สถิติที่ต้องทำส่งกลับไปยังคณะกรรมการ การจำกัดการผลิตและการนำเข้า บทบัญญัติพิเศษสำหรับการเพาะปลูก สถาบันแห่งชาติ การจำกัดผลผลิตฟางฝิ่น เพื่อการค้าระหว่างประเทศ มาตรการควบคุมฟางฝิ่น ดัน โคคา และใบ โคคา บทบัญญัติเพิ่มเติมเกี่ยวกับ โคคา มาตรการควบคุมกัญชา การผลิตกัญชา การค้าและการจำหน่าย บทบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ บทบัญญัติพิเศษเกี่ยวกับการนำยาเสพติดให้โทษในการปฐมพยาบาลของเรือหรือเครื่องบินฯ การมีไว้ครอบครองซึ่งยาเสพติด มาตรการควบคุมและตรวจตราการดำเนินการต่อต้านการ ค้าฝิ่นกฎหมาย บทกำหนดโทษ การยึดและอายัด มาตรการต่อต้านการ ใช้ยาเสพติดให้โทษในทางที่ผิดข้อตกลงในศูนย์เขตการประยุกต์มาตรการควบคุมแห่งชาติที่เข้มงวดกว่าข้อกำหนดในอนุสัญญา เป็นต้น

2) อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1971 ประกอบด้วย บทนิยาม ขอบเขตของการควบคุมซึ่งวัตถุต่าง ๆ ข้อกำหนดพิเศษเกี่ยวกับการควบคุมยาตำรับ ข้อกำหนดพิเศษอื่น ๆ เกี่ยวกับขอบเขตของการควบคุม ข้อจำกัดในทางการแพทย์และวิทยาศาสตร์ หน่วยบริหารพิเศษข้อกำหนดพิเศษเกี่ยวกับวัตถุหมวดที่ 1 ใบอนุญาต ใบสั่งยาของแพทย์ คำเตือน หีบห่อและคำโฆษณา บัญชี (ประเภทวัตถุออกฤทธิ์) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ การห้ามและการจำกัดในการส่งออกหรือนำเข้าซึ่งวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ข้อกำหนดพิเศษสำหรับการนำวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทไปในกระเป๋ปฐมพยาบาลของเรือ เครื่องบินฯ ที่ใช้ในกิจการค้าระหว่างประเทศ การตรวจตรา การเสนอรายงานของภาคีต่าง ๆ หน้าที่ของคณะกรรมการ การรายงานของสภา มาตรการของสภาในการที่จะทำให้สามารถปฏิบัติงานตามข้อกำหนดในอนุสัญญาฯ มาตรการที่จะป้องกันมิให้มีการใช้วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทในทางที่ผิด การต่อต้านการค้าที่ผิดกฎหมาย บทกำหนดโทษ การใช้มาตรการควบคุมที่เข้มงวดยิ่งกว่ามาตรการที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาฉบับนี้ เป็นต้น

3) อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1988 ประกอบด้วย

บทนิยามต่าง ๆ ขอบเขตของอนุสัญญา ความคิดและบทลงโทษ เขตอำนาจ การริบทรัพย์สิน การส่งผู้ร้ายข้ามแดน ความช่วยเหลือทางกฎหมายซึ่งกันและกัน การโอนการดำเนินคดีความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างประเทศสำหรับรัฐผ่านแดน การส่งมอบยาเสพติดภายใน การควบคุมสาร ที่ใช้บ่อยครั้งในการลักลอบผลิตยาเสพติดหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท วัสดุและอุปกรณ์เพื่อการลักลอบค้าหรือผลิตยาเสพติด มาตรการทำลายการลักลอบปลูกพืชเสพติด และขจัดความต้องการที่ผิดกฎหมายสำหรับยาเสพติดและวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ผู้ประกอบการขนส่ง เอกสารทางการค้าและการปิดฉลากสินค้าที่ส่งออก การลักลอบค้ายาเสพติดทางทะเล เขตการค้าเสรีและเมืองท่าปลอดภาษี การใช้ไปรษณีย์ ข้อมูลที่ภาคีจะต้องให้ หน้าที่ของคณะกรรมการ รายงานของคณะกรรมการ การนำมาตราการที่เข้มงวดกว่ามาตรการที่อนุสัญญานี้กำหนดไว้มาใช้ การไม่ริบถอนสิทธิ์และพันธกรณีของสนธิสัญญาที่มีอยู่ก่อน การลงนาม การให้สัตยาบัน เป็นต้น อนุสัญญานี้จึงเน้นมาตรการควบคุมยาเสพติดและการบังคับใช้กฎหมายเพื่อปราบปรามค่อนข้างมากจะเห็นได้ว่ามาตรการในการควบคุมยาเสพติดเป็นมาตรการที่มีประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญโดยให้การรับรองและเข้าเป็นภาคีเป็นจำนวนมาก และเป็นที่มาของมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมยาเสพติดระดับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมถึงมาตรการทางกฎหมายภายใน ประเทศไทยมาเป็นเวลานาน โดยที่มิได้มีการเปลี่ยนแปลงในหลักการและสาระสำคัญแต่อย่างใด⁵

ปัญหาเสพติด แม้เป็นปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดอีกปัญหาหนึ่งของสังคมไทย แต่ปัญหานี้ถูกสร้างให้เติบโตและขยายตัวลุกลามอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นปัญหาระดับชาติขั้นร้ายแรง ไม่ใช่เป็นเพราะมีการพัฒนาตัวสารเสพติดให้มีความรุนแรงมากขึ้นเป็นเหตุสำคัญ สาเหตุที่สำคัญมากกว่าน่าจะมาจากการขาดความรู้ (knowledge) ที่มาจากการทำวิจัยที่เป็นจริง สถานการณ์คดียาเสพติดที่ถูกจับกุมขัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มคดียาเสพติดของกลุ่มผู้ต้องขังหญิง เป็นอีกกรณีปัญหาหนึ่งที่ เป็นภาระของรัฐ และจำต้องทำความเข้าใจและคลี่คลายให้เห็นมายาคติที่สังคมมีต่อยาเสพติดและต่อผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้หญิง

ภายใต้สภาพความรุนแรงของปัญหาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด และทุกประเทศรวมถึงประเทศไทย เมื่อศึกษาในสถานการณ์คดียาเสพติดของผู้ต้องขังหญิง จะพบเช่น

⁵ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3*, น.56.

เดียวกันว่าในขณะที่ช่วงปี พ.ศ. 2497 ประเทศไทยมีผู้ต้องขังหญิง 289 คน จากผู้ต้องขังทั้งหมด 21,744 คน ผู้ต้องขังหญิงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เช่นในปี พ.ศ. 2539 ผู้ต้องขังหญิงเพิ่มเป็น 3,476 คน จากผู้ต้องขังทั้งหมด 75,496 คน และนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 จนถึงปี พ.ศ. 2545 ที่จำนวนผู้ต้องขังหญิงพุ่งขึ้นสูงสุดถึง 49,333 คน จากปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าในช่วงเวลาดังกล่าว จนถึงปี พ.ศ. 2557 ซึ่งมีจำนวนผู้ต้องขังหญิงถึง 45,225 คน นับเป็นประเทศที่มีจำนวนผู้ต้องขังหญิงมากเป็นอันดับ 4 ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกา จีนและรัสเซีย และหากเทียบกับจำนวนประชาชนต่อ 100,000 คน แล้วประเทศไทยจัดได้ว่ามีอัตราส่วนผู้ต้องขังหญิงต่อประชากร 100,000 คน มากเป็นอันดับ 1 ของโลก ในขณะที่บทบาทของศาลไทยก็ยังมีแนวโน้มในการพิจารณาลงโทษจำคุกจำเลยในคดีอาชญากรรมมากเป็นอันดับหนึ่ง เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมักเน้นไปที่การปราบปรามจับกุม ฟ้องคดี ทำให้มีคดีอาชญากรรมเข้าสู่ระบบยุติธรรมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง⁶

2.2 สิทธิมนุษยชนและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

แนวคิดและหลักการด้านสิทธิมนุษยชน⁷

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีการนำคำนี้มาใช้ปรากฏอยู่ในปรัชญาสาขากฎด้วยสิทธิมนุษยชน ปี ค.ศ. 1948 เรื่องสิทธิมนุษยชนได้มีการพัฒนาในแต่ละยุคสมัยต่อเนื่องมาและมีการรับรองสิทธิของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ เช่น สิทธิผู้อพยพ สิทธิสตรี สิทธิเด็ก รวมตลอดทั้งสิทธิของผู้ต้องขังเป็นผลมาจากการที่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ยังไม่ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกันตามกฎหมายหรือตามมาตรฐานสากลที่ยอมรับกันทั่วไป⁸

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) มีการนำมาใช้อ้างอิงในหลายมุมมองซึ่งส่วนใหญ่มักจะได้อธิบายว่า เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนมีมาเองโดยธรรมชาติ (Natural) ดิดตัวมาตั้งแต่กำเนิด (Inborn) และไม่อาจถูกพรากโอนไปจากตัวเราได้ (Inalienable) อาจกล่าวได้ว่า “สิทธิมนุษยชน” เป็นสิ่งที่มีอยู่ควบคู่กับความเป็นมนุษย์

⁶ สังคีต พิริยะรังสรรค์และคณะ, “โครงการศึกษาวิจัยเรื่องวาทกรรมยาเสพติด : อิศรภาพของผู้ต้องขังหญิง,” รายงานฉบับสมบูรณ์, โดยสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กรุงเทพมหานคร, 2559 : น.89.

⁷ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3*, น.56 - 62.

⁸ ธานี วรภัทร์, *กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), น.48.

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) เดิมในโลกตะวันตกเรียกว่า Rights of man (สิทธิของมนุษย์) หรือ Natural Rights (สิทธิธรรมชาติ) และที่มีการรู้จักกันโดยทั่วไปอย่างเป็นทางการของคำว่า Human Rights (สิทธิมนุษยชน) เมื่อนางรูสเวลท์ (Eleanor Roosevelt) ภรรยาของอดีตประธานาธิบดีรูสเวลท์ ซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ และรับผิดชอบในการจัดทำร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Declaration on Human Rights) ได้นำคำนี้มาใช้อย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. 1947 จนเป็นที่ยอมรับและใช้คำนี้อย่างกว้างขวางมาจนถึงปัจจุบัน

จากหลักคิดที่ว่า สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่เกิด รัฐไม่ได้มีหน้าที่มาให้สิทธิมนุษยชนแก่ประชาชน แต่รัฐมีหน้าที่จะต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชน ตลอดทั้งทำหน้าที่ส่งเสริมการเคารพสิทธิมนุษยชนของประชาชน เพื่อให้ประชาชนในฐานะคน ๆ หนึ่งอย่างเท่าเทียมกัน และสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิความเป็นคนนั้นอยู่เหนือสิทธิของสาธารณะและสิทธิของรัฐ ดังนั้นนโยบายของรัฐ มาตรการทางกฎหมาย ตลอดทั้งระบบขององค์กรเหนือรัฐ เช่น องค์กรสหประชาชาติมีความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาช่วยปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วย

สิทธิมนุษยชนนั้น สัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับสิทธิตามกฎหมายเพราะมักจะเกิดการเรียกร้องทางการเมืองเพื่อให้มีกฎหมายรับรอง ดังนั้นสิทธิมนุษยชนจึงมีลักษณะเป็นทั้งสิทธิโดยชอบธรรมและเป็นสิทธิทางกฎหมายด้วย สำหรับหลักกฎหมายที่เป็นพื้นฐานของสิทธิมนุษยชน คือ หลักการไม่เลือกปฏิบัติและหลักการจำกัดสิทธิเสรีภาพที่ชอบธรรม สำหรับหลักการไม่เลือกปฏิบัติในกฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้น ถือว่าทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน การดำเนินการใด ๆ ของรัฐต้องไม่ทำให้เกิดความแตกต่าง ไม่ว่าในทางที่ทำให้เสื่อมเสียสิทธิประโยชน์หรือเป็นการให้สิทธิประโยชน์ แต่สำหรับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน เพื่อให้กลุ่มที่ด้อยโอกาสในการใช้สิทธิได้มีลักษณะที่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นนั้นไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ⁹

สำหรับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ถือว่าเป็นกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ประเทศไทยได้ร่วมลงนามและให้สัตยาบันกติการะหว่างประเทศหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นพันธกรณีที่จะต้องยึดถือปฏิบัติตาม มี 7 ฉบับ คือ¹⁰

1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child (CRC)) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2535 (ค.ศ.1992)

⁹ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3*, น.58.

¹⁰ เพิ่งอ้าง.

2. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบและพิธีสารเลือกรับ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW), and Optional Protocol) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2528 (ค.ศ.1985)

3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2539 (ค.ศ. 1996)

4. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี เมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2542

5. อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2546 (ค.ศ.2003)

6. อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention against Torture and Other Cruel Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2550 (ค.ศ.2007)

7. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 (ค.ศ.1996)

สำหรับสาระสำคัญของอนุสัญญาสหประชาชาติแต่ละฉบับที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี และมีผลโดยตรงต่อการปกป้องคุ้มครองสิทธิของผู้หญิงที่กระทำความผิดในคดีอาชญากรรม 2 ฉบับ และมีเนื้อหาโดยสังเขป ดังนี้

1) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบและพิธีสารเลือกรับ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ มีบทบัญญัติรวม 30 ข้อ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน รวม 30 ข้อ มีสาระสำคัญในแต่ละส่วน ประกอบด้วย¹¹

ส่วนที่ 1

คำนิยามของคำว่า “เลือกปฏิบัติต่อสตรี” พันธกรณีของรัฐภาคี มาตรการที่เหมาะสมที่จะให้สตรีได้ใช้สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานบนความเสมอภาคกับบุรุษ มาตรการพิเศษชั่วคราวและ

¹¹ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – CEDAW, อ้างใน *เชิงอรรถที่ 3*, น.59.

มาตรการที่มุ่งปกป้องความเป็นเพศมารดาที่จะไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ มาตรการที่เหมาะสมที่รัฐจะนำมาใช้ได้เพื่อความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างบุรุษและสตรี การปราบปรามการค้าสตรีและการแสวงหาประโยชน์จากการค้าประเวณีของสตรีทุกรูปแบบ

ส่วนที่ 2

มาตรการที่เหมาะสมเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในด้านการเมืองและด้านอื่น ๆ ทั่วไป โอกาสสตรีที่จะเป็นผู้แทนรัฐบาลในระดับระหว่างประเทศและการเข้าร่วมงานในองค์การระหว่างประเทศ การที่จะได้มาหรือการเปลี่ยนแปลงหรือการคงไว้ซึ่งสัญชาติของสตรีและบุตร

ส่วนที่ 3

สิทธิอันเสมอภาคกับบุรุษในด้านการศึกษา อาชีพ การจ้างงานสตรีที่จะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคกับบุรุษ การรักษาสุขภาพ การได้รับบริการที่เหมาะสมเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอด และระยะหลังการคลอดบุตร ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นฐานของความเสมอภาค สตรีในชนบท ปัญหาการสนับสนุนบนพื้นฐานของความเสมอภาค การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในชนบท

ส่วนที่ 4

ความเสมอภาคในทางกฎหมายในเรื่องต่าง ๆ การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในเรื่องเกี่ยวกับการสมรสและความสัมพันธ์ทางครอบครัว

ส่วนที่ 5

คณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี การเลือกตั้งคณะกรรมการการรายงานว่าด้วยมาตรการด้านนิติบัญญัติ ตุลาการ การบริการและด้านอื่น ๆ เพื่อให้มีผลต่อการนำอนุสัญญาไปบังคับใช้ข้อบังคับการประชุมของคณะอนุกรรมการ การประชุมคณะกรรมการ การรายงานต่อสมัชชาสหประชาชาติความสัมพันธ์กับทบวงการชำนัญพิเศษ การส่งเสริมให้บรรลุถึงความเสมอภาคระหว่างบุรุษและสตรี การกำหนดมาตรการที่จำเป็นในระดับชาติของรัฐภาคี เป็นต้น

สำหรับพิธีสารเลือกรับ (Optional Protocol) นับเป็นการย้ำเจตนารมณ์เรื่องหลักการความเท่าเทียมกัน การไม่เลือกปฏิบัติ การยอมรับอำนาจของคณะกรรมการที่ปรากฏในอนุสัญญา และเกี่ยวข้องกับรัฐภาคี โดยผู้ร้องเรียนอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคลในนามของผู้ถูกละเมิดก็ได้ การกำหนดเงื่อนไขในการรับเรื่องร้องเรียน และการตรวจสอบเรื่องร้องเรียนโดยคณะกรรมการซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีพิธีสารดังกล่าว

2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง¹²

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มีบทบัญญัติแบ่งออกเป็น 6 ส่วน รวม 53 ข้อ มีสาระสำคัญในแต่ละส่วนประกอบด้วย¹³

ส่วนที่ 1

สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง

ส่วนที่ 2

พันธกรณีของรัฐภาคีที่จะเคารพและประกันแก่ปัจเจกบุคคลในสิทธิที่ได้กำหนดไว้ในกติกาฉบับนี้ การประกันสิทธิอันเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรีในการใช้สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรการที่เป็นการหลีกเลี่ยงพันธกรณีภายใต้กติกาฉบับนี้ เท่าที่จำเป็นในภาวะฉุกเฉิน แต่ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ การกระทำของรัฐต้องไม่มีจุดมุ่งหมายในการทำลายสิทธิและเสรีภาพที่กำหนดไว้ในกติกาฉบับนี้โดยไม่มี การจำกัดหรือหลีกเลี่ยงสิทธิมนุษยชน

ส่วนที่ 3

สิทธิของบุคคลที่จะมีชีวิตและได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายบุคคลจะไม่ถูกรบกวน การปฏิบัติหรือลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม ห้ามการเอาตัวลงเป็นทาสหรือตกอยู่ในภาวะเยี่ยงทาส สิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยของร่างกาย บุคคลจะถูกจับกุมหรือควบคุมโดยอำเภอใจมิได้ถูกกีดรอนเสรีภาพมิได้ บุคคลที่ถูกกีดรอนเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม ห้ามจำคุกอันเนื่องมาจากเหตุไม่สามารถชำระหนี้ตามสัญญา บุคคลทุกคนมีสิทธิเสรีภาพอยู่ในดินแดนของรัฐได้โดยชอบด้วยกฎหมาย สิทธิของคนต่างด้าวในดินแดนรัฐภาคี ความเสมอภาคในการพิจารณาของศาลและคณะตุลาการ บุคคลไม่ต้องรับผิดทางอาญาเพราะกระทำหรืองดเว้นกระทำการซึ่งในขณะกระทำไปไม่เป็นความผิดตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายระหว่างประเทศ สิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย การไม่ถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครัว เกียรติยศหรือการติดต่อสื่อสารโดยพลการ เป็นต้น

ส่วนที่ 4

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน องค์ประกอบและการปฏิบัติหน้าที่ การเลือกตั้งคณะกรรมการ การสิทธิมนุษยชน การเลือกตั้งครั้งแรกและการเลือกตั้งแทนตำแหน่งว่าง สัดส่วนของคณะกรรมการและการกระจายสัดส่วนตามเขตภูมิภาค เป็นต้น

¹² International Covenant on Civil and Political Rights : ICCPR, อ้างใน *เชิงอรรถที่ 3*, น.62.

¹³ อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 3*, น.62-64.

ส่วนที่ 5

ประกอบด้วย การตีความบทบัญญัติของกติกานี้ การห้ามการตีความกติกานี้ที่จะทำให้เกิดสิทธิที่มีมาแต่กำเนิดของปวงชน

ส่วน 6

การเปิดให้ลงนาม การให้สัตยาบัน การภาคยานุวัติและการเก็บรักษา สัตยาบันสารหรือภาคยานุวัติ เป็นต้น

จากบทบัญญัติ ดังกล่าวส่วนที่เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ที่สำคัญปรากฏในส่วนที่ 3 ซึ่งกล่าวถึงสิทธิต่าง ๆ ของประชาชนที่รัฐจะต้องให้ความคุ้มครอง เช่น สิทธิในการมีชีวิตอยู่ เสรีภาพจากการถูกทรมาน การห้ามบุคคลมิให้ตกอยู่ในสภาวะเยี่ยงทาส การห้ามบุคคลมิให้ถูกจับกุมตามอำเภอใจ การปฏิบัติต่อผู้ถูกกีดรอนเสรีภาพอย่างมีมนุษยธรรม ความเสมอภาคของบุคคลภายใต้กฎหมาย การห้ามมิให้มีการแทรกแซงความเป็นส่วนตัว สิทธิของชายหญิงที่อยู่ในวัยที่เหมาะสมในการมีครอบครัว การคุ้มครองสิทธิเด็ก ฯลฯ ซึ่งเป็นข้อที่รัฐจะต้องมีมาตรการที่สอดคล้องกับกติกานี้

2.3 หลักการ แนวคิดด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังตามข้อกำหนดกรุงเทพมหานคร

แนวคิดด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากลในการปฏิบัติต่อนักโทษ¹⁴

เป็นเวลานานกว่า 50 ปี ที่สหประชาชาติ (United Nations) หรือ UN ได้มีการศึกษา วิจัย วิธีการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนของการบังคับโทษจำคุก ซึ่งต่อมาได้มีออกข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสหประชาชาติ 1955 เป็นเครื่องมือทางกฎหมายสำหรับการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนของการบังคับโทษจำคุก มาตรฐานเรือนจำสหประชาชาติ พบว่าเป็นเวลานานกว่า 50 ปีที่สหประชาชาติ (United Nations) หรือ UN ได้มีการศึกษา วิจัย วิธีการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนของการบังคับโทษจำคุก เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับการยอมรับจากประชาชน ซึ่งต่อมาได้มีออกข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสหประชาชาติ 1955 เป็นเครื่องมือทางกฎหมาย สำหรับการบริหารจัดการกระบวนการยุติธรรม

¹⁴ วินัย เจริญเฉลิมศักดิ์, “มาตรฐานเรือนจำสหประชาชาติ.” สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559, จาก

ธรรมเนียมอาญาในขั้นตอนของการบังคับโทษจำคุก หลังจากนั้นสหประชาชาติยังได้กำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรื่องต่าง ๆ เช่น การส่งผู้ร้ายข้ามแดน การป้องกันเจ้าหน้าที่ในการใช้กำลังกับเหยื่อ การให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ เป็นต้น ซึ่งในทางปฏิบัติประเทศต่าง ๆ มากกว่า 100 ประเทศทั่วโลกได้อาศัยมาตรฐานขั้นต่ำเหล่านี้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายการบังคับโทษจำคุกของประเทศตน ในกรณีนี้ UN ยังได้มีการส่งเสริมและตรวจสอบการใช้มาตรฐานและบรรทัดฐานที่มีอยู่ผ่านบริการกระบวนการให้คำปรึกษาและความช่วยเหลือทางด้านเทคนิค การฝึกอบรมสัมมนาและการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญของ UN ได้มีการพัฒนาเครื่องมือและคู่มือเพื่อช่วยให้ประเทศต่าง ๆ ได้ดำเนินงานตามมาตรฐานและบรรทัดฐานของสหประชาชาติ เนื้อหาสาระสำคัญของมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังสหประชาชาติ 1955 ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำฯ ดังกล่าว ได้กล่าวถึงเนื้อหาสาระสำคัญของมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นหลักการและแนวปฏิบัติของหน่วยงานบังคับโทษจำคุกในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิกของ UN ประกอบด้วยแนวคิดและมาตรฐานขั้นต่ำที่ใช้ในการปฏิบัติงานที่สำคัญ ดังนี้¹⁵

แนวคิดและบทบัญญัติทั่วไป

การลงโทษจำคุกหรือมาตรการที่คล้ายกันมีวัตถุประสงค์และเหตุผลในการปกป้องสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม ด้วยเหตุนี้ กรมราชทัณฑ์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังผ่านการฝึกอบรม ความรู้ ทักษะ อาชีพ ในรูปแบบที่เหมาะสมทั้งความรู้สายสามัญ สายอาชีวศึกษา เพื่อให้แน่ใจว่าผู้ต้องขังเกิดความเคารพกฎหมายช่วยเหลือตนเองได้ และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขภายหลังพ้นโทษ

การแยกผู้ต้องขังรายกลุ่มและรายบุคคล

กรมราชทัณฑ์จะต้องจัดให้มีการแยกผู้ต้องขังออกเป็นรายกลุ่มและรายบุคคล เพื่อความสะดวกในการแก้ไขฟื้นฟูและเพื่อจัดการสร้างอิทธิพลที่ไม่ดีในหมู่ผู้ต้องขังคนอื่น ๆ การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีปัญหาเฉพาะทาง ผู้ต้องขังที่มีประวัติการกระทำผิดที่มีสาเหตุมาจากปัญหาทางอารมณ์ ทางสังคม ทางอาญาและความสามารถทางร่างกายและจิตใจ จะต้องนำมาพิจารณาประกอบการรักษาเพื่อช่วยกระตุ้นให้ผู้ต้องขังเกิดความเคารพตัวเองและพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม

¹⁵ เติ้งฮ้าง.

การจำคุกทางเลือก

เนื่องจากข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญาได้เรียกร้องให้มีการตรวจสอบทางเลือกในการจำคุก มีการวางแผนและการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว เช่น การบริการสังคม การจำคุกที่บ้าน และมาตรการไม่ควบคุมตัวอื่น ๆ จะสามารถช่วยลดปัญหา การละเมิดสิทธิมนุษยชน ช่วยประหยัดทรัพยากรและโดยทั่วไปจะเพิ่มประสิทธิภาพในการลดการกระทำผิดซ้ำมากกว่าการจำคุก การช่วยให้หน่วยงานของรัฐปรับบทลงโทษทางอาญาของผู้กระทำความผิดแต่ละคน ในลักษณะที่ได้สัดส่วนกับการกระทำความผิดอีกทางเลือกหนึ่ง เช่น การใช้โปรแกรมยุติธรรมบูรณาการแก้ไข ผู้กระทำความผิดและคนอื่น ๆ ในการช่วยเหลือและบริการชุมชนเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาการเจรจาต่อรอง กระบวนการที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์และความสมานฉันท์ รวมถึงลดถึงการเยียวยาและการชดเชยค่าเสียหาย เป็นต้น¹⁶

กรณีของประเทศไทยในฐานะที่เป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ถ้าได้มีการดำเนินการตามแนวทางที่สหประชาชาติกำหนดดังกล่าว ประเทศไทยก็จะได้ชื่อว่าได้มีการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายในการบริหารจัดการ เพื่อให้ประชาชนยอมรับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในขั้นตอนของการบังคับโทษจำคุก บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพซึ่งถือเป็นหลักสากล แต่ในส่วนของผู้ต้องขังนั้นด้วยเงื่อนไขทางกฎหมาย ทำให้สิทธิเสรีภาพบางประการถูกจำกัดเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล แต่เพื่อให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นมาตรฐานและมีแนวทางที่เป็นสากล องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้มีมาตรการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่สำคัญรวม 3 ฉบับ คือ¹⁷

1. มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (The Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoner) หรือเรียกโดยย่อว่า SMR โดยที่ประชุมองค์การสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเจนีวา สวิตเซอร์แลนด์ เมื่อปี ค.ศ.1955 และสภาเศรษฐกิจและสังคมขององค์การสหประชาชาติ ได้เห็นชอบแล้วโดยมติที่ 663 เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 1957 และมติที่ 2076 เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 1977 ได้กำหนดหลักการและวิธีปฏิบัติที่ดีในการดูแลนักโทษ และการบริหารทั่วไปของหน่วยงานราชทัณฑ์ แม้ข้อกำหนดดังกล่าวจะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายแต่หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวก็ได้มีการนำไปสู่การปฏิบัติในแนวทางเดียวกันทั้งในลักษณะของกฎหมายระหว่าง

¹⁶ วินัย เจริญเฉลิมศักดิ์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 14*.

¹⁷ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3*, น.64 - 66.

ประเทศ และกฎหมายหรือระเบียบภายในประเทศ อย่างไรก็ตามมาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวเป็นแนวทางการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยรวมมิใช่แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ต้องขังหญิงเป็นการเฉพาะแต่อย่างใด

2. มาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน (The Standard Minimum Rules for the Administration on Juvenile Justice) หรือที่เรียกว่า “ข้อกำหนดปักกิ่ง” หรือ (The Beijing Rules) ในปี ค.ศ.1985 องค์การสหประชาชาติได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อบุคคลที่เป็นผู้ต้องขังซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ มติที่ 40/33 เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ.1985

3. กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการที่มีไม่คุมขัง (The Standard Minimum Rules for Non - Custodial Measures) หรือ “ข้อกำหนดโตเกียว” (The Tokyo Rules) การบังคับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลแม้จะมีข้อกำหนดว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามแนวปฏิบัติของสหประชาชาติดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ก็ยังคงก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกหลายประการ และในบางกรณีก็มิได้ส่งผลต่อการป้องกันหรือแก้ไขปัญหอาชญากรรมได้เหมาะสมกับสภาพของบุคคลที่กระทำความผิด ดังนั้นในปีค.ศ.1990 องค์การสหประชาชาติจึงได้กำหนดแนวทางสำหรับทางเลือกแทนการคุมขัง ซึ่งข้อกำหนดดังกล่าวได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ โดยมติที่ 45/110 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1990

4. ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีไม่คุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง (United Nations Rules for the treatment of women prisoners and non-custodial measures for women offenders) หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” (Bangkok Rules)¹⁸

เนื่องจากข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติทั้งสามฉบับ แม้ช่วยทำให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้รับการคุ้มครองโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนมากขึ้น รวมถึงมีแนวทางที่เป็นทางเลือกโดยมาตรการที่มีไม่คุมขัง แต่ก็ถือได้ว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่ใช้สำหรับผู้ต้องขังหรือผู้กระทำความผิดโดยทั่วไป โดยมิได้ให้ความสำคัญกับผู้หญิงอย่างเหมาะสมที่ควรจะมีข้อกำหนดสำหรับผู้ต้องขังหรือผู้กระทำความผิดหญิงเป็นการเฉพาะ เนื่องจากโดยลักษณะของเพศสภาพความรับผิดชอบและความต้องการพิเศษของผู้หญิงแตกต่างไปจากผู้ต้องขังชาย สิทธิ

¹⁸ เติ้งฮ้าง, น.66 - 70.

มนุษยชนที่ผู้ต้องขังหญิงในฐานะมนุษย์คนหนึ่งจึงควรจะได้รับปัจจัยพื้นฐานและได้รับการคุ้มครองอย่างเพียงพอและเหมาะสม เพื่อไม่ให้เป็นการลงโทษซ้ำซ้อนจากสังคมและสามารถกลับไปอยู่รวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขต่อไป จึงได้มีการทบทวนมาตรการในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงหรือผู้กระทำความผิดหญิง โดยตระหนักถึงการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในกระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) สำหรับผู้หญิงอย่างเหมาะสมในระยะต่อมา

เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2553 ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยที่ 65 ได้รับรองร่างมติเรื่องข้อกำหนดคสทสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง โดยเน้นทามติและหรือเรียกเพื่อเป็นเกียรติกับประเทศไทยว่า “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” (Bangkok Rules) ทำให้ข้อกำหนดดังกล่าวมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการ ซึ่งถึงแม้จะไม่มีฐานะเป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับที่ประเทศต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตามแต่ก็เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่ยอมรับกันในระดับสากลและประเทศต่าง ๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพฯ เพื่อยกระดับมาตรฐานของกรมราชทัณฑ์ของประเทศนั้น ๆ¹⁹

การที่ข้อกำหนดดังกล่าว ถูกเรียกชื่อตามเมืองหลวงของไทยนั้น เป็นเพราะว่าข้อกำหนดนี้เป็นความริเริ่มของประเทศไทย ภายใต้โครงการ “Enhancing Lives of Female Inmates: ELFI” ในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ที่ทรงเล็งเห็นว่าปัจจุบันยังไม่มีมาตรฐานการดูแลผู้ต้องขังหญิงเป็นการเฉพาะ สตรีเหล่านี้ควรได้รับการคุ้มครองและปฏิบัติอย่างเหมาะสมด้วย มาตรฐานที่สมควรขณะถูกคุมขัง จึงมีพระดำริให้กระทรวงยุติธรรมร่างข้อกำหนดเกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงเพื่อเสนอให้ยูเอ็นรับรองใช้เป็นมาตรฐานในการดูแลผู้ต้องขังหญิงทั่วโลก²⁰

ทั้งนี้ ประเทศไทยได้ดำเนินการผลักดันร่างข้อมติเรื่องข้อกำหนดฯ ให้เป็นที่ยอมรับของประเทศสมาชิกสหประชาชาติผ่านเวทีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะ ๆ จนได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิกสหประชาชาติในการประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติ สมัยที่ 65 โดยก่อนหน้านี้นี้พระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ได้เสด็จเป็นองค์ประธานในงานเปิดนิทรรศการ ELFI และประธานเลี้ยงรับรองให้แก่คณะทูตานุทูตและเลขาธิการสหประชาชาติ รวมทั้งผู้บริหารระดับ

¹⁹ นัทธิ จิตสว่าง, “แนวทางการขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules) ไปสู่การปฏิบัติในงานราชทัณฑ์ของไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/533423>

²⁰ กอบกุล จันทวโร, ธาณี วรรณทร์, จิรวุฒิ ลิปิพันธ์, สุวีรัตน์ เจตนันตะพุก, *อ้าวแล้ว เชิงอรรถที่ 3*, น.68.

สูงของสหประชาชาติ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2553 และได้ทรงมีพระดำรัสเปิดนิทรรศการเพื่อประชาสัมพันธ์และเสริมสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับโครงการ ELFI และข้อกำหนดดังกล่าวด้วย²¹

ข้อกำหนดกรุงเทพฯ ฉบับนี้ ถือเป็นข้อกำหนดฉบับแรกของสหประชาชาติที่กำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำซึ่งสามารถใช้อ้างอิงในการปรับปรุงกฎหมายภายใน กฎระเบียบด้านราชทัณฑ์ที่เกี่ยวกับผู้ต้องขังหญิงในประเทศต่าง ๆ ต่อไป อันถือเป็นบทบาทเชิงรุกที่สำคัญของไทยในการส่งเสริมให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในระบบความยุติธรรมทางอาญาของผู้ต้องขังหญิงและบุตรติดผู้ต้องขังหญิงทั่วโลก ตามคำมั่นด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้ให้ไว้กับประชาคมโลก อีกทั้งยังเป็นการเทิดพระเกียรติพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ในฐานะที่ทรงเป็นผู้ริเริ่มโครงการ ELFI และทรงทุ่มเทพระวิริยะอุตสาหะจนประสบผลสำเร็จในการสนับสนุนให้ข้อกำหนดกรุงเทพฯ ได้รับการยอมรับในเวทีสหประชาชาติในที่สุด²²

ทั้งนี้ สหประชาชาติได้ถือว่าข้อมติเรื่องข้อกำหนดกรุงเทพฯ เป็นผลสำเร็จที่สำคัญประการหนึ่งของการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยนี้ด้วย โดยเห็นว่าข้อกำหนดกรุงเทพฯ มหานครจะช่วยคุ้มครองสิทธิและสวัสดิภาพของผู้ต้องขังหญิง ตั้งแต่การจำแนกลักษณะและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงที่มีลักษณะพิเศษแต่ละประเภท การกำหนดมาตรฐานความปลอดภัยและการดูแลสุขภาพที่เป็นความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังหญิง การใช้มาตรการที่มีใช้การคุมขัง และการดูแลบุตรที่ติดผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ ทั้งนี้ โดยที่ประเทศไทยเป็นผู้ริเริ่มข้อกำหนดกรุงเทพฯ ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำของไทยจึงควรได้รับประโยชน์จากข้อกำหนดดังกล่าวด้วยเป็นอันดับแรกโดยประเทศไทยจะเดิน หน้าปรับปรุงสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำทั่วประเทศอย่างจริงจังเพื่อให้ได้มาตรฐานตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ มหานคร และเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับประเทศต่าง ๆ รวมทั้งจะส่งเสริมและสนับสนุนข้อกำหนดกรุงเทพฯ มหานคร ให้ได้รับการปฏิบัติอย่างแพร่หลายเพื่อประโยชน์ของผู้ต้องขังหญิงทั่วโลกต่อไป²³

สำหรับประเทศไทย ในฐานะที่เป็นประเทศที่ผลักดันให้เกิดข้อกำหนดกรุงเทพฯ ดังกล่าวนี้นี้ จึงต้องแสดงบทบาทในการขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพฯ ให้เป็นที่ยอมรับของประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทที่ผลักดันโดยสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (Thailand Institute of Justice) หรือ TIJ ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยก็ควรที่จะเป็นประเทศตัวอย่างในการพยายาม

²¹ เติ้งฮ้าง.

²² เติ้งฮ้าง, น. 69.

²³ เติ้งฮ้าง, น.69 - 70.

ในการขับเคลื่อนข้อกำหนดกรุงเทพมหานคร โดยผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการยุติธรรม เช่น ศาลยุติธรรม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ สำนักงานอัยการสูงสุด และกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น²⁴ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุดในการที่จะทำให้การปฏิบัติข้อกำหนดกรุงเทพฯ มีบัญญัติแบ่งเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย ข้อกำหนดในเรื่องต่าง ๆ รวม 70 ข้อซึ่งมีสาระสำคัญโดยสังเขป เกี่ยวกับมาตรการที่มีใช้การคุมขัง (Non-Custodial measures) สำหรับผู้กระทำความผิดหญิง มี 6 ข้อ คือ มาตรการที่มีใช้การคุมขัง (Non-Custodial measures)

ข้อ 57 จากบทบัญญัติของข้อกำหนดโตเกียว (the Tokyo Rules) ต้องให้แนวทางการพัฒนาและการใช้การตอบสนองที่เหมาะสมต่อผู้กระทำความผิดหญิง ต้องพัฒนาทางเลือกเฉพาะเพศหญิงในเรื่องมาตรการเบี่ยงเบนการเข้าสู่กระบวนการทางศาลและทางเลือกอื่น ๆ ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาและในการตัดสิน โดยพิจารณาถึงประวัติของการตกเป็นเหยื่อของผู้กระทำความผิดหญิงและภาระของผู้ต้องขังในการดูแลครอบครัว

ข้อ 58 ผู้กระทำความผิดหญิงไม่ควรถูกแยกออกจากครอบครัวและชุมชนโดยไม่ได้รับการพิจารณาใคร่ครวญอย่างเหมาะสมถึงภูมิหลังและสายสัมพันธ์ในครอบครัว ทางเลือกอื่น ๆ ในการจัดการกับผู้หญิงที่กระทำความผิดตามข้อกำหนดโตเกียว เช่น การเบี่ยงเบนการเข้าสู่กระบวนการทางศาลและทางเลือกอื่น ๆ ในขั้นตอนก่อนการพิจารณาและในขั้นตอนการตัดสินคดีในช่วงเวลาที่เหมาะสมและเป็นไปได้

ข้อ 59 วิธีการคุ้มครองที่มีใช้การคุมขัง จะต้องถูกนำมาใช้เพื่อปกป้องผู้หญิงที่ต้องการการคุ้มครอง มาตรการชั่วคราวที่เกี่ยวกับการควบคุมตัวเพื่อคุ้มครองผู้หญิงที่เกี่ยวข้องภายใต้การควบคุมดูแลของผู้มีอำนาจในการพิจารณาคดีหรือผู้ที่มีอำนาจหน้าที่อื่น

ข้อ 60 การมีทรัพยากรที่เหมาะสมในการกำหนดทางเลือกสำหรับผู้กระทำความผิดหญิง เพื่อที่จะผสมผสานมาตรการที่มีใช้การคุมขังกับกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อจัดการกับปัญหาที่พบได้โดยทั่วไปที่สุด อันจะนำไปสู่การเข้ามาในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของผู้หญิง ซึ่งอาจรวมถึงหลักสูตรการบำบัดและการให้คำปรึกษาแก่เหยื่อผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวและการล่วงละเมิดทางเพศ การรักษาที่เหมาะสมแก่ผู้ที่มีความบกพร่องทางสมองและโครงสร้างทางการศึกษาและการฝึกอบรม เพื่อเพิ่มโอกาสในการทำงานตามความต้องการสำหรับเด็กและผู้หญิง

²⁴ เห่งฮ้าง, น.71 - 73.

ข้อ 61 ในการพิจารณาพิพากษาผู้กระทำความผิดหญิง ศาลต้องพิจารณาถึงการไร้เหตุบรรเทาโทษ และความไม่รุนแรงที่สัมพันธ์กัน ลักษณะของการกระทำความผิดทางอาญาควบคู่ไปกับการกระทำของผู้หญิงในการดูแลครอบครัวและภูมิหลังทั่วไป

ข้อ 62 การปรับปรุงการปรับ โครงการบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่มีความละเอียดอ่อนโดยคำนึงถึงเพศ การรักษาภาวะทุกข์ทรมานทางจิตสำหรับผู้หญิงเป็นการเฉพาะในชุมชน การเข้าถึงการบำบัด รักษาเพื่อป้องกันอาชญากรรม และเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้มาตรการเบี่ยงเบนการเข้าสู่กระบวนการทางศาลและการลงโทษโดยทางเลือกอื่น ๆ

2.4 แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดหญิงในคดียาเสพติดในปัจจุบัน²⁵

ในปี พ.ศ. 2497 ประเทศไทยมีผู้ต้องขังหญิง 289 คน จากผู้ต้องขังทั้งหมด 21,744 คน พอมาในปี พ.ศ. 2539 ผู้ต้องขังหญิงเพิ่มขึ้นเป็น 3,476 คน จากผู้ต้องขังทั้งหมด 75,496 คน แต่จำนวนผู้ต้องขังหญิงมาเพิ่มสูงอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 จนถึงปี พ.ศ. 2545 ที่จำนวนผู้ต้องขังหญิงพุ่งขึ้นสูงสุดถึง 49,333 คน เนื่องจากปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าในช่วงเวลาดังกล่าว จนกระทั่งปี พ.ศ. 2546 ที่ผู้ต้องขังหญิงเริ่มลดลงมาจนถึงปี พ.ศ. 2549 เหลือ 23,740 คน ทั้งนี้เนื่องจากการออกพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ที่มีการแยกผู้เสพยาออกจากผู้กักและมีการเปิดโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองอย่างจริงจังจนทำให้ผู้ต้องขังหญิงลดลงดังกล่าว

อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมาที่การเปิดใช้โรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองราชทัณฑ์ลดลง ทำให้จำนวนผู้ต้องขังหญิงกลับเพิ่มสูงขึ้นทุกปี จนถึงปี พ.ศ. 2557 ซึ่งมีจำนวนผู้ต้องขังหญิงถึง 45,225 คน นับเป็นประเทศที่มีจำนวนผู้ต้องขังหญิงมากเป็นอันดับ 4 ของโลก รองจากสหรัฐอเมริกา จีนและรัสเซีย และหากเทียบกับจำนวนประชาชนต่อ 100,000 คน แล้วประเทศไทยจัดได้ว่ามีอัตราส่วนผู้ต้องขังหญิงต่อประชากร 100,000 คน มากเป็นอันดับ 1 ของโลก

การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้กระทำความผิดและผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยโดยเฉพาะในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มีสาเหตุสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ²⁶

ประการที่หนึ่ง สังคมไทยเป็นสังคมที่นิยมใช้โทษจำคุกในการป้องกันสังคม โดยมีความเชื่อว่าเมื่อคนทำผิดก็ต้องถูกลงโทษให้สาสมกับความผิดและให้หลบจำ ดังนั้น เมื่อมีการ

²⁵ นัทธิต จิตสว่าง, “การแก้ปัญหาผู้ต้องขังหญิงสันคูลในประเทศไทย,” สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/582021>

²⁶ เห่งฮ้าง.

กระทำผิดทางอาญาเกิดขึ้น สังคมคาดหวังว่าผู้กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษเสมอหน้ากัน โดยมีโทษจำคุกเป็นโทษที่ถูกนำมาใช้กับผู้กระทำผิดมากที่สุด จนกล่าวได้ว่าสังคมไทยนิยมใช้โทษจำคุกในการจัดการกับคนที่ทำผิดแทบจะทุกกรณี การใช้มาตรการอื่นที่ไม่ใช่โทษจำคุกจะถูกตั้งข้อสงสัย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการใช้มาตรการชะลอการฟ้อง การปล่อยตัวชั่วคราว การใช้มาตรการคุมขังในสถานที่อื่นที่มีไข้เรือนจำที่ถูกผลักให้ไปเป็นมาตรการหลังการจำคุก หรือแม้แต่การรอลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติที่อาจถูกตั้งคำถามตามมาว่าทำไมไม่ใช้มาตรการจำคุก ดังนั้นการนำมาตรการเลี้ยงโทษจำคุกมาใช้จึงทำได้อย่างจำกัดและทำให้จำนวนผู้ต้องขังเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สอง ผู้ต้องขังหญิงที่กระทำผิดและถูกส่งเข้ามาในเรือนจำส่วนใหญ่เป็นคดีอาญาเสพติด ถึงร้อยละ 84 - 86 ในขณะที่ความผิดในคดีอื่น ๆ เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และพบว่าส่วนใหญ่ผู้ต้องขังหญิงคดีอาญาเสพติดพัฒนาขึ้นมาจากการเป็นผู้เสพแล้วจึงเข้าสู่วงการเป็นผู้ค้ารายย่อย โดยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ตั้งใจเข้ามาขายยาเสพติด แต่ทำเพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือมีปัญหาครอบครัว และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ผลักดันให้เข้าสู่วงจรยาเสพติด อีกทั้งเป็นพวกที่ขาดโอกาสและทางเลือกในชีวิตที่ดีกว่าจึงหันเข้าสู่ยาเสพติด เมื่อส่วนใหญ่ของผู้กระทำผิดมาจากสภาพแวดล้อมที่พร้อมจะผลักดันเข้าสู่ยาเสพติดได้ตลอดเวลา การใช้มาตรการทางเลือกแทนการจำคุกหรือการให้ผู้กระทำผิดหญิงยังคงอยู่ในสภาพแวดล้อมแบบเดิมโดยใช้มาตรการไม่ควบคุมตัว ก็เท่ากับเป็นการผลักผู้กระทำผิดหญิงให้กลับไปสู่การค้ายาเสพติดอีกครั้ง เพื่อหาเงินไปใช้ชีวิตเหมือนเดิมหรือเพื่อหาเงินมาต่อสู้อัตตา ผู้กระทำผิดหญิงในคดีอาญาเสพติดส่วนใหญ่จึงมักจะได้รับโทษจำคุกมากกว่าการใช้มาตรการในชุมชน

ดังนั้น การใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวตามข้อกำหนดกรุงเทพมาใช้กับผู้กระทำผิดหญิงในประเทศไทยนั้นเป็นการยากที่จะใช้มาตรการ “ก่อนการจำคุก” (Front-end) ด้วยเหตุผล 2 ประการดังกล่าว สถิติในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา แม้จะมีการใช้มาตรการคุมประพฤติอย่างเต็มรูป ก็ไม่ทำให้จำนวนผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำลดลงแต่กลับเพิ่มขึ้น ในขณะที่มาตรการอื่น ๆ ไม่ได้รับการยอมรับและผ่านการแก้ไขกฎหมายให้ดำเนินการได้ ดังนั้นมาตรการไม่ควบคุมตัวตามข้อกำหนดกรุงเทพที่เหมาะสมกับการบริหารโทษสำหรับในประเทศไทย ก็คือมาตรการไม่ควบคุมตัว “หลังการจำคุก” ภาระหนึ่ง โดยเฉพาะมาตรการพักการลงโทษและลดวันต้องโทษ ทั้งนี้เพราะการนำผู้กระทำผิดหญิงในคดีอาญาเสพติดที่ทำผิดเพราะความจำเป็นและการกดดันจากสภาพแวดล้อมมาคุมขังดูแลไว้ในเรือนจำนั้น เท่ากับเป็นการปกป้องผู้ต้องขังหญิงเหล่านั้นจากสภาพแวดล้อมที่เหลวแหลกจากภายนอก แต่การใช้ชีวิตของผู้ต้องขังหญิงในขณะที่อยู่ในเรือนจำนั้นจะต้องเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ที่ผู้ต้อง

ซึ่งหญิงจะต้องได้รับการฝึกอบรมอย่างเข้มข้น โดยเฉพาะการสร้างทางเลือกใหม่ในชีวิตให้กับผู้ต้องขังหญิงได้เติมเต็มในส่วนที่คนเหล่านี้ไม่เคยได้รับเมื่ออยู่ในสังคมภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการปรับทัศนคติที่ถูกต้องทางสังคม การทำมาหากิน การบริหารชีวิต การบริหารการเงิน การมีครอบครัวและการสร้างวินัย²⁷

2.5 มาตรการทางกฎหมายในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดจะกระทำได้แค่ไหน เพียงไรนั้น ต้องพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายว่าได้บัญญัติกำหนดอำนาจไว้หรือไม่อย่างไร

2.5.1 ทฤษฎีจุดมุ่งหมายของการลงโทษและมาตรการบังคับทางอาญา

การลงโทษ คือ การปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ที่ได้รับการปฏิบัตินั้นต้องได้รับผลร้าย เนื่องมาจากที่บุคคลผู้นั้นได้ฝ่าฝืนแนวปฏิบัติอันเป็นกติกาของสังคม โดยที่รัฐจะเป็นผู้ทำหน้าที่จัดการให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายนั้น ๆ การลงโทษเป็นรูปแบบหนึ่งของการป้องกันสังคมจากผู้กระทำความผิด ทั้งนี้การป้องกันแบ่งออกเป็น “การป้องกันทั่วไป” และ “การป้องกันพิเศษ” มาตรการบังคับทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันทั่วไป (General Prevention/ General prevention) คือ การลงโทษตามบทบัญญัติมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ได้แก่ การประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน เนื่องจากเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่ใช้ข่มขู่มิให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในทางเดียวกัน หรือเป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจของบุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้หวั่นใจความคิดนั้น ๆ ในขณะที่วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการบังคับทางอาญาซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็นการป้องกันพิเศษ (Special Prevention/Spezialprevention) เนื่องจากวิธีการเพื่อความปลอดภัยใช้เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมาก่อทำความผิดเดียวกันซ้ำอีก และเพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น อันอาจจะเกิดขึ้นในอนาคต วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นทางเลือกที่ศาลสามารถมีคำสั่งใช้ควบคู่ไปกับการลงโทษ ทั้งนี้ก็เพื่อตอบสนองต่อภารกิจหลักในการคุ้มครองสังคมและป้องกันการกระทำความผิดของกฎหมายอาญา²⁸

²⁷ นพธิ จิตสว่าง, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 25.*

²⁸ ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8, น.33.*

วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติหรือการลงโทษผู้กระทำผิดตามหลักทฤษฎีหรือปรัชญาของการลงโทษที่เกิดขึ้นในยุคต่าง ๆ ที่สำคัญที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน พอสรุปได้ดังนี้คือ²⁹

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retribution)

การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนเป็นวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่เก่าแก่มีมาแต่สมัยที่มนุษย์ยังเป็นสังคมดั้งเดิม โดยมีความเชื่อกันว่าผู้ที่ทำผิดเป็นผู้ที่มีความชั่วร้ายจึงจำเป็นต้องลงโทษให้สาสมกับความชั่วร้าย รูปแบบการลงโทษจึงมีลักษณะรุนแรง ป่าเถื่อน เช่น การตัดอวัยวะ การเฆี่ยนตี ทรมาน และการประหารชีวิต แต่การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็เป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนโดยทั่วไปที่ต้องการจะเห็นคนที่ทำร้ายผู้อื่น ได้รับผลร้ายตอบแทนเช่นกันจึงจะเกิดความยุติธรรมโดยเป็นการลงโทษที่ทดแทนและสาสมกับความผิด ตามหลัก “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” (An eye for an eye, a tooth for a tooth)³⁰ คือ เมื่อไปปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไรก็ควรได้รับการปฏิบัติเช่นกันตอบแทน

ปัญหามีอยู่ว่าทำไมรัฐต้องเข้าไปลงโทษผู้กระทำผิด การที่รัฐเข้ามารับหน้าที่ลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการทดแทนก็เพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีการแก้แค้นกันเอง ทำให้สังคมวุ่นวาย เพราะจะมีการแก้แค้นกันเองโดยไม่สิ้นสุดซึ่งแสดงถึงความรู้ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อช่วยเหลือผู้ที่อ่อนแอกว่าให้ได้รับความเป็นธรรม โดยการลงโทษผู้กระทำผิดให้ได้รับผลร้ายที่สาสมและทดแทนกันอย่างยุติธรรม วัตถุประสงค์ในการลงโทษข้อนี้เป็นวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับความรู้สึกของประชาชนส่วนใหญ่ในทุกสังคม แม้ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ที่ปัจจุบันเริ่มที่จะลดความสำคัญลงเพราะสังคมมีเหตุผลหรือวัตถุประสงค์อื่นในการที่จะใช้ลงโทษผู้กระทำผิดมากขึ้น ประกอบกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนก็มีจุดอ่อนหลายประการ คือ³¹

1) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้พิจารณาถึงประโยชน์ในอนาคต คือ ไม่ได้พิจารณาถึงว่าการลงโทษนั้นจะมีผลในการป้องกันมิให้มีการกระทำผิดเกิดขึ้นอีกหรือไม่ การลงโทษเพื่อทดแทนมิได้ทำให้เกิดผลอะไรกลับคืนมาในเชิงความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมในอนาคต

²⁹ นันทิ จิตสว่าง, หลักทฤษฎีอาญา : หลักการวิเคราะห์ระบบงานราชทัณฑ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิพิบูลสงเคราะห์, ม.ป.ป.), น.23.

³⁰ วชิราภรณ์ อนุกุล, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2, น.16.

³¹ ธาณี วรภัทร์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 8, น.34 - 35.

2) การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นของสังคม แต่คำนึงถึงความเหมาะสมของโทษกับความผิดที่กระทำ ฉะนั้นเมื่อได้ลงโทษผู้กระทำผิดตามอัตราโทษแล้วก็ต้องปล่อยตัวออกมาทั้ง ๆ ที่ยังเป็นอันตรายต่อสังคมอยู่ หรือเช่นกรณีการตัดมือผู้กระทำผิดฐานลักทรัพย์ สังคมจะไม่ได้อะไรจากการลงโทษดังกล่าวนอกจากคนพิการที่สังคมจะต้องเป็นภาระเลี้ยงดูต่อไป

3) เป็นการยากมากที่จะวัดขนาดความรุนแรงของโทษกับความผิดว่ามีความเท่าเทียมกันจริงหรือไม่ เพราะในสภาพความเป็นจริงสังคมยังไม่สามารถมีมาตรการใดๆ ที่จะลงโทษให้ได้สัดส่วนกับความผิดอย่างแท้จริงได้ เช่น กรณีการลักทรัพย์ การจะลงโทษอย่างไรจึงจะสาสม หากจะใช้โทษจำคุกจะต้องจำคุกกี่ปีจึงจะทดแทนกันได้ เป็นเรื่องของความรู้สึกทั้งสิ้น ยังไม่มีมาตรฐานใด ๆ ที่จะวัดได้ว่าทดแทนกันได้ ปัญหาจึงเกิดว่าผู้กระทำผิดถูกลงโทษอย่างยุติธรรมหรือผู้เสียหายได้รับการตอบแทนที่ยุติธรรมหรือไม่

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองทำให้วัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนลดความสำคัญลงในปัจจุบันแต่ก็ยังคงมีอยู่ ทั้งนี้เพราะยังสอดคล้องกับความรู้สึกของผู้เสียหายและประชาชนทั่วไปในการที่จะทำให้ผู้กระทำผิดได้รับการลงโทษเพื่อทดแทนให้สาสมกัน³²

2. การลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence)

แนวความคิดของวัตถุประสงค์ของการลงโทษแบบนี้ เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ซึ่งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีเหตุมีผลและมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้โดยเลือกทำในสิ่งที่จะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์และพอใจ แต่ไม่เลือกทำสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเจ็บปวดมนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การทำความผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำของเขาเองเนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงทำผิด การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำความผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้วเขาก็จะหลีกเลี่ยงที่จะกระทำความผิด³³

³² เพิ่งอ้าง, น.35.

³³ นที จิตสว่าง, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 29, น.24 - 25.

แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมเน้นการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรม หรือข่มขวัญยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นอีกในอนาคต ซีซาร์ เบ็คคาเรีย กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า การลงโทษต้องมุ่งผลในการป้องกัน ซึ่งผลของการลงโทษก่อให้เกิดการข่มขวัญยับยั้ง 2 ลักษณะ คือ การข่มขวัญยับยั้งโดยทั่วไป (General Deterrence) และการข่มขวัญยับยั้งเฉพาะราย (Special Deterrence)

การข่มขวัญยับยั้งโดยทั่วไปเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อข่มขวัญหรือป้องกันไม่ให้คนอื่นในสังคมกระทำความผิดแบบเดียวกันเพราะเกรงกลัวต่อการลงโทษ เช่น การลงโทษจำคุกจะทำให้คนทั่วไปเห็นว่าทำผิดแล้วต้องติดคุก ต้องลำบากทำให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้าทำผิดเพราะเห็นแบบอย่าง

ส่วนการข่มขวัญยับยั้งเฉพาะรายเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้กระทำความผิดนั้นเข็ดกลัวต่อการลงโทษและไม่กล้ามากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก เนื่องจากได้รู้รสของความยากลำบากหรือความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษ เป็นผลให้ต้องไตร่ตรองในการกระทำความผิดว่าจะคุ้มค่าหรือไม่กับความเจ็บปวดที่เคยได้รับมา แต่การที่จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขวัญและยับยั้งจะต้องทำให้การลงโทษนั้น เรย์ เจฟฟอรี กล่าวไว้ว่า จะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาคและโทษที่เหมาะสม กล่าวคือมีลักษณะ 4 ประการ³⁴

1) การลงโทษต้องมีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กล่าวคือเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการถูกจับกุมลงโทษไปได้ยาก ซึ่งจะมีผลในการข่มขวัญและยับยั้งให้คนทั่วไปและผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงกระทำความผิดขึ้นอีก เพราะทำผิดแล้วต้องถูกจับก็ไม่คุ้มค่า

2) การลงโทษจะต้องกระทำได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็วให้ “เห็นผลทันตา” จึงจะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปเห็นเป็นตัวอย่างว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะได้รับผลร้ายเช่นไร ในทางตรงกันข้ามหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วอีก 3 ปีต่อมาจึงจะสามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้หรืออีก 5 ปีต่อมากกว่าศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิด ก็จะทำให้คนทั่วไปลืมถึงเรื่องราวการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และทำให้การลงโทษไม่มีผลในการข่มขวัญยับยั้งเพราะไม่เห็นผลทันตา ดังนั้น หากเป็นกรณีการกระทำความผิดในคดีที่สะท้อนขวัญประชาชนหรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ กระบวนการยุติธรรมโดยตำรวจ อัยการ ศาล อาจ

³⁴ เติ้งฮ้าง, น.26 - 27.

ร่วมมือกันในการเร่งดำเนินคดี เพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับการพิจารณาตัดสินโดยเร็ว ก็จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขวัญยับยั้งมากขึ้น

3) การลงโทษต้องมีความเสมอภาค โดยผู้ที่กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษเท่าเทียมกันไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ที่คิดจะทำผิดไม่มีโอกาสแก้ตัว หรือหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษถ้าทำผิด การลงโทษจึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง หากเมื่อมีการกระทำผิดแล้วบางคนได้รับโทษ บางคนมีข้อยกเว้น ก็จะทำให้การลงโทษไม่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ต่างหาช่องทางที่จะหลบหลีกหรือหาข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับโทษทำให้ไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษ

4) การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและทัดเทียมกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดและคนทั่วไป ไม่เกิดความเกรงกลัวและคุ้มค่าที่จะเลี่ยงกระทำผิด แต่หากบทลงโทษหนักเกินไปก็จะทำให้ผู้กระทำผิดพยายามปกปิดการกระทำผิดของตนเอง โดยการทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น เช่น หากใช้โทษประหารชีวิตกับการปล้นหรือข่มขืนจะกระตุ้นให้มีการปล้นแล้วฆ่าเจ้าทุกข์หรือข่มขืนแล้วฆ่ามากขึ้นเพื่อปกปิดการกระทำผิดของตนเองเพราะโทษเท่ากัน ในขณะที่เดียวกันกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพราะยังมีโทษหนักยิ่งต้องมีการพิสูจน์หรือมีพยานหลักฐานที่ชัดเจนจึงจะส่งลงโทษ หากพยานหลักฐานหรือการฟ้องร้องดำเนินคดีไม่รัดกุมพอก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำผิดหลุดรอดจากการถูกลงโทษไปได้ ดังนั้น โทษจึงต้องมีความเหมาะสมและทัดเทียมกับการกระทำผิดจึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง

อย่างไรก็ตาม แม้หลักการของการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขวัญยับยั้งจะมุ่งในการป้องกันอาชญากรรม แต่ก็ปรากฏว่าในประเทศที่มีการลงโทษอย่างเฉียบขาดและรุนแรงก็ยังมีอาชญากรรมเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการลงโทษจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้งการกระทำผิดได้จริงหรือและแค่ไหนเพียงไร นอกจากนี้ การลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้งนั้นยังไม่สามารถทำให้ผู้กระทำผิดเกิดความสามารถที่จะยับยั้งได้ เพียงแต่ทำให้เกิดความเกรงกลัว อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการยับยั้งได้ เช่น กรณีผู้กระทำผิดเพราะมีบุคลิกภาพบกพร่องหรือขาดความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพอันจะนำไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น ไม่ว่าจะลงโทษรุนแรงอย่างไรก็เพียงพอทำให้เกิดความเกรงกลัวแต่ไม่เกิดความสามารถที่จะยับยั้งนั้น คือ ไม่ได้ทำให้เหตุผลผลักดันไปสู่การกระทำผิดหมดไป

ข้อจำกัดของวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้งอีกประการหนึ่ง ก็คือ การใช้โทษเป็นเครื่องมือในการยับยั้งนั้นเป็นการยับยั้งที่เกิดจากความเกรงกลัว การลงโทษไม่ได้เกิดจาก

จิตใจที่ตีงามหรือการยับยั้งจากภายใน คือ เพราะการเป็นผู้มีวินัยหรือมีจิตใจที่ไม่คิดจะทำผิดแม้มีโอกาสดังกล่าว ซึ่งเป็นเรื่องของการขัดเกลาทางสังคมและเป็นปัจจัยที่สำคัญในการที่จะป้องกันอาชญากรรม

3. การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิด (Incapacitation)

การป้องกันสังคมหรือการตัดโอกาสกระทำผิดนี้ มีหลักการว่าอาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้นถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากรไม่มีโอกาสที่จะทำผิด การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำผิดมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง คือ เพื่อการป้องกันอาชญากรรม แต่แตกต่างกันว่าตามหลักการของการลงโทษเพื่อการข่มขู่ยับยั้งมุ่งให้เกิดความเกรงกลัวไม่กระทำผิดขึ้นอีก ส่วนการลงโทษเพื่อตัดโอกาสมุ่งป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยการทำให้เขาหมดโอกาสที่จะกระทำผิดขึ้นได้ ซึ่งวิธีการที่จะขจัดผู้กระทำผิดอาจทำได้โดยการเนรเทศ เพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรโดยการกักขังอาชญากรไปอยู่ที่อื่น เพื่อให้สังคมปลอดภัย³⁵

การลงโทษในฐานะที่เป็นการตัดโอกาสในการกระทำผิด (Punishment as Incapacitation) เป็นการจำกัดการเคลื่อนไหวหรือการจำกัดเสรีภาพของผู้กระทำความผิดโดยการจำคุกในเรือนจำหรือกักขังผู้กระทำผิดไว้ในบ้านพักของตนเอง (House arrest) หรือการประหารชีวิต เพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสร่วมอาชญากรรม ในการตัดโอกาสดังกล่าวเป็นความพยายามที่จะลดอัตราการเกิดอาชญากรรมโดยการพิพากษาเพิ่มอัตราโทษให้หนักขึ้น โดยเฉพาะกับผู้กระทำผิดติดนิสัย³⁶

สำหรับวิธีการลงโทษที่สนองต่อวัตถุประสงค์นี้และใช้กันแพร่หลายในปัจจุบันก็คือการจำคุกโดยการกักขังผู้กระทำผิดออกไปจากสังคมให้สังคมปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีที่แยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว เพราะการลงโทษจำคุกเพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์นี้ไม่ได้เป็นวิธีที่ดีที่สุด เนื่องจากผู้กระทำผิดยังคงต้องกลับมาอยู่ในสังคมในท้ายที่สุด แม้จะเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตซึ่งมักจะมีการลดโทษ และเมื่อกลับมาแล้วผู้กระทำผิดอาจมีความโกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้น

³⁵ วชิราภรณ์ อนุกุล, *อ้าวแล้ว เซิงอรรถที่ 2*, น.19.

³⁶ สักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ, “การศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตราการลงโทษระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำผิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทย,” รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์, โดยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร, 2551: น. 18.

ขึ้น เป็นผลต่อเนื่องจากการลงโทษที่เขาได้รับหรือปรับตัวเข้ากับสังคมยากขึ้น เพราะสังคมไม่ยอมรับเนื่องจากมีตราบาปเป็นคนจู้จุกไม่มีใครยอมรับ³⁷

4. การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation)

แนวความคิดเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด เป็นแนวคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) ซึ่งเชื่อในเรื่องเกี่ยวกับเจตจำนงกำหนด (Determinism) กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ یشهตุผลในการเลือก แต่มนษย์ถูกกดดัน หล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกพร่องและหันไปสู่การกระทำผิด ดังนั้น การกระทำของมนุษย์เป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่างรวมกัน ได้แก่ ปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางชีวภาค และปัจจัยเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัจจัยเหล่านี้อยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ดังนั้น การกระทำความผิดจึงเกิดจากปัจจัยหลายอย่างร่วมกันด้วย ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำผิดและการแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น

การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจึงเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดมากกว่าการกระทำผิด โดยการเน้นการศึกษาผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลหรือการจำแนกลักษณะ เพื่อหาสาเหตุการกระทำผิดและแนวทางแก้ไข ทั้งนี้เพราะสังคมจัดให้มีการลงโทษขึ้นก็เพื่อเปิดโอกาสให้สังคมได้แก้ไขผู้กระทำความผิด ดังนั้น ระยะเวลาของการลงโทษจำคุกขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้กระทำความผิดที่จะแก้ไขตนเอง เช่น ผู้ต้องขังคดีฆ่าอาจได้รับการปล่อยตัวก่อนผู้ต้องขังคดีลักทรัพย์ที่กระทำความผิดซ้ำซาก ถ้าผู้ต้องคดีฆ่าสามารถสำนึกผิดและมีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการและมีแนวโน้มว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีกเป็นต้น³⁸

แนวความคิดในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจึงเป็นแนวคิดที่ให้โอกาสคนกลับตัว ให้โอกาสแก้ไขปรับปรุงตัวโดยการทำให้คนที่ทำผิดไม่ให้อำนาจลึกลงไปสู่การกระทำผิดมากขึ้น ทั้งนี้โดยการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษในลักษณะที่เป็นการทำลายคุณลักษณะหรือศักยภาพในการกลับเข้าสู่สังคมของเขา โดยการใช้มาตรการเลี้ยงโทษจำคุก เช่น การรอกการลงอาญาโดยมีการคุมประพฤติ การใช้โทษปรับและการใช้มาตรการในชุมชนอื่น ๆ ทั้งนี้ เพื่อมิให้ผู้กระทำความผิดได้รับผลกระทบในทางลบในเรือนจำ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการเลี้ยงโทษจำคุกในกรณีที่ได้เข้าไปรับโทษ

³⁷ ธาณี วรภัทร์, *อั้งแล้ว เจริญรอดที่ 8*, น.36.

³⁸ นัทธี จิตสว่าง, *อั้งแล้ว เจริญรอดที่ 29*, น.28 - 29.

ในเรื่องจำาระดับหนึ่งแล้วก็ให้อยู่ในเรื่องจำให้น้อยที่สุดเพื่อให้ได้รับผลกระทบน้อยที่สุดเช่นกัน โดยใช้วิธีการพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษ หรือการทำงานสาธารณะและศูนย์ควบคุม ในขณะที่พวกที่ใช้วิธีการจำคุกในเรื่องจำก็ให้การอบรมแก้ไขโดยการฝึกวิชาชีพ ให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรมและศาสนา การจัดสวัสดิการ การให้การบำบัดแก้ไขเป็นกลุ่มและรายบุคคล ทั้งนี้เพื่อมุ่งแก้ไขสาเหตุที่ทำให้ผู้กระทำผิดมีความบกพร่องและเป็นเหตุให้กระทำผิด

ในปัจจุบันจึงต้องมีการแก้ไขผู้กระทำผิดที่อยู่ในเรื่องจำให้มีการกลับตัวเป็นคนดี เพราะเป็นแนวทางที่ยอมรับกันในวงการราชทัณฑ์และประชาชนในสังคมโดยทั่วไป แต่ก็ยังเป็นที่ยังสงสัยว่าจะได้รับผลตามประสงค์เพียงไร เพราะการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดจะมีอุปสรรคหลายประการ กล่าวคือ

1) ผู้กระทำผิดบางส่วนเปรียบเสมือนกับแก้วที่แตกไปแล้วยากต่อการที่จะมาต่อให้เหมือนเดิมเพราะได้สูญเสียบุคลิกภาพไปแล้ว โดยถูกหล่อหลอมและขัดเกลาให้มีบุคลิกลักษณะ เช่นนั้นมาเป็นเวลานาน แต่ใช้เวลาในเรื่องจำไม่นานเพื่อที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้ฟื้นคืนกลับมา และให้ปรับตัวเข้ากับคน โดยทั่วไปในสังคมนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก

2) การลงโทษเพื่อการแก้ไขขัดกับความรู้สึกของคนในสังคมว่าผู้กระทำผิดไม่ควรได้รับการปฏิบัติที่ดีกว่าคนทั่วไป ตามหลักของเจเรมี เบนเทม (Jeremy Bentham) ที่เรียกว่า “หลักการได้รับประโยชน์ที่น้อยกว่า” (Principle of less eligibility) ทั้งนี้เพราะคนโดยทั่วไปจะเห็นว่าเป็นการไม่เป็นธรรมที่ผู้กระทำผิดจะได้รับประโยชน์มากกว่าคนสุจริตโดยทั่วไป เช่น ผู้กระทำผิดจะได้รับ การอบรมแก้ไขฝึกวิชาชีพ สวัสดิการ อาหาร ที่อยู่อาศัย ตลอดจนการจัดการศึกษา การหางาน ในขณะที่คนโดยทั่วไปในสังคมอีกจำนวนมากไม่ได้รับบริการดังกล่าว ความรู้สึกของคนทั่วไปดังกล่าวเห็นได้ว่าขัดกับหลักของการแก้ไขฟื้นฟู

3) การแก้ไขฟื้นฟูเหมาะสำหรับผู้กระทำผิดบางประเภทเท่านั้น เช่น ผู้กระทำผิดครั้งแรกซึ่งได้กระทำผิดไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบหรือโดยพลั้งพลาดหรือทำไปเพราะความจำเป็น การแก้ไขฟื้นฟูไม่ไห้กระทำผิดซ้ำขึ้นอีกย่อมมีทางทำสำเร็จได้มาก แต่สำหรับผู้กระทำผิดที่เคยกระทำผิดและถูกลงโทษมาหลายครั้งแล้ว หรือพวกอาชญากรอาชีพหรือพวกทำผิดติดนิสัย โอกาสที่จะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับตัวจะยอมเป็นไปได้ยาก ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูจึงไม่สามารถจะทำให้ผู้กระทำผิดกลับตัวได้ทุกกรณีไป

4) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในเรือนจำจะทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับทราบปกลายเป็นคนที่ดีกว่าที่ตระวาง เมื่อพ้นโทษออกไปก็จะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม จึงต้องไปคบหาสมาคมกับพวกเดียวกันที่ยอมรับและกลับเข้ามาในเรือนจำใหม่

อย่างไรก็ตาม แม้การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูจะมีข้อจำกัดอยู่หลายประการดังกล่าว แต่ก็ เป็นวัตถุประสงค์ที่ได้รับการยอมรับและปฏิบัติอยู่ในวงการราชทัณฑ์ของประเทศต่าง ๆ โดยทั่วไป โดยจะต้องทำควบคู่ไปกับหลักการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง เพื่อแยกคนที่สมควรแก้ไขฟื้นฟูมาดำเนิน การอย่างจริงจัง ทั้งนี้ โดยผสมผสานไปกับวัตถุประสงค์ข้ออื่น ๆ³⁹ เช่น การศึกษาและการอบรมทางศาสนาโดยเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล เป็นต้น

หลักการแนวคิดของมาตรการบังคับทางอาญา

ศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ได้อธิบายความหมายของคำว่า “มาตรการบังคับทางอาญา” (Kriminalstrafe/criminal sanction) ในที่นี้หมายความว่าถึงมาตรการบังคับต่าง ๆ ในกฎหมายอาญาที่ใช้กับผู้กระทำความผิดอัน ได้แก่ โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น⁴⁰

ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้อธิบายเรื่องเกี่ยวกับมาตรการบังคับทางอาญาในเรื่องเกี่ยวกับ “การป้องกันทั่วไป” และ “การป้องกันพิเศษ” ไว้ว่า

1. “การป้องกันทั่วไป” (Generalprävention / general prevention) เป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษประการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในทางกฎหมายอาญา กล่าวคือ เป็นการใช้โทษเพื่อการข่มขู่ผู้อื่นมิให้กระทำความผิดในทำนองเดียวกันนั้น หรือเพื่อให้เป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจบุคคลทั่วไปที่คิดกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้หวาดเว้นความผิดนั้น ๆ เสีย

2. “การป้องกันพิเศษ” (Spezialprävention / special prevention) ก็เป็นวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งของกฎหมายอาญาที่จะป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นกระทำความผิดในลักษณะเดียวกันนั้นซ้ำอีก ทั้งนี้ โดยการลงโทษผู้นั้นหรือโดยการใช่วิธีการเพื่อความปลอดภัย

“โทษ” คือ เครื่องมือที่ถูกกำหนดขึ้นตามกฎหมาย กล่าวคือ เป็นวิธีการที่มนุษย์สร้างขึ้น มาเพื่อใช้กับมนุษย์ด้วยกันที่มีความประพฤติฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดต่อระเบียบสังคมที่มีฐานะเป็นกฎหมายอาญา อันเป็นการกระทำที่มีผลต่อคุณธรรมทางกฎหมายของบุคคลหรือคุณธรรมทางกฎหมาย

³⁹ นที จิตสว่าง, *เพิ่งอ้าง*, น.30 - 31.

⁴⁰ ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น.21.

ส่วนรวม มีผลตอบสนองต่อเหยื่อผู้ได้รับความเสียหาย ตลอดทั้งสมาชิกในสังคมและเพื่อให้มีผลในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการดำรงชีวิตปกติในสังคม

ดังนั้น “โทษ” โดยธรรมชาติของตัวมันเองจึงต้องสร้างความเกรงกลัวให้เกิดกับผู้ต้องโทษได้หรือให้น้ำหนักทางความคิดต่อผู้ที่กระทำความคิดว่า เขาจะได้รับผลร้ายมากกว่าในการกระทำละเมิดต่อบทบัญญัติกฎหมายอาญานั้น ไม่ว่าในทางทรัพย์สิน อิสระภาพ ชีวิต ฯลฯ ก็ตาม เช่นนี้การใช้ “โทษ” จึงต้องตอบสนองต่อสังคมว่าโทษจะนำมาใช้กับบุคคลใด ๆ ได้เมื่อมีการกระทำ ความผิดกฎหมายอาญา โดยจะต้องถูกกำหนดให้สัมพันธ์กับสภาพบริบทของสังคมนั้นและผ่านกระบวนการพิจารณาและการลงโทษที่บริสุทธิ์ยุติธรรม

มาตรการบังคับทางอาญาของไทยนั้น ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 2 แห่งประมวลกฎหมายอาญาที่กำหนดว่า บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำความผิด และความผิดนั้นมีบทกฎหมายกำหนดไว้ว่าเป็นความผิดและมีบทลงโทษหากฝ่าฝืนกระทำความผิดนั้นขึ้นตามหลัก “ไม่มีความคิด ไม่มีโทษ ไม่มีกฎหมาย” (nullum crimen, nulla poena sine lege) หลักนี้ในทางวิชาการเรียกว่า “หลักไม่มีโทษไม่มีกฎหมาย” อันเป็น “หลักประกันในกฎหมายอาญา”

เช่นเดียวกับในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่วางอำนาจตามกฎหมายที่ทำให้รัฐสามารถที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดได้นั้น เริ่มจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 บทบัญญัตินี้คือหลัก “ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย” (nullum crimen, nulla poena sine lege) หรือหลักนี้ในทางวิชาการเรียกว่า “หลักไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” อันเป็น “หลักประกันในกฎหมายอาญา” และเป็น “หลักกฎหมายในรัฐธรรมนูญ”⁴¹

ประเด็นสำคัญในการใช้มาตรการบังคับทางอาญาคือ การใช้มาตรการทางอาญาที่เหมาะสมกับพฤติกรรมกระทำของบุคคล ตาม “หลักการพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล” (Individualization of Punishment) เป็นสมการความสัมพันธ์ที่เหมาะสมของการกำหนดโทษที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดกับความผิดอาญาที่ได้กระทำขึ้นที่ถูกต้องเหมาะสมกับคน ๆ นั้น เป็นเรื่องที่แสดงและยืนยันว่าผู้กระทำความผิดเป็น “ประธานของการบังคับโทษ” คือ ตัวผู้กระทำความผิด ตัวผู้กระทำความผิดมีความสำคัญต่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก กรณีจึงเป็นเรื่องของการมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นหลักกำหนดโทษ จึงมีความจำเป็นที่ต้องเข้าถึงและเข้าใจข้อมูลสำคัญของตัวผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอ⁴²

⁴¹ ธาณี วรภัทร์, *เพิ่งอ้าง*, น.22 - 23.

⁴² ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 1*, น.25.

การบังคับโทษจำคุก

“การบังคับโทษ” ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Penalty” หมายความว่า เป็นการลงโทษที่มีการกำหนดโทษผู้กระทำความผิดโทษจำคุกในเรือนจำหรือการปรับและวิธีการอื่น ๆ รวมถึงการลงโทษเป็นจำนวนเงินที่พิจารณาตามความเสียหายของแต่ละความผิดที่ได้กระทำกับรัฐหรือพลเรือน เป็นเรื่องของการทดแทนชดเชยให้กับผู้เสียหายที่ได้รับ ความเสียหายและสูญเสียจากการกระทำอาชญากรรมที่เกิดขึ้น⁴³

ส่วนคำว่า “การบังคับโทษจำคุก” เป็นมาตรการในการดำเนินการเกี่ยวกับโทษจำคุก และโทษหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่เป็นการจำกัดเสรีภาพของบุคคล การบังคับโทษต้องเป็นไปตาม “กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษ” (Strafvollzugsrecht หรือ Prison law) กฎหมายว่าด้วยการบังคับโทษจำคุกของไทยที่สำคัญคือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 และกฎกระทรวง ซึ่งออกโดยพระราชบัญญัติดังกล่าว⁴⁴

วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษจำคุก

วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการบังคับโทษจำคุกจะไม่เหมือนกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่มุ่งที่จะลงโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นหลัก หากแต่วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษเป็นการพัฒนาการจากแนวคิดในอดีตในการลงโทษ เข้ามาสู่แนวคิดยุคใหม่ที่มีความเป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ตลอดทั้งศักดิ์ความเป็นมนุษย์มากขึ้นมุ่งที่จะปรับเปลี่ยน บำบัดฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้กระทำผิดกฎหมายอาญาอันเป็นนิกตาสังคม ถึงขนาดไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับคนในสังคมปกติได้ จึงมีความจำเป็นที่ต้องนำคนในลักษณะดังกล่าวนี้ไปปรับปรุงซ่อมแซมแก้ไข ยกระดับความเจริญทางจิตใจและพฤติกรรม ให้อยู่ในระดับเกณฑ์มาตรฐานคนปกติในสังคมนั้น ๆ ได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้⁴⁵

1. เพื่อให้มีการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคม

วัตถุประสงค์ข้อนี้มุ่งเน้นการดำรงชีวิตในอนาคตโดยปราศจากการกระทำความผิดและให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุดและตรงต่อความเป็นจริงในการบังคับโทษใน

⁴³ ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 8*, น.19.

⁴⁴ ธาณี วรภัทร์, *เพิ่งอ้าง*, น.20.

⁴⁵ ธาณี วรภัทร์, *เพิ่งอ้าง*, น.39.

ทัศนสถาน ที่ว่า “เมื่อมีการลงโทษจำคุกผู้กระทำความผิดครบระยะเวลาแล้ว ผู้นั้นก็จะต้องออกมาดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมปกติอีกครั้ง” ดังนั้นในหลายประเทศในโลก เช่น ประเทศญี่ปุ่น สหพันธรัฐสาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศอังกฤษ เป็นต้น ต่างก็มีความหมายหรือแนวนโยบายในการลงโทษจำคุกที่จะต้องหลีกเลี่ยงผลเสียกับบุคคลในการบังคับโทษจำคุก กล่าวคือ ต้องไม่ทำลายบุคลิกภาพของคนที่ถูกคุมขังและต้องสอดคล้องกับหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญอยู่บนพื้นฐานของการบังคับโทษ หลักการความใกล้เคียงของชีวิตภายในและภายนอกเรือนจำเพราะนักโทษทุกคนมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง หากการจำคุกทำลายบุคลิกภาพของคนให้เสียไป การฟื้นฟูก็จะทำไม่ได้ผล สุดท้ายสังคมก็ได้รับความเสียหายอีกต่อไป⁴⁶

การลงโทษอย่างมีเหตุผลที่เป็นภาวะวิสัย ย่อมไม่ลงโทษเพียงเนื่องจากว่าได้มีการกระทำความผิดขึ้นเท่านั้น เพราะสิ่งใดที่เกิดขึ้นแล้วย่อมไม่อาจแก้ไขให้กลับเป็นดังเดิมได้ แต่การลงโทษโดยการคำนึงถึงอนาคตหรือการมองไปข้างหน้าเพื่อให้ทั้งผู้ที่กระทำความผิดเองและผู้รู้เห็นว่าผู้กระทำความผิดถูกลงโทษไม่กระทำความผิดขึ้นอีกเป็นสิ่งสำคัญ การบังคับโทษต้องพยายามมุ่งยกระดับสามัญสำนึกและพฤติกรรมที่ตกต่ำของผู้กระทำความผิดให้ขึ้นมาสู่ระดับคนปกติ โดยหลักการที่ว่ามนุษย์เป็นประติรูปธรรมที่ธรรมชาติสร้างขึ้นเป็นพิเศษเพื่อให้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้และสามารถพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยและพฤติกรรมได้ จึงต้องมีการส่งเสริมคุณค่าในตัวบุคคล ส่งเสริมความสามารถของบุคคล ต้องแสดงผลลัพธ์ของความคิดและการกระทำรวมทั้งผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจสำหรับความเป็นไปได้ที่จะหาเลี้ยงชีพ เพื่อชดเชยจุดอ่อนหรือสิ่งบกพร่องของแต่ละคน ซึ่งการบำบัดปรับปรุงแก้ไขนี้นักโทษแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน แต่จะต้องมีวิธีการวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแผนการบังคับโทษเป็นราย ๆ ไป อันจะยังผลสุดท้ายให้เกิดคือ เมื่อนักโทษพ้นโทษแล้วไม่กระทำความผิดซ้ำอีก⁴⁷

2. เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม

การบังคับโทษที่จะมุ่งคุ้มครองสังคม อันเป็นภารกิจเดียวกันกับภารกิจของกฎหมายอาญา ดังนั้นเมื่อปรากฏเป็นที่แน่ชัดแล้วโดยกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดและศาลได้พิพากษาลงโทษจำคุกแล้ว ส่วนของการบังคับโทษก็จะจำกัดเสรีภาพของนักโทษผู้นั้นเพื่อเข้าสู่มาตรการในการแก้ไขในรูปแบบต่าง ๆ ตามระยะเวลาตามสมควรโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับความบกพร่องของนักโทษเป็นราย ๆ ไปให้เป็นไปตามแผนการบังคับโทษ

⁴⁶ ธาณี วรภัทร์, *เพ็ญอ้อ*, น.39 - 40.

⁴⁷ ธาณี วรภัทร์, *เพ็ญอ้อ*, น.40 - 41.

เมื่อบำบัดรักษาเป็นปกติแล้ว จึงปล่อยบุคคลนั้นกลับเข้าสู่สังคม วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษ จึงเป็นการคุ้มครองสังคมได้อย่างแท้จริง ถ้าหากได้กระทำอย่างมีประสิทธิภาพ⁴⁸

แนวคิดการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดรายบุคคล

การกำหนดโทษของศาลนั้น ผู้พิพากษาควรจะต้องมีองค์ความรู้ในเรื่องอาชญาวิทยา และพันธุวิทยามาเป็นกรอบแนวคิดด้วย ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงทฤษฎีต่าง ๆ ที่อธิบายเกี่ยวกับสาเหตุ การกระทำความผิด การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด แนวคิดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิด เช่น ทฤษฎีการลงโทษต่างหรือวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางอาญา เป็นต้น เพื่อให้ศาลกำหนดโทษกับผู้กระทำความผิดให้มีความเหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิด เป็นราย ๆ ไป⁴⁹

หลักการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด (Individualization) ก็จะต้องมีการ กำหนดโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Punishment to Fit the Crime) โดยพิจารณาถึง ความจริงที่ว่า มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถไม่เท่าเทียมกันในการรับผิดชอบ ทั้งยังมีบุคคลหลาย ประเภทที่ควรได้รับการลดโทษหรือไม่ต้องรับโทษเลย การลงโทษตามแนวคิดนี้จะมุ่งเน้นที่ตัวผู้ กระทำความผิดโดยตรง หาได้ต้องการให้มีผลถึงบุคคลอื่นไม่ โดยมุ่งที่จะปรับปรุงแก้ไขอบรมบ่ม นิสัยผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตนเป็นพลเมืองดีและกลับคืนสู่สังคมได้ เพราะการลงโทษโดยการให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบากหรือได้รับผลร้ายนั้น ในบาง กรณีก็ไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดและไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตัวดีขึ้น ได้

การลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดและตัวผู้กระทำความผิดมีแนวคิดตั้งอยู่บนพื้นฐาน ที่ว่า การที่มนุษย์แต่ละคนกระทำผิดนั้นมีสาเหตุมาจากบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำความผิด และพฤติกรรมภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำผิด โดยอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัย หนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการที่จะกระทำความผิด ดังนั้น บุคคลจึงต้องปรับบุคลิก ลักษณะของตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ เนื่องจากบุคลิกลักษณะกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา แต่บุคคลแต่ละคนย่อมไม่สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้เหมือนกัน เพราะบุคคลแต่ละคนต่างมีบุคลิกลักษณะแตกต่างกัน ออกไป ดังนั้น แบบแห่งความประพฤติของบุคคล (Pattern of Behavior) ย่อมมีลักษณะแตกต่างกัน

⁴⁸ ธาณี วรภัทร์, *เพิ่งอ้าง*, น.41 - 42.

⁴⁹ วชิราภรณ์ อนุกุล, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2*, น.28.

ไปด้วย ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางเข้ากับสังคมและเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม นักจิตวิทยาจึงเชื่อว่าลักษณะของความประพฤติอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมมีปรากฏอยู่ในตัวบุคคลทุกคน ซึ่งหมายความว่าบุคคลทุกคนมีความเอนเอียงไปในทางประกอบอาชญากรรม (Tendency Towards Crime) ด้วยกันทั้งสิ้น⁵⁰

แนวคิดการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดรายบุคคล (Individualization of Punishment) ได้เกิดขึ้นจากทฤษฎีอาชญาวิทยากิ่งดั้งเดิม (Neo-classical School of Criminology) ซึ่งมีแนวคิดเรื่องการกระทำผิดของอาชญากร โดยแนวคิดพื้นฐานของสำนักอาชญาวิทยากิ่งดั้งเดิมจะสอดคล้องกับแนวคิดสำนักอาชญาวิทยากิ่งเดิมในเรื่องเจตจำนงเสรีของอาชญากรก่อนการตัดสินใจกระทำความผิด แต่มีปัจจัยที่ต้องพิจารณาประกอบในด้านสังคมและพฤติกรรมกรเลี่ยนแบบของอาชญากรด้วย นอกจากนี้ยังคำนึงถึงความแตกต่างของผู้กระทำความผิดไม่ว่าในด้านอายุ เพศและสภาพแวดล้อมทางสังคม ทั้งนี้เพื่อพัฒนาการลงโทษที่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด เนื่องจากผู้กระทำความผิดทั้งหมดไม่สมควรที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกันทุกประการ⁵¹

ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria) นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี มีแนวคิดทฤษฎีเจตจำนงเสรี (Free will theory) ที่มองว่า ปัจเจกชนทั้งหลายมีเจตจำนงเสรีมีเหตุมีผลและมีความสามารถควบคุมได้ โดยมีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ⁵²

ประการแรก ปัจเจกชนทุกคนมีเจตจำนงเสรีและมีความรอบคอบในการแสดงเจตจำนงเสรีนั้น

ประการที่สอง ความมีเหตุมีผล หมายความว่า ปัจเจกชนทั้งหลาย มีความพร้อมในการรักษาความพึงพอใจส่วนบุคคลของตนเอง

ประการที่สาม มวลเหตุจูงใจของมนุษย์ที่มาจากการคิดถึงผลประโยชน์ส่วนบุคคลนั้นทำให้สามารถคาดการณ์เป็นการทั่วไปและสามารถควบคุมได้ หน้าที่ของระบบความยุติธรรมทางอาญาคือการควบคุมการกระทำเบี่ยงเบนทั้งหลายซึ่งปัจเจกชนอาจก่อให้เกิดขึ้นด้วยเจตจำนงเสรีและวิจารณ์ญาณของตนในการแสวงหาความสุขส่วนบุคคล

⁵⁰ ชาย เสวีกุล, อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517,) น.204.

⁵¹ อุทัย อาทิวา, ทฤษฎีอาชญาวิทยากับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิเวกรินดิ้ง, ม.ป.ป.) น.125.

⁵² เพ็งอ้วง, น.43 - 44.

สำหรับการลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น เบ็คคาเรียเห็นว่าการสร้างกฎหมายอาญาและระบบความยุติธรรมทางอาญานั้นจะต้องสร้างรูปแบบการลงโทษที่เหมาะสม และต่อต้านการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายและตามอำเภอใจในเวลานั้นอย่างรุนแรง

ในยุคต่อมา เรมง ซาเลย์ส์ (Raymond Saleilles) นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสมีแนวคิดในการลงโทษที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิด โดยอธิบายในบทความเรื่องหลักปัจเจกทัศน์ (Individualisation de la peine) ไว้ว่า⁵³

ในความหมายที่กว้าง การแยกลงโทษตามปัจเจกบุคคลผู้กระทำความผิดคือ การลงโทษที่แปรผันตามตัวบุคคลที่เป็นอาชญากรหรือผู้กระทำความผิด ในอีกด้านหนึ่งเป็นการขยายอำนาจการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาในการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเต็มที่ แต่ความหมายของหลักปัจเจกทัศน์อาจเข้าใจได้จากปัจจัยที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจทางตุลาการที่จะต้องพิจารณาตัวอาชญากรแล้วลงโทษ โดยประเมินการกระทำความผิดว่าเกิดความรุนแรงต่อสังคมว่ามากน้อยเพียงใด หรือพิจารณาจากปัจจัยอันพึงพอใจในพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ในประการแรก โทษคือมาตรการบังคับที่จะต้องได้สัดส่วนกับความผิดที่ได้กระทำการลงโทษจึงเปรียบเสมือนกับการแก้แค้นทดแทนอาชญากรรมที่ก่อขึ้น โทษถูกกำหนดไว้เพื่อให้เกิดความสมดุลกับความผิดที่เกิดขึ้น

ในประการที่สอง โทษคือการเยียวยาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความมั่นคงในสังคม ต่อภัยอันตรายที่เกิดขึ้นจากความผิดที่ได้กระทำการลงแทนที่จะตอบโต้กับการกระทำความผิดที่ผ่านมาแล้ว การลงโทษก็เป็นความพยายามหาทางสร้างหลักประกันความมั่นคงให้แก่สังคมในอนาคต

ตามความหมายของโทษประการแรกคือการแก้แค้นทดแทนนั้น หมายความว่า การลงโทษจะต้องได้สัดส่วนกับความผิดที่ได้กระทำการลงตามความหมายนี้ พฤติการณ์แห่งความผิดนั้นเองจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่ความผิดได้กระทำการลงว่าผู้กระทำความผิดมีความผิดมากหรือน้อย ความรับผิดชอบทางอาญาแปรผันตามผู้กระทำความผิดแต่ละคนอันเนื่องมาจากความแตกต่างของความผิดแต่ละกรรม ปัจเจกทัศน์ที่ใช้ในกรณีนี้เป็นการพิจารณาจากฝั่งภายนอกของการกระทำความผิดหรืออาจกล่าวได้ว่าองค์ประกอบภายนอกดังกล่าวเป็นเครื่องสะท้อนจิตใจชั่วร้ายภายในของอาชญากรอย่างเช่นการแปลความหมายของโทษตามอำเภอใจในกฎหมายเก่า การลงโทษคืออำนาจเด็ดขาดตามอำเภอใจของผู้มีอำนาจ ด้วยเหตุนี้ แม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติโทษที่จะลงแก่การกระทำใดก็ตาม

⁵³ อุทัย อาทิวา, *เพิ่งอ้าง*, น.146 - 149.

หนดไว้ชัดเจนแล้ว ผู้พิพากษาก็สามารถประเมินสัดส่วนของการลงโทษได้โดยอิสระไม่ว่าจะกำหนดโทษให้เบาลงหรือหนักขึ้น สูงหรือต่ำก็ได้

หลักปัจเจกทัณฑ์ที่ถูกมองว่าเป็นการแก้แค้นทดแทนเจตนาชั่วร้ายนั้น ก็เดินทางไปสู่ความหมายอื่น กลายเป็นเรื่องอัตวิสัยบริสุทธิ์ มีจุดมุ่งหมายที่จะประเมินสภาพของเจตนาการตัดสินใจในการกระทำความผิดและระดับที่แตกต่างกันของความรับผิดชอบสมบูรณ์ เหตุบรรเทาโทษมากหรือน้อย

ความหมายอีกประการหนึ่ง ซาเลย์กล่าวไว้คือ เป็นหลักประกันแห่งความมั่นคงทางสังคมในอนาคต แม้ว่าถ้อยคำของคำว่า “ปัจเจกทัณฑ์” จะเพิ่มความน่าเชื่อถือตามแนวคิดของทฤษฎีการป้องกันสังคมก็ตาม เพียงแต่นำคำมาปรับใช้เพื่อให้เกิดความรู้สึกแตกต่างก่อนหน้านี้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานการอ้างอิงเพื่อคงความเป็นปัจเจกทัณฑ์สมัยใหม่ ถ้าคาดการณ์ว่าโทษโดยวัตถุประสงค์ในตัวของมันเองเมื่อพิจารณาถึงอนาคต และความมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว โทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดจะต้องปรับให้เข้ากับสภาพของผู้กระทำความผิด ถ้าอาชญากรไม่ใช่คนที่เบี่ยงเบนอย่างถาวรแล้ว โทษที่จะลงจะต้องไม่ทำให้เกิดการเบี่ยงเบนมากยิ่งขึ้นไปกว่านั้น จะต้องมียุทธวิธีช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดฟื้นฟูแก้ไขตนเอง แต่ถ้าอาชญากรเป็นโดยกมลสันดานแก้ไขไม่ไหวแล้ว ก็จะต้องลงโทษตามกบิลเมือง และเพื่อประโยชน์แก่สังคมจะต้องมีมาตรการป้องกันและการจัดการในระดับที่รุนแรง การปรับการลงโทษให้เข้ากับปัจเจกบุคคลคือสิ่งที่เราเรียกกันว่า “ปัจเจกทัณฑ์” (l'individualisation de la peine)

หลักการพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล⁵⁴ (Individualization of Punishment) เป็นสมการความสัมพันธ์ที่เหมาะสมของการกำหนดโทษที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดกับความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นที่ถูกต้องเหมาะสมกับคน ๆ นั้น เป็นเรื่องที่แสดงและยืนยันว่าผู้กระทำความผิดเป็น “ประธานของการบังคับโทษ” เพราะวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษคือ “ตัวผู้กระทำความผิด” ตัวผู้กระทำความผิดมีความสำคัญต่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก กรณีจึงเป็นเรื่องของการมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นหลัก การกำหนดโทษจึงมีความจำเป็นต้องรู้และเข้าใจผู้กระทำความผิดอย่างลึกซึ้ง

สภาพพฤตินัยแห่งคดี ประวัติการกระทำความผิด อายุ สุขภาพทางกายและภาวะแห่งจิต ประวัติการศึกษาและครอบครัว สิ่งแวดล้อม ภูมิหลัง ประวัติการทำงาน สถานทางการเงิน นิสัยความประพฤติเป็นอาจิน ปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เหตุอันอันควรปราณี โดยตามความจริงที่ว่า

⁵⁴ ธาณี วรภัทร์, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 1*, น.65.

มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถและความรับผิดชอบที่ไม่เท่าเทียมกันซึ่งบุคคลลักษณะนิสัยแสดงออกทางพฤติกรรมภายนอก จึงต้องมุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับตนเป็นพลเมืองดี และสามารถอยู่ได้ในสังคม ผู้กระทำความผิดจึงเป็นประธานของการบังคับโทษในหลักการนี้

ดังนั้น ข้อเท็จจริง 2 ส่วนที่สำคัญในการพิจารณาพิพากษาและในการบังคับโทษคือ

(1) ข้อเท็จจริงที่เป็นพฤติการณ์ของการกระทำความผิด

(2) ข้อเท็จจริงที่เป็นส่วนบุคคลกล่าวคือ ความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติเป็นอาชญากรรมของผู้ต้องหา

ทั้ง 2 ข้อนี้จะนำไปสู่การพิจารณาใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษและการบังคับโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล

อาจารย์ธานี วรภัทร์ ได้มีแนวคิดในเรื่องการใช้มาตรการเล็งโทษจำคุกว่านานาประเทศส่วนใหญ่มีแนวคิดและแนวนโยบายในทางอาญาในการเล็งโทษจำคุก เพราะโทษจำคุกเป็นมาตรการบังคับทางอาญาที่มีผลกระทบต่อมนุษย์มาก การจำคุกนาน ๆ ทำให้สูญเสียบุคลิกภาพเดิมของบุคคลไป แนวคิดและมาตรการเล็งโทษจำคุกผู้กระทำความผิดอาญาที่มีการนำมาใช้กันได้แก่ การลดการนำมาตรการทางอาญามาใช้ (Decriminalization) การผันคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) การพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) และวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษยุคใหม่ ดังนี้

1. การลดการนำมาตรการทางอาญามาใช้ (Decriminalization) เป็นหลักการที่ลดการนำเอามาตรการทางอาญามาใช้ในเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องเป็นความผิดอาญาหรือลดทอนความเป็นอาชญากรรม ในการกระทำที่ถูกบัญญัติเป็นความผิดทางอาญาที่เกินสมควร โดยใช้มาตรการอื่น ๆ แทนในการระงับคดีนอกระบบยุติธรรมตามปกติ

2. การผันคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม (Diversion) หรือการหันเหคดี เป็นการทำให้คดีที่ต้องดำเนินไปตามกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ต้องยุติลงและมีการนำมาตรการอื่นมาใช้แทน เช่น ในเงื่อนไขระงับคดีต่าง ๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือตามกฎหมายอื่น เช่น ชะลอการฟ้อง การไต่สวนคดี การคุมประพฤติ มาตรการบังคับทางสังคมต่าง ๆ เป็นต้น

3. การพิจารณาคดีและบังคับโทษที่เหมาะสมกับบุคคล (Individualization of Punishment) สมการความสัมพันธ์ที่เหมาะสมของการกำหนดโทษที่จะใช้กับผู้กระทำความผิดกับความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องที่แสดงและยืนยันว่าผู้กระทำความผิดเป็น “ประธานของการบังคับ

โทษ” เพราะวัตถุประสงค์ของการบังคับโทษคือ ตัวผู้กระทำความผิด ตัวผู้กระทำความผิดมีความสำคัญต่อการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก กรณีจึงเป็นเรื่องของการมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัวผู้กระทำความผิดเป็นหลัก การกำหนดโทษจึงมีความจำเป็นที่ต้องรู้และเข้าใจผู้กระทำความผิดอย่างเพียงพอ

4. วัตถุประสงค์ของการบังคับโทษยุคใหม่ เป็นการพัฒนาการจากแนวคิดในอดีตในการลงโทษเข้ามาสู่แนวคิดยุคใหม่ที่มีความเป็นเสรีนิยมในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตลอดทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มากขึ้น มุ่งที่จะปรับเปลี่ยนบำบัดฟื้นฟูหรือแก้ไขพฤติกรรมของบุคคลที่บกพร่องในเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้กระทำผิด โดยมีหลักที่สำคัญคือ เพื่อให้ผู้กระทำผิดสามารถที่จะดำรงชีวิตอนาคตได้โดยปราศจากการกระทำความผิดและมีความรับผิดชอบต่อสังคมและเพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม⁵⁵ แต่เมื่อมีเหตุต้องจำคุกผู้ต้องขังวัยหนุ่มสาวก็ต้องมีแผนบังคับโทษจำคุกผู้ต้องขังวัยหนุ่มสาวที่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการจำคุกที่แตกต่างจากการจำคุกบุคคลที่กระทำผิดโดยทั่วไป เช่น การให้การศึกษา การกระทำเชิงคุณธรรม เป็นต้น

2.5.2 แนวทางในการควบคุมตัวผู้กระทำความผิดระหว่างพิจารณาในคดีอาญา

ผลกระทบของการถูกจองจำผู้กระทำความผิดและผู้ต้องขัง⁵⁶

สังคมของผู้ต้องขังเป็นสังคมที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากสังคมภายนอกอยู่หลายประการ ที่สำคัญก็คือสังคมของผู้ต้องขังเป็นสังคมของการถูกจำกัดสิทธิและเต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ นอกจากนี้ยังเป็นสังคมที่ถูกตัดความสัมพันธ์กับสังคมภายนอก จึงทำให้สังคมของผู้ต้องขังเป็นสังคมพิเศษและโดดเดี่ยว ดังนั้นการพิจารณาถึงผลกระทบของการถูกจองจำที่มีต่อผู้ต้องขังจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะลักษณะพิเศษของสังคมผู้ต้องขังดังกล่าว จะมีผลกระทบทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของผู้ต้องขัง ซึ่งนักทฤษฎีอาชญาวิทยาและนักสังคมวิทยาหลายคนเชื่อว่า ผลกระทบดังกล่าวจะนำไปสู่การปรับตัวของผู้ต้องขังในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและแบบพฤติกรรมของผู้ต้องขังในเวลาต่อมาด้วย

Gresham Sykes (1958) เป็นคนแรกที่ได้ศึกษาถึงผลกระทบของการจองจำต่อผู้ต้องขังอย่างจริงจัง โดยได้เรียกผลกระทบดังกล่าวว่าเป็น “ความเจ็บปวดของการถูกจองจำ” Sykes ได้

⁵⁵ ธาณี วรภัทร์, กฎหมายราชทัณฑ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2558), น.55 - 60.

⁵⁶ นัทธี จิตสว่าง, “ผลกระทบของการถูกจองจำต่อผู้ต้องขัง,” สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559, จาก

กล่าวถึงการถูกจำกัดในด้านต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง ซึ่งก่อให้เกิดความกดดันและเป็นความเจ็บปวดของการจองจำ การถูกจำกัดดังกล่าวมีอยู่ 5 ประการด้วยกันคือ⁵⁷

ก. การถูกจำกัดด้านเสรีภาพ

การสูญเสียเสรีภาพเป็นสภาพความกดดันประการแรกสำหรับผู้ต้องขังประสบเมื่อถูกจองจำ เพราะเมื่อผู้ต้องขังถูกส่งเข้าเรือนจำก็หมายความว่า เขาจะถูกจำกัดให้อยู่ในเรือนจำไม่สามารถที่จะไปไหนมาไหนได้ การถูกจำกัดด้านเสรีภาพนี้ นอกจากจะถูกจำกัดการเคลื่อนไหวมิให้ออกนอกเรือนจำแล้ว ยังหมายถึงการถูกจำกัดภายในเรือนจำอีกด้วย ผู้ต้องขังจะไม่สามารถเดินจากแดนหนึ่งไปยังอีกแดนหนึ่งหรือจากตึกหนึ่งไปยังอีกตึกหนึ่งได้ตามใจชอบ นอกจากนี้การถูกจองจำในเรือนจำยังหมายถึง การถูกตัดขาดจากครอบครัว และญาติมิตรอีกด้วย โดยที่การแยกจากกันนี้มีใช่เป็นการแยกจากกันธรรมดา แต่เป็นการแยกจากญาติมิตรในฐานะของผู้กระทำผิดกฎหมายและถูกลงโทษ และด้วยเหตุนี้เอง Sykes เน้นว่า สิ่งที่ทำให้ความเจ็บปวดมากที่สุดก็คือ ความจริงที่ว่า การถูกจองจำเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการถูกปฏิเสธจากสังคมผู้ต้องขังจะถูกปฏิเสธจากสังคมภายนอกและถูกตีตราว่า เป็นนักโทษนับตั้งแต่ที่เข้ามาอยู่ในเรือนจำ ซึ่งผู้ต้องขังจะต้องตัดผมสั้น แต่งชุดนักโทษ มีเลขหมายประจำตัวและทำความเคารพเจ้าพนักงาน ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าคุณนั้นได้สูญเสียสถานภาพของสมาชิกในสังคมและสถานภาพของคนธรรมดาไป สภาพดังกล่าวเป็นผลมาจากการถูกจำกัดด้านเสรีภาพ เป็นส่วนสำคัญของความเป็นมนุษย์และเป็นผลให้ผู้ต้องขังได้รับความกดดันอย่างมาก

ข. การถูกจำกัดด้านเครื่องอุปโภคบริโภคและบริการ

ในเรือนจำผู้ต้องขังจะได้รับการตอบสนองต่อความต้องการขั้นพื้นฐานด้านวัตถุ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่หลับนอน ซึ่งคนโดยทั่วไปอาจจะคิดว่า ผู้ต้องขังยังได้เปรียบคนจนในสังคมภายนอกในเรื่องเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม Sykes ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ต้องขังนั้นถูกจำกัดสิทธิในการที่จะ “เลือก” พวกเขาไม่มีสิทธิที่จะเลือกรายการอาหารประจำวัน ไม่มีสิทธิที่จะคำนึงถึงรสชาติของอาหาร ไม่มีสิทธิที่จะดื่มสุราหรือสูบบุหรี่ได้ตามชอบใจ ไม่มีสิทธิที่จะใส่เสื้อ กางเกงส่วนตัวที่ชอบ ไม่มีที่พักผ่อนเป็นส่วนตัว ไม่มีเครื่องใช้ อุปกรณ์เป็นของตนเอง ไม่มีแม้กระทั่ง “เวลา” ที่จะเป็นตัวของตัวเองที่จะเลือกทำในสิ่งที่ชอบเหมือนดังเช่นที่เคยมีเมื่ออยู่นอกเรือนจำ การถูกจำกัดในการรับบริการและเลือกอุปโภคบริโภคเช่นนี้ ทำให้มองตนเองว่าเป็นผู้สูญเสีย โดยเฉพาะการสูญเสียสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลไป ในขณะที่สิ่งที่มีอยู่ในตัวเขาคือ “แรงงาน” กลับถูกรู้นำไปใช้ภายใต้ชื่อ

⁵⁷ เติ้งฮ้าง.

ที่เรียกว่า “การฟื้นฟูแก้ไขฝึกออาชีพ” สภาพการดังกล่าวนี้จึงเป็นความกดดันและเจ็บปวดอีกประการหนึ่งที่ผู้ต้องขังได้รับ

ค. การถูกจำกัดด้านความสัมพันธ์ทางเพศ

การถูกจองจำหมายถึง การที่ผู้ต้องขังต้องถูกตัดขาดจากเพศตรงข้าม โดยเฉพาะการถูกตัดขาดจากการมีเพศสัมพันธ์และการคบหาสมาคมกับเพศตรงข้ามติดต่อกันเป็นเวลานาน จึงทำให้ผู้ต้องขังได้รับความกดดัน ความกดดันที่ว่านี้มีได้เกิดจากการขาดการตอบสนองต่อความต้องการทางเพศเท่านั้น แต่เป็นความกดดันทางด้านจิตใจ ซึ่งเกิดจากการที่ต้องอยู่ร่วมกับเพศเดียวกัน ทำให้ผู้ต้องขังเกิดความวิตกกังวลว่าความเป็นชายของเขา กำลังถูกคุกคาม ทั้งการถูกยั่ววนให้เขาหันเหไปสู่ความสัมพันธ์แบบรักร่วมเพศ หรือถูกข่มขืน โดยผู้ชายด้วยกันก็ตาม ความวิตกกังวลเหล่านี้แทบจะไม่บังเกิดขึ้นในโลกที่มีสตรีอยู่ด้วย แต่ในเรือนจำเป็นโลกของผู้ชายเพศเดียว ทำให้ไม่แน่ใจว่าจะเกิดความต่างปร้อยกับคนอื่นเมื่อไร

ง. การถูกจำกัดด้านอิสรภาพ

ผู้ต้องขังได้รับความกดดันจากการถูกจำกัดด้านอิสรภาพเพราะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์และคำสั่งของเจ้าพนักงานที่คอยควบคุมการเคลื่อนไหวของตนอยู่ตลอดเวลา การตรวจตราเฝ้าดูทุกฝีก้าว การตรวจจดหมาย การกำหนดให้กินเป็นเวลา นอนเป็นเวลา การเข้าแถวไปทำงานและการห้ามนำอาหารเข้าไปในห้องนอน เป็นต้น กฎเกณฑ์และคำสั่งเหล่านี้ทำให้รู้สึกว่าการถูกจำกัดอิสรภาพ แต่สิ่งที่ทำให้เกิดความกดดันก็คือ การไม่มีเหตุผลของกฎเกณฑ์หรือระเบียบต่าง ๆ ในหลาย ๆ เรื่องซึ่งจะหาคำอธิบายไม่ได้และเจ้าหน้าที่ก็มักจะปฏิเสธที่จะอธิบายคำตอบที่ผู้ต้องขังจะได้รับก็คือ “มันเป็นกฎของเรือนจำ” ผู้ต้องขังไม่ทราบว่าจะทำไมจดหมายถึงล่าช้า ทำไมสิ่งของที่ส่งมาถึงไม่ได้รับและทำไมถึงต้องมีกฎเกณฑ์เรื่องนั้นเรื่องนี้ ผลก็คือผู้ต้องขังจะเกิดความรู้สึกว่า ตัวเขาถูกจำกัดทุกสิ่งทุกอย่างและทำให้เกิดความรู้สึกสิ้นหวัง อ่อนแอและช่วยตัวเองไม่ได้ นับเป็นความกดดันทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดมากกว่าความกดดันทางร่างกายเสียอีก

จ. การถูกจำกัดด้านความปลอดภัย

การที่ผู้ต้องขังต้องอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังอื่น ๆ ซึ่งแต่ละคนมีประวัติอาชญากรร้าย ๆ มาทั้งสิ้น ทำให้เกิดความวิตกกังวลว่าตนเองจะถูกกลั่นแกล้ง ลักขโมย ทำร้าย ฆาตกรรมหรือข่มขืนได้สักวันหนึ่ง พวกเขารู้ว่าในวันหนึ่งข้างหน้าจะต้องถูก “ทดสอบ” จากพวกเจ้าถิ่นหรือจากคนใหม่ว่าจะอยู่ในคุกต่อไปในฐานะผู้แข็งแรง หรือผู้อ่อนแอ ในบรรยากาศของการแข่งขันกันเป็นเจ้าในเรือนจำ ผู้ชนะจะใช้กำลังข่มขู่ผู้แพ้หรือผู้ที่อ่อนแอกว่า ในขณะที่เจ้าหน้าที่จะให้การดูแลไม่ทั่วถึง

จึงทำให้ผู้ต้องขังเกิดความวิตกกังวลว่าสักวันหนึ่งเขาจะต้องประสบกับการทำทนาย พวกเขาจะรู้สึก
ว่าพวกเขาได้สูญเสียหลักประกันในด้านความปลอดภัยไปสิ้น

ความเจ็บปวดที่ผู้ต้องขังได้รับอันเนื่องมาจากการถูกจำกัดในด้านต่าง ๆ ทั้ง 5 ด้านนั้นมิ
ใช่แต่จะเป็นความเจ็บปวดทางด้านร่างกายเท่านั้น แต่ความเจ็บปวดที่สำคัญก็คือ ความกดดันทางจิต
ใจที่ผู้ต้องขังได้รับจากการถูกจำกัดดังกล่าว อันเป็นผลให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ เบื่อ
หน่าย เหงา กลัวและเกิดความเครียดในจิตใจ จนทำให้ผู้ต้องขังต้องหาทางออกในการปรับตัว เพื่อที่
จะระบายความเจ็บปวดดังกล่าว โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้สอดคล้องไปกับข้อ
จำกัดต่าง ๆ ของเรือนจำ รวมทั้งพัฒนาวัฒนธรรมย่อยขึ้นในเรือนจำและมีกรปรับตัวของผู้ต้องขัง
ประเภทต่าง ๆ⁵⁸

นอกจาก Sykes แล้ว Goffman ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ทำให้เห็นถึงผลกระทบของระบบเรือน
จำต่อผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นผลกระทบที่ก่อให้เกิดความกดดันทางด้านจิตใจอย่างรุนแรง Goffman ได้ให้
ทัศนะว่า เรือนจำเป็นสถาบันเบ็ดเสร็จ (Total Institution) ที่สามารถทำลายปัจเจกภาพของผู้ต้องขัง
ที่ถูกส่งเข้าไปเพราะเมื่อถูกส่งเข้าไปในเรือนจำผู้ต้องขังจะรู้สึกว่าสูญเสียศักดิ์ศรีของความเป็น
มนุษย์ ซึ่งเคยมีอยู่ในขณะที่อยู่ในสังคมภายนอกไปจนหมดสิ้น ทั้งนี้ โดยผู้ต้องขังแต่ละคนจะเผชิญ
กับภาวะการสูญเสียในสิ่งที่เคยมีอยู่ (Mortification) ไม่ว่าจะเป็นการสูญเสียในเสรีภาพ อิศรภาพ
และสิทธิต่าง ๆ ที่เคยมีผู้ต้องขังจะถูกจำกัดการเคลื่อนไหวในเรือนจำไม่สามารถไปไหนมาไหนได้
ตามความพอใจ การผ่านจากตึกหนึ่งไปอีกตึกหนึ่งจะต้องผ่านการตรวจค้น การเคลื่อนไหวใด ๆ จะ
อยู่ในสายตาของเจ้าหน้าที่โดยตลอดเวลาแม้แต่การเข้าห้องส้วม ทำให้รู้สึกขาดความเป็นอิสระส่วน
ตัว ผู้ต้องขังยังไม่มีสิทธิที่จะเลือกรายการอาหารและรสชาติได้ตามความพอใจ ได้เพียงแต่มีอาหาร
ทานไปวัน ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ผู้ต้องขังยังถูกตัดสัมพันธ์กับโลกภายนอก ขาดการติดต่อจากญาติ
มิตรและครอบครัว ทำให้รู้สึกโดดเดี่ยวในขณะที่การติดต่อสื่อสารต้องผ่านการตรวจ ทำให้หมดโอ
กาสที่จะดำเนินชีวิตเหมือนก่อน ที่สำคัญก็คือผู้ต้องขังจะถูกตีตราว่าเป็น “นักโทษ” นับตั้งแต่การที่
ถูกตรวจค้นร่างกายอย่างละเอียดในวินาทีแรกที่เข้าเรือนจำ การสวมใส่เครื่องแบบของนักโทษ การ
ถูกตัดผมและถูกกำหนดให้มีหมายเลขแทนชื่อ ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าสถานภาพเก่าของเขากำลังถูก
เปลี่ยนให้สูญสิ้นไปพร้อม ๆ กับที่สถานภาพใหม่ของการเป็นนักโทษได้เข้ามาแทนที่ การเปลี่ยน
แปลงดังกล่าวนี้มีผลกระทบทางด้านจิตใจของผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก⁵⁹

⁵⁸ นที จิตสว่าง, *เพ็ญอ้อ*.

⁵⁹ นที จิตสว่าง, *เพ็ญอ้อ*.

แนวความคิดของ Goffman เกี่ยวกับการเปลี่ยนสถานภาพหรือการสูญเสียสถานภาพของผู้ต้องขังสอดคล้องกับความคิดของ Harold Gerfinkel ซึ่งได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องพิธีกรรมลดสถานภาพ (Status degradation ceremonies) ไว้ตั้งแต่ปี 1956 โดย Gerfinkel เสนอแนวคิดว่าการจงจำเป็นกระบวนการของพิธีการลดสถานภาพของผู้ต้องขัง ซึ่งพิธีการดังกล่าวนี้จะทำหน้าที่ 2 ประการคือ ทำลายเอกลักษณ์ที่มีมาก่อนของผู้ต้องขังและหยิบยื่นเอกลักษณ์ใหม่ที่มีลักษณะต่ำต้อยกว่าเดิมให้ ต่อมา Richard Cloward ได้ขยายแนวความคิดของ Gerfinkel ในเรื่องนี้ต่อไปอีกโดยได้ชี้ให้เห็นว่า พิธีกรรมนี้เริ่มต้นตั้งแต่ที่ผู้กระทำผิดถูกตำรวจจับ โดยเฉพาะเมื่อผู้กระทำผิดถูกส่งเข้าเรือนจำ สิ่งที่ผู้ต้องขังต้องประสบก็คือ การถูกลดค่าของความเป็นมนุษย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม จนทำให้ผู้ต้องขังตกอยู่ในฐานะที่ต่ำต้อยทางสังคมมากที่สุด ความกดดันที่ผู้ต้องขังได้รับจากพิธีกรรมดังกล่าวนี้เอง เป็นผลให้ผู้ต้องขังสร้างวัฒนธรรมย่อยของผู้ต้องขังขึ้นมาเป็นเกราะกำบังความกดดันเหล่านั้น ซึ่งเช่นเดียวกับแนวคิดของ Sykes and Messengers ที่อธิบายถึงกระบวนการในการที่ผู้ต้องขังถูกลดสถานภาพว่าเป็นการทำลาย ego ของผู้ต้องขัง จนทำให้ต้องหาทางออกในการบรรเทาความเจ็บปวดที่ได้รับ ในขณะที่ Gordon Trasler เน้นว่าการปฏิบัติของผู้คุมต่อผู้ต้องขังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการพูดจา การบังคับควบคุมหรือการตรวจค้นเป็นการตอกย้ำการลดสถานภาพทางสังคมของผู้ต้องขังอยู่ตลอดเวลา⁶⁰

แนวความคิดเกี่ยวกับผลกระทบของระบบเรือนจำที่ได้กล่าวข้างต้นส่วนใหญ่ เป็นผลมาจากการศึกษาในเรือนจำที่มีระดับความมั่นคงแข็งแรงสูงสุดของสหรัฐ เมื่อประมาณต้นทศวรรษ 1960 ซึ่งมีระยะเวลากว่า 50 ปีผ่านมาแล้ว ปัญหาที่มีอยู่ว่า แนวความคิดดังกล่าวจะสามารถอธิบายระบบสังคมเรือนจำในปัจจุบันได้หรือไม่ เพราะหากจะพิจารณาถึงระยะเวลาที่ผ่านมาแล้วน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไปในทางที่เป็นมนุษยธรรมยิ่งขึ้น และมีการคำนึงถึงสิทธิมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมากยิ่งขึ้น ดังนั้นข้อเท็จจริงในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังบางอย่างจากการศึกษาในช่วงปี 1960 จึงไม่น่าจะสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในปัจจุบัน เช่น การห้ามผู้ต้องขังซื้ออาหารภายนอกมาหรือรับประทาน การให้ผู้ต้องขังตัดผมสั้น เป็นต้น ปัจจุบันกล่าวได้ว่าผู้ต้องขังในสหรัฐอเมริกามีสิทธิและเสรีภาพมากขึ้นกว่าเดิม มีการผ่อนปรนด้านกฎระเบียบต่าง ๆ มากขึ้น อย่างไรก็ตาม หากจะพิจารณาจากการศึกษาของ Sykes และคนอื่น ๆ แล้ว จะพบว่าแม้ข้อเท็จจริงในบางอย่างเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเปลี่ยนแปลงไป แต่โครงสร้างของระบบสังคมของเรือนจำยังคงอยู่ โดยเฉพาะลักษณะของการจำกัดเสรีภาพและสิทธิต่าง ๆ ของผู้ต้องขัง ดังนั้น

⁶⁰ นที จิตสว่าง, *เพ็ญอ้อ*.

ความเจ็บปวดจากการถูกจองจำหรือผลกระทบจากการถูกจองจำทั้ง 5 ประการ ที่ Sykes กล่าวถึงนั้นก็ยังคงปรากฏอยู่ในปัจจุบัน เพียงแต่ลดความรุนแรงลง ดังที่ Johnson and Toch กล่าวว่างานของ Sykes ยังสามารถอธิบายสังคมของเรือนจำในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี การถูกจำกัดด้านต่าง ๆ ของผู้ต้องขังยังคงเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเจ็บปวดอยู่เช่นเดิม นอกจากนี้การศึกษาวិจัยในระยะหลัง ๆ ก็สามารถยืนยันในเรื่องนี้ได้เช่น Toch ได้ชี้ให้เห็นถึง “ความเครียด” ที่ผู้ต้องขังได้รับจากการถูกจองจำ โดยเปลี่ยนจากคำว่า “ความเจ็บปวด” ของ Sykes มาเป็น “ความเครียด” เพราะเป็นสิ่งที่เห็นชัดได้ง่ายกว่า Toch พบลักษณะของสภาพในเรือนจำหลายประการมีผลกระทบต่อความเครียดของผู้ต้องขัง เช่น ความวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคตหรือการถูกตัดขาดจากญาติพี่น้อง เป็นต้น นอกจากนี้ Smith ยังพบว่าความแออัดคับแคบในเรือนจำมีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ต้องขังเป็นอย่างมาก ในขณะที่ Bowker ได้เห็นว่า ปัญหาการขาดความปลอดภัยในเรือนจำยังเป็นปัญหาสำคัญของเรือนจำในปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวกับการใช้กำลังและความรุนแรง เช่น การข่มขืน การทำร้ายร่างกาย นอกจากนี้ยังมีปัญหาการรกร่วมเพศ การแบ่งแยกผิว ปัญหายาเสพติด Bowker สรุปว่า การเอาเรียดเอาเปรียบและตักตวงผลประโยชน์ยังคงเป็น “แก่น” สำคัญของชีวิตในเรือนจำของสหรัฐอเมริกาในปัจจุบัน⁶¹

ผลกระทบการควบคุมตัวผู้ต้องขังหญิงคดียาเสพติดไว้ในเรือนจำหรือทัณฑสถาน ปัญหาและความต้องการของผู้ต้องขังหญิงทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศหลายแห่งพบว่า ปัญหาหลัก ๆ ที่ผู้ต้องขังหญิงต้องเผชิญอาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้⁶²

1) ปัญหาด้านความไม่เหมาะสมของสถานที่คุมขัง และบุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแลผู้ต้องขังหญิง จากการศึกษาพบว่า ผู้ต้องขังหญิงมักจะได้รับ การคุมขังในสถานที่ที่ห่างไกลจากบ้านและครอบครัวมากกว่าผู้ต้องขังชาย อันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่าเรือนจำสำหรับการควบคุมตัวผู้ต้องขังหญิงน้อยกว่าเรือนจำสำหรับผู้ต้องขังชาย ระยะทางที่ห่างไกลดังกล่าวนี้ทำให้ผู้ต้องขังหญิงมีความยากลำบากที่จะรักษาการติดต่อกับครอบครัวและบุตร เนื่องจากต้องมามีค่าใช้จ่ายในการเดินทางและโดยข้อจำกัดของสถานะทางเศรษฐกิจทำให้ผู้ต้องขังได้รับการเยี่ยมจากครอบครัวน้อย ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบทั้งต่อผู้ต้องขังหญิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของการขาดการติดต่อที่เพียงพอกับบุตรและสมาชิกครอบครัว ทำให้ผู้ต้องขังหญิงเกิดความวิตกกังวลและส่งผลกระทบต่อความสัม

⁶¹ นัทธี จิตสว่าง, *เพ็ญอ้วง*.

⁶² นรินทิพย์ ศิรวาณิช, “บทความเรื่อง ผู้หญิงติดคุก ทุกข์อยู่ที่ไหน,” สืบค้นเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2559,

พันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กเล็ก นอกจากนี้ปัญหานี้แล้ว บ่อยครั้งยังพบว่าผู้ต้องขังหญิงถูกคุมขังไว้ในเรือนจำที่ออกแบบมาสำหรับผู้ต้องขังชาย ซึ่งมีการวางกฎระเบียบที่เข้มงวดและไม่อนุญาตให้มีการติดต่อกับโลกภายนอก หรือถูกควบคุมในเรือนจำความมั่นคงสูงแทนที่จะเป็นเรือนจำความมั่นคงต่ำ ทั้ง ๆ ที่พวกเธอถูกจำแนกลักษณะว่าเป็นผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงต่ำ การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังหญิงที่ผิดพลาดนี้ส่งผลต่อประสบการณ์ของการต้องโทษจำคุกในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งอิสรภาพในการเคลื่อนไหว ความถี่และประเภทของการติดต่อที่มีต่อบุตรและสมาชิกครอบครัวและ โอกาสในการศึกษาและฝึกวิชาชีพที่อาจได้รับผลกระทบด้วย

2) ปัญหาด้านการไม่ตระหนักถึงความต้องการที่แตกต่างของผู้ต้องขังหญิงทำให้ผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่ขาดหรือได้รับบริการหรือสวัสดิการพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับผู้หญิงทั่วไปไม่เพียงพอ ซึ่งรวมถึงการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน ทั้งทางกายและทางจิต เนื่องจากระบบอนามัยและการดูแลสุขภาพของเรือนจำได้รับการออกแบบเพื่อผู้ชายและให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชาย ดังนั้น การรักษาพยาบาลทางนรีเวชวิทยา เช่น การตรวจหามะเร็งเต้านมจึงเป็นบริการที่หาได้ยากยิ่งในเรือนจำ และนอกเหนือจากบริการสุขภาพขั้นพื้นฐานแล้วผู้ต้องขังหญิงมักมีความต้องการพิเศษที่เกี่ยวข้องกับการมีประจำเดือน วัยทองหรือสุขภาพทางเพศ ความต้องการเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเพศหญิงนี้ จะต้องได้รับความเอาใจใส่จากพยาบาลและเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ซึ่งได้รับการฝึกฝนมาทางด้านสูขอนามัยสตรีเป็นการเฉพาะซึ่งรวมทั้งนรีเวชวิทยาด้วย อย่างไรก็ตามก็ดีผลการศึกษาเกี่ยวกับผู้ต้องขังส่วนใหญ่บ่งชี้ว่า การให้การดูแลสุขภาพในเรือนจำไม่ได้มีความตระหนักถึงความต้องการของผู้ต้องขังหญิงที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้แต่อย่างใด ดังจะให้เห็นจากการที่ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์มักขาดหรือได้รับบริการรักษาพยาบาลก่อนและหลังคลอด รวมทั้งการดูแลทารกไม่เพียงพอ ขาดการให้ความรู้เกี่ยวกับการคลอดและการดูแลบุตร และการเตรียมการแยกทารกแรกเกิดจากแม่หลังการคลอดมีน้อยมากหรือไม่มีเลย ในขณะที่ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นแม่ถูกแยกจากบุตร เนื่องจากเรือนจำส่วนใหญ่ไม่มีสถานที่เฉพาะหรือสถานที่ส่วนตัวสำหรับให้เด็กเข้าเยี่ยมแม่ซึ่งถูกคุมขัง ทำให้แม่ที่ผู้ต้องขังต้องทนทุกข์ทรมานทางจิตใจและยังมีผลต่อพัฒนาการของเด็ก

นอกจากนี้ เรือนจำส่วนใหญ่ยังมีได้จัดให้มีบริการเป็นพิเศษสำหรับผู้ต้องขังหญิงสูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็นเหยื่อของการใช้ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งส่งผลให้มีปัญหาทางจิต ผู้ต้องขังหญิงวัยทองหรือผู้ที่มีประวัติทางการแพทย์เกี่ยวกับนรีเวช เช่น มะเร็งเต้านม รวมทั้งผู้ต้องขังหญิงที่เป็นเยาวชนก็ไม่สามารถเข้าถึงการบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสม และมีการตระหนัก

เพียงเล็กน้อยถึงความรุนแรงทางร่างกายและทางเพศที่เยาวชนเหล่านั้นอาจได้เผชิญก่อนที่จะต้องโทษจำคุก ทั้งยังมักขาดโอกาสทางการศึกษาหรือการฝึกวิชาชีพหรือสวัสดิการอื่น ๆ ที่น้อยกว่า เนื่องจากการจัดการดังกล่าวส่วนใหญ่จัดไว้ให้แก่ผู้ต้องขังหญิงที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้ต้องขังเยาวชนชาย ในขณะที่ผู้ต้องขังหญิงที่มีความบกพร่องทางกายและทางจิต ก็มักไม่ได้รับความเอาใจใส่ด้านที่พักอุปโภคบริโภคหรือสถานที่ที่ออกแบบเฉพาะสำหรับผู้พิการ หรือการได้รับยามากหรือน้อยเกินไปในกรณีของผู้ที่มีความบกพร่องทางจิต ตลอดจนไม่มีการให้คำปรึกษาหรือแก้ไขฟื้นฟูทางจิตแต่อย่างใด ทำให้ในหลายประเทศมีสัดส่วนการเพิ่มขึ้นที่น่าตกใจของผู้ต้องขังหญิงที่ทนทุกข์จากปัญหาสุขภาพจิต เช่น การเก็บกด วิตกกังวล อารมณ์หวาดกลัว การตื่นกลัว การมีหลายบุคลิกและการฆ่าตัวตาย และเป็นอัตราส่วนที่สูงกว่าสถานการณืทั่วไปหรือแม้แต่สถานการณืของผู้ต้องขังชาย และยังคงมีผู้ต้องขังหญิงกลุ่มอื่น ๆ ที่มีความต้องการที่แตกต่างที่ต้องการได้รับการตอบสนอง เช่น ผู้ต้องขังหญิงชาวต่างชาติและผู้ต้องขังหญิงชนเผ่าที่อาจมีความยากลำบากในการเข้าใจภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมทั้งขาดการติดต่อครอบครัว รวมทั้งผู้ต้องขังหญิงที่ถูกคุมขังในพื้นที่ติดอาวุธที่มีความขัดแย้งก็มักมีแนวโน้มที่จะได้รับการส่งตัวไปคุมขังในเรือนจำที่อยู่ห่างไกลและออกแบบไว้สำหรับผู้ชาย ทำให้ไม่ได้รับความเป็นส่วนตัว ไม่มีความปลอดภัยและการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมกับเพศ ได้รับการเยี่ยมเยียนน้อยครั้งและถูกกีดกันจากความช่วยเหลือทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจจากบุคคลอื่นเป็นที่รัก นอกจากนี้ยังต้องทนทุกข์จากการเลือกปฏิบัติที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งนับเป็นการบั่นทอนสิทธิสตรีและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังหญิงเหล่านี้

3) ปัญหาการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง ซึ่งนับเป็นการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิสตรี โดยจากการศึกษาพบว่าผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่มักตกเป็นเหยื่อของการละเมิดและความรุนแรงทางเพศการตรวจค้นที่เป็นการล่วงละเมิด การกีดกันมิให้เข้าถึงโปรแกรมการศึกษา การแก้ไขฟื้นฟู การฝึกวิชาชีพที่จำเป็นสำหรับปรับตัวเข้าสู่สังคม ซึ่งรวมถึงโปรแกรมการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและความช่วยเหลือหลังปล่อยตัว หรือแม้ในบางกรณีที่ผู้ต้องขังหญิงสามารถเข้าถึงโปรแกรมการเตรียมความพร้อมและความช่วยเหลือหลังปล่อยตัวเหล่านี้ โปรแกรมส่วนใหญ่ก็มักมีได้ออกแบบมาเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้หญิงหรือมิได้คำนึงถึงเงื่อนไขของครอบครัวแต่อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีแม่ที่เป็นเสาหลักหรือเป็นผู้ดูแลเด็กหรือเยาวชนแต่เพียงผู้เดียว⁶³

⁶³ นรินทิพย์ ศิริวานิช, *เพ็ญอ่าว*.

2.6 กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย

ในประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวกับยาเสพติดหลายฉบับ ที่ผู้เขียนจำเป็นต้องทราบเพื่อศึกษาถึงปัญหาและนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาต่อไป

2.6.1 กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยกฎหมาย 7 ฉบับ คือ⁶⁴

1. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522
2. พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518
3. พระราชกำหนดป้องกันการใช้อาวุธกระทำความผิด พ.ศ. 2533
4. พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.

2534

5. พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519
6. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550
7. พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

โดยจะนำเสนอเฉพาะในส่วนที่เป็นสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักการ และเหตุผลของการตรากฎหมาย บทบัญญัติหลักของกฎหมาย บทบัญญัติที่มีผลกระทบ โดยตรงต่อผู้กระทำความผิด และบทกำหนดโทษ ซึ่งจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ตามลำดับดังนี้

1. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522⁶⁵

1) หลักการและเหตุผลของการตรากฎหมาย เนื่องจากประเทศไทยมีกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2465 และมีการปรับปรุงแก้ไขหลายครั้ง นอกจากนั้นยังมีกฎหมายว่าด้วยฝิ่น ฝิ่น และพืชกระท่อมที่มีผลบังคับใช้มาเป็นเวลานาน ซึ่งบางฉบับมีความล้าสมัย ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้บังคับจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงกฎหมายต่าง ๆ ดังกล่าว และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การที่ประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 (Single Convention on Narcotic Drug, 1961) เมื่อวันที่ 9 มกราคม ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) จึงจำเป็นที่จะต้องตรากฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว โดยการยกเลิกกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีมาตั้งแต่เดิมทั้งหมด แล้วตราพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ให้ผลใช้บังคับแทน

⁶⁴ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุรรัตน์ เจตน์ตะพุท, *อ้างแล้ว เชงอรรถที่ 3*, น.73.

⁶⁵ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุรรัตน์ เจตน์ตะพุท, *เพิ่งอ้าง*, น.74 - 84.

2) สาระสำคัญของกฎหมาย พระราชบัญญัติฉบับนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับบททั่วไป คณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษ การขออนุญาตและการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ หน้าที่ของผู้รับอนุญาต หน้าที่ของเภสัชกร ยาเสพติดให้โทษในประเภท 3 ปลอม ผิดมาตรฐานหรือเสื่อมคุณภาพ การขึ้นทะเบียนคำรับยาเสพติดให้โทษในประเภท 3 การโฆษณา พนักงานเจ้าหน้าที่ การพักใช้ใบอนุญาตและการเพิกถอนใบอนุญาต มาตรการควบคุมพิเศษ การนำผ่านซึ่งยาเสพติดให้โทษ การอุทธรณ์ บทกำหนดโทษ และบทเฉพาะกาล โดยแบ่งออกเป็น 13 หมวด รวม 106 มาตรา

3) บทบัญญัติที่มีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน

บทบัญญัติบางมาตรามีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน เช่น

ก) การกำหนดคำจำกัดความ

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้⁶⁶

“ยาเสพติดให้โทษ” หมายความว่า สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลงกับให้รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษหรืออาจใช้ผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษและสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่

“ผลิต” หมายความว่า เพาะ ปลูก ทำ ผสม ปปรุง แปรสภาพ เปลี่ยนรูป สังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ และให้หมายความรวมถึงการแบ่งบรรจุ หรือรวมบรรจุด้วย

“จำหน่าย” หมายความว่า ขาย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน ให้

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือสั่งเข้ามาในราชอาณาจักร

“ส่งออก” หมายความว่า นำหรือส่งออกนอกราชอาณาจักร

“เสพ” หมายความว่า การรับยาเสพติดให้โทษเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าด้วยวิธีใด

“ติดยาเสพติดให้โทษ” หมายความว่า เสพเป็นประจำติดต่อกันและตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดให้โทษนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นว่านั้นได้ตามหลักวิชาการ

⁶⁶ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

“หน่วยการใช้” หมายความว่า เม็ด ซอง ขวด หรือหน่วยอย่างอื่นที่สร้างขึ้นซึ่งโดยปกติสำหรับการใช้เสฟหนึ่งครั้ง

“การบำบัดรักษา” หมายความว่า การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสฟติคให้โทษ ซึ่งรวมตลอดถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพและการติดตามผลหลังการบำบัดรักษาด้วย

“สถานพยาบาล” หมายความว่า โรงพยาบาล สถานพยาบาล สถานพักฟื้น หรือสถานที่อื่นใดเฉพาะที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้เป็นสถานที่ทำการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสฟติคให้โทษ

ข) การจัดแบ่งประเภทยาเสฟติคให้โทษ

มาตรา 7 ยาเสฟติคให้โทษแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ

(1) ประเภท 1 ยาเสฟติคให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน (Heroin)

(2) ประเภท 2 ยาเสฟติคให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟีน (Morphine) โคคาอีน (Cocaine) โคเดอีน (Codeine) ฟีนยา (Medicinal Opium)

(3) ประเภท 3 ยาเสฟติคให้โทษที่มีลักษณะเป็นตำรับยาและมียาเสฟติคให้โทษในประเภท 2 ผสมอยู่ด้วย ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

(4) ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสฟติคให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อาเซติกแอนไฮไดรด์ (Acetic Anhydride) อาเซทิลคลอไรด์ (Acetyl Chloride)

(5) ประเภท 5 ยาเสฟติคให้โทษที่มีได้เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึงประเภท 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม

ทั้งนี้ ตามที่รัฐมนตรีประกาศระบุชื่อยาเสฟติคให้โทษตามมาตรา 8 (1)

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ คำว่า ฟีนยา (Medicinal Opium) หมายถึง ฟีนที่ได้ผ่านกรรมวิธีปรุงแต่งโดยมีความมุ่งหมายเพื่อใช้ในทางยา

ค) อำนาจของรัฐมนตรี⁶⁷

มาตรา 8 ให้รัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(1) ระบุชื่อยาเสฟติคให้โทษว่า ยาเสฟติคให้โทษชื่อใดอยู่ในประเภทใดตามมาตรา 7

(2) เพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงชื่อหรือประเภทยาเสฟติคให้โทษตาม (1)

⁶⁷ เห่งอ้าง.

(3) กำหนดมาตรฐานว่าด้วยปริมาณ ส่วนประกอบ คุณภาพ ความบริสุทธิ์ หรือลักษณะอื่นของยาเสพติดให้โทษตลอดจนการบรรจุและการเก็บรักษาเสพติดให้โทษ

(4) กำหนดจำนวนและจำนวนเพิ่มเติมซึ่งยาเสพติดให้โทษที่จะต้องใช้ในทางการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์ที่ราชอาณาจักรประจำปี

(5) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดปริมาณยาเสพติดให้โทษที่ผู้อนุญาตจะอนุญาตให้ผลิต นำเข้า จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองได้

(6) กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในประเภท 3 ตามมาตรา 7 (3)

(7) จัดตั้งสถานพยาบาล

(8) กำหนดระเบียบข้อบังคับ เพื่อควบคุมการบำบัดรักษาและระเบียบวินัยสำหรับสถานพยาบาล

ง) ข้อห้ามข้อกำหนด บทสันนิษฐานต่าง ๆ⁶⁸

มาตรา 15 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 เว้นแต่รัฐมนตรีได้อนุญาตเฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ตามปริมาณดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

(1) เด็กซ์โทรโลเซอไรด์ (LYSERGIDE) หรือ แอล เอส ดี (LSD) มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ศูนย์จุดเจ็ดห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนลิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไปหรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่สามร้อยมิลลิกรัมขึ้นไป

(2) แอมเฟตามีน (AMPHETAMINE) หรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนลิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไป หรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป

(3) ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 นอกจาก (1) และ (2) มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามกรัมขึ้นไป

มาตรา 16 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต นำเข้า หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาตเฉพาะในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ

⁶⁸ เห่งอ้าง.

การขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

การพิจารณาอนุญาตตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ขออนุญาตเป็นผู้รับผิดชอบชำระค่าใช้จ่ายในการตรวจวิเคราะห์ หรือประเมินเอกสารทางวิชาการตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา 17 ห้ามมิให้ผู้ใดจำหน่าย หรือมิไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 เว้นแต่ได้รับใบอนุญาต

การมียาเสพติดให้โทษในประเภท 2 ไว้ในครอบครองคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่หนึ่งร้อยกรัมขึ้นไปให้ถือว่ามิไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

มาตรา 58/1 ในกรณีจำเป็นและมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่ามีบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ในสถานใด สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะ ให้พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ มีอำนาจตรวจ หรือทดสอบ หรือสั่งให้รับการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นมียาเสพติดให้โทษดังกล่าวอยู่ในร่างกายหรือไม่

พนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ตำแหน่งใด ระดับใด หรือชั้นยศใดจะมีอำนาจหน้าที่ตามที่ได้กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือจะต้องได้รับอนุมัติจากบุคคลใดก่อนดำเนินการ ให้เป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการโดยทำเอกสารมอบหมายให้ไว้ประจำตัวพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ได้รับมอบหมายนั้น

วิธีการตรวจหรือการทดสอบตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา ทั้งนี้ ในประกาศดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการเกี่ยวกับการแสดงความบริสุทธิ์ของพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่ และมาตรการเกี่ยวกับการห้ามเปิดเผยผลการตรวจหรือทดสอบแก่ผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้อง ในกรณีที่ปรากฏผลเบื้องต้นเป็นที่สงสัยว่ามียาเสพติดให้โทษอยู่ในร่างกาย จนกว่าจะได้มีการตรวจยืนยันผลเป็นที่แน่นอนแล้ว

มาตรา 93 ผู้ใดใช้อุบายหลอกลวง ชูเชิญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำปิดกั้นหรือใช้วิธีข่มขู่ใจด้วยประการอื่นใด ให้ผู้อื่นเสพยาเสพติดให้โทษ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงหนึ่งล้านบาท

ถ้าได้กระทำโดยมีอาชุ หรือโดยร่วมกระทำ ความผิดด้วยกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ผู้กระทำ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบห้าปี และปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงหนึ่งล้านห้าแสนบาท

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง เป็นการกระทำต่อหญิงหรือต่อบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือเป็นการกระทำเพื่อจูงใจให้ผู้อื่นกระทำผิดทางอาญา หรือเพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่นในการทำความผิดทางอาญา ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สามแสนบาทถึงห้าแสนบาท

ถ้ายาเสพติดให้โทษซึ่งเป็นวัตถุแห่งการทำความผิดตามวรรคสามเป็นมอร์ฟีนหรือโคคาอิน ผู้กระทำต้องระวางโทษเพิ่มขึ้นอีกกึ่งหนึ่ง และถ้าเป็นการกระทำต่อหญิงหรือต่อบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงห้าแสนบาท

ถ้ายาเสพติดให้โทษซึ่งเป็นวัตถุแห่งการทำความผิดตามวรรคสามเป็นเฮโรอิน ผู้กระทำต้องระวางโทษเป็นสองเท่า และถ้าเป็นการกระทำต่อหญิงหรือต่อบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ผู้กระทำต้องระวางโทษประหารชีวิต

มาตรา 93/1 ผู้ใดขยงส่งเสริมให้ผู้อื่นเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 หรือยาเสพติดให้โทษในประเภท 2 โดยฝ่าฝืนบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำตามวรรคหนึ่งเป็นการขยงส่งเสริมให้ผู้อื่นเสพยาเสพติดให้โทษในประเภท 5 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 92/2 ผู้ใดใช้อุบายหลอกลวง ชูเชิญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใดให้ผู้อื่นทำความผิดฐานผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย ครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษ ต้องระวางโทษเป็นสองเท่าของโทษที่กฎหมายบัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น

มาตรา 94 ผู้ใดเสพยาเสพติดให้โทษเสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายซึ่งยาเสพติดให้โทษตามลักษณะ ชนิด ประเภทและปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง และได้สมัครใจขอเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลก่อน ความผิดจะปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจอีกทั้งได้ปฏิบัติครบถ้วนตามระเบียบข้อบังคับเพื่อควบคุมการรักษา และระเบียบวินัยสำหรับสถานพยาบาลดังกล่าว จนได้

รับการรับรองเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีกำหนดแล้ว ให้พ้นจากความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงกรณีความผิดที่ได้กระทำไปภายหลังการสมัครใจเข้ารับการรักษา

การรับเข้าบำบัดรักษาในสถานพยาบาลตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา 94/1 ผู้ใดทำการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษเป็นปกติธุระโดยใช้ยาตามกฎหมายว่าด้วยยา วัตถุออกฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หรือยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ หรือกระทำการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้โทษไม่ว่าโดยวิธีอื่นใด ซึ่งมีได้กระทำในสถานพยาบาลตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ไม่ว่าจะได้รับประโยชน์ตอบแทนหรือไม่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสามปี และปรับตั้งแต่ห้าหมื่นบาทถึงสามแสนบาท

4) บทกำหนดโทษ⁶⁹

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยมีโทษไว้ 4 สถาน คือ ริบทรัพย์สิน ปรับ จำคุก และประหารชีวิต และที่นำมากำหนดไว้มากที่สุด คือ โทษปรับ จำคุก และประหารชีวิต

2. พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518⁷⁰

1) หลักการและเหตุผลของการตรากฎหมาย

ก่อนหน้านี้นี้ประเทศไทยไม่เคยมีกฎหมายควบคุมวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทมาก่อน แต่ต่อมาระยะหลังเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการนำเอาเอกสารที่ได้จากการสังเคราะห์หรือจากธรรมชาติมาใช้ประโยชน์กันอย่างกว้างขวาง และในกรณีที่มีการนำไปใช้ในทางที่ผิด องค์การสหประชาชาติตระหนักถึงภัยอันตรายที่เกิดจากการนำมาใช้โดยไม่มีการควบคุม จึงได้จัดทำอนุสัญญาเพื่อวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ค.ศ. 1971 (Convention on Psychotropic Substances, 1971) และประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าว เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน ค.ศ. 1975 (พ.ศ. 2518) เพื่อให้มีมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทภายในประเทศและเสริมสร้างความร่วมมือกับประเทศภาคีอื่น ๆ ในการควบคุมการผลิต การขาย การนำเข้า การส่งออก การนำผ่าน หรือการมีไว้ในครอบครอง ซึ่งวัตถุที่

⁶⁹ เพิ่งอ้าง.

⁷⁰ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุท, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3, น.84 - 94.

ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทเพื่อมิให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของบุคคลและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) สาระสำคัญของกฎหมาย พระราชบัญญัติฉบับนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับบททั่วไป คณะกรรมการวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท การขออนุญาต และการออกใบอนุญาตเกี่ยวกับ วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท หน้าที่ของผู้รับอนุญาต หน้าที่ของเภสัชกร วัตถุที่ออกฤทธิ์ ปลอม วัตถุออกฤทธิ์ผิดมาตรฐาน และวัตถุที่ออกฤทธิ์เสื่อมคุณภาพ การขึ้นทะเบียนวัตถุตำรับ การ โฆษณา พนักงานเจ้าหน้าที่ การพักใช้ใบอนุญาตและการเพิกถอนใบอนุญาต มาตรการควบคุม พิเศษ การค้าระหว่างประเทศ บทกำหนดโทษ และบทเฉพาะกาล โดยแบ่งออกเป็น 12 หมวด รวม 119 มาตรา

3) บทบัญญัติที่มีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน บทบัญญัติบางมาตรามีผลกระทบต่อ ประชาชนโดยตรงที่น่าสนใจได้แก่

ก) การกำหนดคำจำกัดความ⁷¹

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“วัตถุออกฤทธิ์” หมายความว่า วัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นสิ่งธรรมชาติ หรือที่ได้จากสิ่งธรรมชาติ หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทที่เป็นวัตถุสังเคราะห์ ทั้งนี้ ตามที่ รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา

“วัตถุตำรับ” หมายความว่า สิ่งปรุงไม่ว่าจะมีรูปลักษณะใด ที่มีวัตถุออกฤทธิ์รวมอยู่ด้วย ทั้งนี้รวมทั้งวัตถุออกฤทธิ์ที่มีลักษณะเป็นวัตถุสำเร็จรูปทางเภสัชกรรม ซึ่งพร้อมที่จะนำไปใช้แก่คน หรือสัตว์ได้

“วัตถุตำรับยกเว้น” หมายความว่า วัตถุตำรับที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ ได้รับการยกเว้นจากมาตรการควบคุมบางประการสำหรับวัตถุออกฤทธิ์ที่มีอยู่ในวัตถุตำรับนั้น

“เอกสารกำกับวัตถุออกฤทธิ์” หมายความว่า กระดาษหรือสิ่งอื่นใดที่ทำให้ปรากฏความ หมายด้วยรูป รอยประดิษฐ์หรือข้อความใด ๆ อันเกี่ยวกับวัตถุออกฤทธิ์ ซึ่งสอดแทรกหรือรวมไว้ กับภาชนะหรือหีบห่อบรรจุวัตถุออกฤทธิ์

“ผลิต” หมายความว่า ทำ ผสม ปรุง หรือแปรสภาพ และหมายความรวมถึงเปลี่ยนรูป แบ่งบรรจุ หรือรวมบรรจุ

“ขาย” หมายความรวมถึง จำหน่าย จ่าย แจก แลกเปลี่ยน ส่งมอบหรือมิไว้เพื่อขาย

⁷¹ พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518.

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งเข้าในราชอาณาจักร

“ส่งออก” หมายความว่า นำหรือส่งออกจากราชอาณาจักร เพื่อไปต่างประเทศ

“นำผ่าน” หมายความว่า นำหรือส่งผ่านราชอาณาจักรแต่ไม่รวมถึงการนำหรือส่งวัตถุออกฤทธิ์ผ่านราชอาณาจักร โดยมีได้มีการขนถ่ายออกจากเครื่องบินที่ใช้ในการขนส่งสาธารณะระหว่างประเทศ

“เสพ” หมายความว่า การรับวัตถุออกฤทธิ์เข้าสู่ร่างกายโดยรู้ยู่ว่าเป็นวัตถุออกฤทธิ์ไม่ว่าด้วยวิธีใดหรือทางใด

“ติดยาเสพติด” หมายความว่า เสพเป็นประจำติดต่อกันจนตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งวัตถุออกฤทธิ์นั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ

“การรักษาพยาบาล” หมายความว่า การรักษาพยาบาลผู้ติดยาเสพติดรวมทั้งตลอดถึงการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ เพื่อให้บุคคลนั้นกลับสู่สภาพของปกติชน

“สถานพยาบาล” หมายความว่า สถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้นที่ให้การรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด ที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตาม มาตรา

6

ข) อำนาจของรัฐมนตรี⁷²

มาตรา 6 ให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(1) ระบุชื่อและจัดแบ่งประเภทวัตถุออกฤทธิ์ว่าวัตถุออกฤทธิ์ใดอยู่ในประเภท 1 ประเภท 2 ประเภท 3 หรือประเภท 4

(2) กำหนดมาตรฐานว่าด้วยปริมาณส่วนประกอบคุณภาพ ความบริสุทธิ์ หรือลักษณะอื่นของวัตถุออกฤทธิ์ ตลอดจนการบรรจุและการเก็บรักษาวัตถุออกฤทธิ์ตาม (1)

(3) เพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงชื่อหรือประเภทวัตถุออกฤทธิ์ตาม (1)

(4) ระบุชื่อและประเภทวัตถุออกฤทธิ์ที่ห้ามมิให้ผลิต ขาย นำเข้า ส่งออก นำผ่านหรือมีไว้ในครอบครอง

(4 ทวิ) ระบุชื่อวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 ซึ่งอนุญาตให้ผลิตเพื่อส่งออกและส่งออกได้

(5) ระบุชื่อและประเภทวัตถุออกฤทธิ์ที่ต้องมีคำเตือนหรือข้อควรระวังเป็นหนังสือหรือเป็นภาพ ให้ผู้ใช้ระมัดระวังตามความจำเป็นเพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้

(6) ระบุชื่อและประเภทวัตถุออกฤทธิ์ที่ต้องแจ้งกำหนดสิ้นอายุไว้ในฉลาก

⁷² เพิ่งอ้าง.

- (7) ระบุวัตถุตำรับให้เป็นวัตถุตำรับยกเว้น
(7 ทวิ) กำหนดปริมาณการมีไว้ในครอบครองหรือใช้ประโยชน์ซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 หรือประเภท 2 ตามมาตรา 106 ทวิ
- (8) ระบุชื่อและประเภทวัตถุออกฤทธิ์ที่ห้ามนำเข้าไปยังประเทศหนึ่งประเทศใดตาม
มาตรา 83
- (9) ระบุสถาบันของทางราชการตามมาตรา 15 (2) มาตรา 17 (2) และมาตรา 63 (3)
- (10) กำหนดสถานพยาบาลผู้ติดยาวัตถุออกฤทธิ์
- (11) กำหนดระเบียบข้อบังคับเพื่อควบคุมการรักษาพยาบาลและระเบียบวินัยสำหรับ
สถานพยาบาล
- ค) การจัดแบ่งประเภทวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศระบุชื่อและจัดแบ่งประเภทของวัตถุที่
ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทดังนี้
- วัตถุที่ออกฤทธิ์ในประเภท 1 เช่น
คาทีโนน (CATHINONE) ดีอีที (DET) ดีเอ็มเอชพี (DMHP) ดีเอ็มที (DMT) 4-เมทิล อะ
มิโนเรกซ์ (4-METHYLAMINOREX) เป็นต้น
- วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 เช่น
แอมฟีพรามอน (AMFEPRAMONE) โบรติโซแลม (BROTIZOLAM) คาทีน (CAT -
HINE) อีเฟดรีน (EPHEDRINE)
- วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 3 เช่น
อะโมบาร์บิทัล (AMOBARBITAL) บิวตาลบิทัล (BUTALBITAL) ไซโคลบาร์บิทัล
(CYCLOBARBITAL) กลูเตทิไมด์ (GLUTETHIMIDE) เมโพรบาเมต (MEPROBAMATE) เพนตา
โซซีน (PENTAZOCINE)
- วัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 4 เช่น
อัลโลบาร์บิทัล (ALLOBARBITAL) อัลปราโซแลม (ALPRAZOLAM) บาร์บิทัล
(BARBITAL) เบนซ์เฟตามีน (BENZPHETAMINE) โบรมาซีแพม (BROMAZEPAM)
- ง) ข้อห้าม ข้อกำหนด และบทสันนิษฐาน⁷³

---

⁷³ เห่งฮ้าง.

มาตรา 13 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต ขาย นำเข้า หรือส่งออก ซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1 ความในวรรคหนึ่งไม่ใช่บังคับแก่กระทรวงสาธารณสุขหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากกระทรวงสาธารณสุข เว้นแต่พระราชบัญญัตินี้จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 13 ทวิ ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต ขาย นำเข้า หรือส่งออก ซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 เว้นแต่การผลิตเพื่อส่งออกและการส่งออกซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 บางชนิด ที่รัฐมนตรีประกาศระบุชื่อตามมาตรา 6 (4ทวิ) โดยได้รับใบอนุญาต

การขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาตให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ความในวรรคหนึ่งและวรรคสองไม่ใช่บังคับแก่กระทรวงสาธารณสุขหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากกระทรวงสาธารณสุข เว้นแต่พระราชบัญญัตินี้จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 16 ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต ขาย นำเข้า หรือส่งออกซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 3 หรือประเภท 4 หรือนำผ่านซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ทุกประเภท เว้นแต่ได้รับใบอนุญาต

การขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 59 ให้ถือว่าวัตถุตำรับที่มีวัตถุออกฤทธิ์ในประเภทหนึ่งประเภทใดปรุงผสมอยู่เป็นวัตถุออกฤทธิ์ในประเภทนั้นด้วย

มาตรา 60 ในกรณีวัตถุตำรับมีวัตถุออกฤทธิ์อันระบุนอยู่ในประเภทต่างกันมากกว่าหนึ่งประเภทผสมอยู่ ให้ถือว่าวัตถุตำรับนั้นเป็นวัตถุออกฤทธิ์ในประเภทที่มีการควบคุมเข้มงวดกว่าในประเภทที่ผสมอยู่นั้น

มาตรา 61 ในกรณีวัตถุตำรับใด

(1) มีวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 ประเภท 3 หรือประเภท 4 อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่างปรุงผสมอยู่

(2) มีลักษณะที่ไม่อาจก่อให้เกิดมีการใช้ที่ผิดทาง

(3) ไม่สามารถจะแยกสกัดเอาวัตถุออกฤทธิ์ที่มีอยู่ในวัตถุตำรับนั้นกลับมาใช้ในปริมาณที่จะทำให้เกิดมีการใช้ที่ผิดทาง และ

(4) ไม่ก่อให้เกิดอันตรายทางด้านสุขภาพและสังคมได้ รัฐมนตรีอาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้เป็นวัตถุตำรับยกเว้นได้ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนด

ในกฎกระทรวงวัตถุได้รับยกเว้นที่ประกาศตามวรรคสอง รัฐมนตรีอาจประกาศเพิกถอนได้ เมื่อปรากฏว่าวัตถุได้รับนั้นไม่ตรงตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่ง

มาตรา 62 ห้ามมิให้ผู้ใดนอกจากกระทรวงสาธารณสุขหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากกระทรวงสาธารณสุขมิไว้ในครอบครอง หรือใช้ประโยชน์ใด ๆ ซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ทุกประเภทเว้นแต่ได้รับใบอนุญาต

การขอรับใบอนุญาตและการออกใบอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงให้นำความในมาตรา 20 มาตรา 21 และมาตรา 22 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 62 ทวิ ห้ามมิให้ผู้ใดเสพวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 1

มาตรา 62 ตริ ห้ามมิให้ผู้ใดเสพวัตถุออกฤทธิ์ในประเภท 2 เว้นแต่การเสพตามคำสั่งของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมหรือผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบันชั้นหนึ่งในสาขาทันตกรรมเพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาลผู้นั้น

มาตรา 62 จัตวา ห้ามมิให้ผู้ใดจงใจ ชักนำ ยุยงส่งเสริม ใช้อุบายหลอกลวง หรืออุบายอื่นให้ผู้อื่นเสพวัตถุออกฤทธิ์ ผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมหรือผู้ประกอบโรคศิลปะแผนปัจจุบันชั้นหนึ่งในสาขาทันตกรรมอาจแนะนำหรือบังคับให้ผู้อื่นเสพเพื่อประโยชน์ในการรักษาพยาบาลผู้นั้นได้

มาตรา 88 เมื่อปรากฏว่าผู้ใดเสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ เลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการโดยความเห็นหรือคำแนะนำของคณะกรรมการ มีอำนาจสั่งให้จัดส่งผู้นั้นไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ ณ สถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้นตามที่เห็นสมควรเป็นเวลาไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน ในกรณีจำเป็นเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพ เลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการจะขยายเวลาต่อไปอีกได้ไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

ให้กระทรวงสาธารณสุขมีหน้าที่ให้การรักษา การศึกษาอบรม การดูแล ภายหลังการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามสมควรแก่บุคคลดังกล่าวในวรรคหนึ่ง เพื่อให้บุคคลนั้นกลับคืนสู่สภาพของปกติซึ่งมิได้เสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์

มาตรา 114 ผู้เสพติดซึ่งวัตถุออกฤทธิ์ผู้ใดขัดขืน ไม่ยอมไปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งของเลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการตามมาตรา 88 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือ

ทั้งจำทั้งปรับ และเมื่อพ้นโทษแล้ว ให้ส่งตัวผู้นั้น ไปปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งเดิม

มาตรา 115 ผู้รับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งของเลขาธิการหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเลขาธิการตามมาตรา 88 วรรคหนึ่ง ผู้ใดหลบหนีไปจากสถานพยาบาลหรือสถานพักฟื้น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับและเมื่อพ้นโทษแล้ว ให้ส่งตัวผู้นั้น ไปปรับการรักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูสุขภาพและสมรรถภาพตามคำสั่งเดิม

4) บทกำหนดโทษ⁷⁴

พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยมีโทษ 3 สถานคือ ริบทรัพย์สิน ปรับ และจำคุก

3. พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533⁷⁵

1) หลักการและเหตุผลของภาคกฎหมาย แม้ว่าสารระเหยจะมีโซ่ยาเสพติดให้โทษ หรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ตามที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติ ทั้งสองฉบับดังกล่าวมาแล้วข้างต้น แต่เนื่องจากรัฐบาลในขณะนั้น ได้พิจารณาเห็นว่าประชาชนโดยทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กและเยาวชนได้มีการนำเอาสารระเหยหรือวัตถุหรือผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่มีสารระเหยผสมหรือเจือปนอยู่ ซึ่งโดยปกติเป็นวัตถุหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตหรือมีไว้สำหรับใช้ในการอุตสาหกรรม หรือทางอื่นไปใช้สูดดมหรือวิธีอื่นใด ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายอย่างมากแก่ผู้สูดดม ซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีกฎหมายใช้บังคับแก่สารระเหยเป็นการเฉพาะ สมควรที่จะมีมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการใช้สารระเหยในทางที่ไม่ถูกต้องและเนื่องจากรัฐบาลพิจารณาเห็นว่า เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นเร่งด่วน ในการที่จะรักษาความปลอดภัยสาธารณะ จึงได้ตราเป็นพระราชกำหนดฉบับนี้ขึ้นมา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชกำหนดฉบับนี้มีความสำคัญยิ่งขึ้น เมื่อกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดได้กำหนดความหมายของคำว่า “ยาเสพติด” หมายรวมถึงสารระเหยตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหยด้วย และ “กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายรวมถึง กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหยด้วย

⁷⁴ เพิ่งอ้าง.

⁷⁵ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3, น.94 -

2) สาระสำคัญทางกฎหมาย พระราชกำหนดฉบับนี้มีสาระสำคัญประกอบด้วยการทำ บทความ ความหมายของคำสำคัญต่าง ๆ การกำหนดอำนาจของรัฐมนตรี การกำหนดชื่อ ประเภท ชนิดฯ ของสารระเหย การกำหนดหลักเกณฑ์ ข้อห้าม ข้อบังคับต่าง ๆ และบทกำหนดโทษ โดยแบ่ง ออกเป็น 31 มาตรา

3) บทบัญญัติที่มีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน

ก) บทกำหนด คำจำกัดความในพระราชกำหนดนี้

“สารระเหย” หมายความว่า สารเคมี หรือผลิตภัณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศว่าเป็นสารระ เหย

“ผู้คิดสารระเหย” หมายความว่า ผู้ซึ่งต้องใช้สารระเหยบำบัดความต้องการของร่างกาย หรือจิตใจเป็นประจำ โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นนั้นได้ตามหลักวิชาการ

“ผลิต” หมายความว่า ทำ ผสม ปูรงหรือแปรสภาพ และให้หมายความรวมถึงเปลี่ยนแปลง แบ่งบรรจุ หรือรวมบรรจุด้วย

“การบำบัดรักษา” หมายความว่า การบำบัดรักษาผู้คิดสารระเหย ซึ่งรวมตลอดถึงการ ฟื้นฟูสมรรถภาพ และการติดตามผลภายหลังการบำบัดรักษาด้วย

“ขาย” หมายความว่า รวมถึงจำหน่าย จ่าย แจก หรือแลกเปลี่ยน ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในทาง การค้า หรือมีไว้เพื่อขายด้วย

“นำเข้า” หมายความว่า นำหรือส่งเข้ามาในราชอาณาจักร

“สถานพยาบาล” หมายความว่า สถานพยาบาลที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดตามมาตรา 4

ข) อำนาจของรัฐมนตรี⁷⁶

ให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา

(1) ระบุชื่อ ประเภท ชนิดหรือขนาดบรรจุของสารเคมี หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นสารระเหย เมื่อรัฐมนตรีเห็นว่าอาจนำไปใช้หรือได้นำไปใช้เพื่อบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจ

(2) เพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงชื่อ ประเภท ชนิด หรือขนาดบรรจุของสารเคมี หรือ ผลิตภัณฑ์ที่เป็นสารระเหย

(3) กำหนดสถานพยาบาลที่ให้การบำบัดรักษาแก่ผู้คิดสารระเหย

⁷⁶ พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533.

(4) กำหนดการอื่นเพื่อประโยชน์แก่การปฏิบัติตามพระราชกำหนดนี้ซึ่งรัฐมนตรีผู้รักษาการตามมาตรานี้ หมายถึง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

ค) การกำหนดชื่อ ประเภท ชนิด ของสารเคมีหรือผลิตภัณฑ์เป็นสารระเหยให้สารเคมีดังต่อไปนี้ รวมทั้งสารเคมีที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่น แต่มีสูตรโครงสร้างเดียวกันเป็นสารระเหย

(1) ออลิฟาติกไฮโดรคาร์บอน (Aliphatic Hydrocarbon) และอะโรมาติก ไฮโดรคาร์บอน (Aromatic Hydrocarbon) ได้แก่ โทลูอิน (Toluene)

คีโตน (Ketone) เช่น อะซิโตน (Acetone) หรือไดเมทิลคีโตน (Dimethyl Ketone) เมทิลเอทิลคีโตน (Methyl Ethyl Ketone) หรือ เอ็มอีเค (MEK) หรือ เมทิลคีโตน (Methyl Ethyl Ketone) เอสเตอร์ เช่น เอทิลอะซิเตต (Ethyl Acetate) หรือ อะซิติกอีเทอร์ (Acetic Ether) อะซิติกเอสเตอร์ (Acetic Ester) เซลโลโซลฟออะซิเตต (Cellosolve Acetate)

ง) ข้อกำหนดและข้อห้าม⁷⁷

ข้อ 3 ให้ผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อต่อไปนี้หรือที่เรียกชื่ออย่างอื่นซึ่งมีสารเคมีตามข้อ 2 ชนิดใดชนิดหนึ่ง หรือหลายชนิดผสมอยู่เป็นสารระเหย ได้แก่ ทินเนอร์ (Thinners) แลคเกอร์ (Lacquers) กาวอินทรีย์สังเคราะห์ (Synthetic Organic Adhesives) ที่มียางนีโอพรีน (Neoprene Based) หรือสารกลุ่มไวนิล (Vinyl Resin Based) เป็นตัวประสานกาวอินทรีย์ธรรมชาติ (Natural Organic Adhesives) ที่มียางสนหรือชันสน (Rosin) ยางธรรมชาติ (Natural Rubber หรือ Isoprene) หรือสารเซลลูโลส (Cellulose Compound) เป็นตัวประสานลูกโป่งวิทยาศาสตร์ หรือลูกโป่งพลาสติก (Blowing Balloon)

มาตรา 12 ผู้ผลิตสารระเหยต้องจัดให้มีภาพ เครื่องหมาย หรือข้อความที่ภาชนะบรรจุ หรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหย เพื่อเป็นการเตือนให้ระวังการใช้สารระเหยดังกล่าว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 13 ผู้นำเข้าสารระเหยก่อนนำออกขาย ต้องจัดให้มีภาพ เครื่องหมาย หรือข้อความที่ภาชนะบรรจุหรือหีบห่อที่บรรจุสารระเหยเพื่อเป็นการเตือนให้ระวังการใช้สารระเหยดังกล่าว ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 14 สารระเหยที่ผู้ขายจะขายนั้นต้องมีภาพ เครื่องหมายหรือข้อความที่ผู้ผลิตหรือผู้นำเข้าได้จัดให้มีที่ภาชนะบรรจุหรือหีบห่อที่บรรจุตามมาตรา 12 หรือมาตรา 13 อยู่ครบถ้วน

⁷⁷ เพิ่งอ้าง.

มาตรา 15 ห้ามมิให้ผู้ใดขายสารระเหยแก่ผู้ที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ เว้นแต่เป็นการขายโดยสถานศึกษาเพื่อใช้ในการเรียนการสอน

มาตรา 16 ห้ามมิให้ผู้ใดขาย จัดหา หรือให้สารระเหยแก่ผู้ซึ่งตนรู้หรือควรรู้ว่าเป็นผู้ติดสารระเหย

มาตรา 17 ห้ามมิให้ผู้ใดใช้สารระเหยบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจ ไม่ว่าจะโดยวิธีสูดดม หรือวิธีอื่นใด

มาตรา 18 ห้ามมิให้ผู้ใดจงใจ ชักนำ ยุยงส่งเสริม หรือใช้อุบายหลอกลวงให้บุคคลอื่นใช้สารระเหยบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจ ไม่ว่าจะโดยวิธีสูดดมหรือวิธีอื่นใด

มาตรา 24/2 ผู้ใดใช้สารระเหยบำบัดความต้องการของร่างกายหรือจิตใจ และได้สมัครใจขอเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลก่อนความผิดจะปรากฏต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ โดยได้ปฏิบัติครบถ้วนตามระเบียบว่าด้วยการรับเข้าบำบัดรักษา การบำบัดรักษา และการดูแลผู้ติดสารระเหยในสถานพยาบาลดังกล่าวจนได้รับการรับรองเป็นหนังสือจากพนักงานเจ้าหน้าที่ที่รัฐมนตรีกำหนดแล้ว ให้ผู้นั้นพ้นจากความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงกรณีความผิดที่ได้กระทำไปภายหลังการสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษา

4) บทกำหนดโทษ⁷⁸

พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 ได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนกฎหมายโดยให้มีโทษ 3 สถาน คือ ริบทรัพย์สิน ปรับ และจำคุก

4. พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545⁷⁹

แม้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มิได้เป็น “กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” ตามความหมายของคำว่า กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ตามนัยคำนิยามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 แต่กฎหมายฉบับนี้ก็มิผลต่อประชาชนจำนวนมากที่เป็นผู้เสพ หรือผู้ติดยาเสพติด จึงขอเสนอ โดยสังเขป ดังต่อไปนี้⁸⁰

1) หลักการและเหตุผลของการตรากฎหมาย เนื่องจากก่อนที่จะมีการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ ประเทศไทยประสบปัญหายาเสพติดอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านเสพและการค้ายาเสพ

⁷⁸ เพิ่งอ้าง.

⁷⁹ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 3*, น.100 - 114.

⁸⁰ พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545.

คิด ซึ่งมีแนวโน้มที่จะรุนแรงมากขึ้น รัฐบาลในขณะนั้นตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาด้านผู้เสียหายเสพติดและได้พิจารณาเห็นว่า “ผู้เสพยาเสพติด” มีสถานเป็นผู้ป่วยอย่างหนึ่งมิใช่อาชญากรปกติ จำเป็นจะต้องมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาอย่างกว้างขวาง ประกอบกับพิจารณาเห็นว่าผู้เสพยาเสพติดจำนวนหนึ่งถูกบังคับให้เป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดเพื่อแลกกับการได้เสพยาเสพติดไปด้วย สมควรขยายขอบเขตของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ครอบคลุมไปถึงผู้เสพและมีไว้ในครอบครอง ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและผู้เสพและจำหน่ายยาเสพติดจำนวนเล็กน้อยด้วย อีกทั้งเพื่อรองรับปริมาณผู้เสพหรือผู้ติดยาซึ่งมีจำนวนมาก สมควรมีการขยายสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติดและสถานที่เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้กว้างขวางมากขึ้น ให้ครอบคลุมไปถึงหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม หน่วยงานอื่น ๆ และหน่วยงานเอกชนที่มีความสามารถเข้าร่วมในการตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด และการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด เช่น สถานที่ของหน่วยงานในราชการ เขตอำเภอ และกิ่งอำเภอ สถานพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข สถานพยาบาลของเอกชนหรือหน่วยงานอื่น อันเป็นการระดมทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้เพื่อดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเข้าด้วยกัน เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการดำเนินงานยิ่งขึ้น

2) สาระสำคัญของกฎหมาย พระราชบัญญัติฉบับนี้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับบททั่วไปซึ่งได้กำหนดความหมายของคำสิ่งต่าง ๆ คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพนักงานเจ้าหน้าที่ การอุทธรณ์และบทกำหนดโทษ โทษแบ่งออกเป็น 6 หมวด รวม 43 มาตรา กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับมาแล้วไม่น้อยกว่า 14 ปี (ตั้งแต่ปี 2545) แต่ก็มิได้มีการปรับปรุงแก้ไขแต่อย่างใด

3) บทบัญญัติที่มีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน บทบัญญัติมาตราของพระราชบัญญัติ ฉบับนี้มีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน เช่น

ก) การกำหนดคำจำกัดความ

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดให้โทษตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษและยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

“ติดยาเสพติด” หมายความว่า เสพยาเสพติดเป็นประจำติดต่อกัน และตกอยู่ในสภาพที่จำเป็นต้องพึ่งยาเสพติดนั้น โดยสามารถตรวจพบสภาพเช่นว่านั้นได้ตามหลักวิชาการ

“ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด” หมายความว่า การกระทำใด ๆ อันเป็นการบำบัดการติดยาเสพติดและฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ติดยาเสพติด รวมตลอดถึงการรักษาสภาพร่างกายและจิตใจของผู้ซึ่งเสพยาเสพติดให้กลับคืนสู่สภาพปกติโดยไม่เสี่ยงต่อการเป็นผู้ติดยาเสพติด

ข) กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรี คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และ คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่สำคัญ เช่น⁸¹

(1) อำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรี

มาตรา 5 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงและประกาศเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงและประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

(2) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

มาตรา 7 ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) เสนอแนะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการออกกฎกระทรวงตามพระราชบัญญัตินี้

(2) เสนอแนะรัฐมนตรีในการประกาศเกี่ยวกับศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตาม

มาตรา 14 และมาตรา 16

(3) แต่งตั้งและถอดถอนอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(4) วางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการพิจารณาของคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 13

(5) เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการกำหนดสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมตัว

(6) วางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติด การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและการส่งตัวผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ

(7) วางระเบียบเกี่ยวกับการควบคุมและการย้ายตัวผู้ต้องหาในระหว่างการตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(8) วางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

⁸¹ เพิ่งอ้าง.

(9) วางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตรวจสอบและติดตามผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของผู้ได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

(3) อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด
มาตรา 13 คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(1) พิจารณาวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติดหรือไม่
(2) ติดตามดูแลการควบคุมตัวผู้ต้องหาในระหว่างการตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการกำหนด

(3) พิจารณาย้ายตัวผู้เข้ารับการบำบัดการติดยาเสพติดหรือเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจากสถานบำบัดหรือฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง รวมทั้งพิจารณาลดหรือขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(4) พิจารณาอนุญาตให้ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้รับการปล่อยชั่วคราว

(5) แจ้งผลการตรวจพิสูจน์หรือผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต่อคณะกรรมการ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี

(6) พิจารณาแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแก่ผู้ต้องหาที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในฐานความผิดที่ระบุไว้ในมาตรา 19

(7) ติดตามดูแลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในเขตอำนาจของตนให้เป็นไปตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(8) พิจารณาผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 33

ค) การกำหนดสถานที่เพื่อใช้ในการตรวจพิสูจน์และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

มาตรา 14 เพื่อประโยชน์แก่การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้รัฐมนตรีมีอำนาจจัดตั้งและยุบเลิกศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นสถานพยาบาลตามประมวลกฎหมายอาญา ให้ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม

มาตรา 18 ในกรณีที่เห็นสมควรให้รัฐมนตรีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้สถานพยาบาล สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถานที่ของราชการหรือสถานที่อื่น

ใดเป็นสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมตัว นอกเหนือจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีอำนาจกำหนดให้ผู้ควบคุมสถานที่นั้นมีอำนาจหน้าที่อย่างหนึ่งอย่างใด เช่นเดียวกับผู้อำนวยการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 17 ได้ตามที่เห็นเหมาะสมกับสถานที่ดังกล่าว

ง) กำหนดมาตรการในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด⁸²

(1) เงื่อนไขสำคัญในการเข้ารับการฟื้นฟู

มาตรา 19 ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง ถ้าไม่ปรากฏว่าต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่เกิดจากตัวผู้ต้องหานั้นเอง หรือจากพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้

ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง ถ้าผู้ต้องหาไม่มาถึงสี่สิบแปดชั่วโมง ให้พนักงานสอบสวนนำตัวส่งศาลเพื่อมีคำสั่งให้ตรวจพิสูจน์ภายในสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน

การส่งไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด ให้ศาลพิจารณาส่งตัวไปควบคุม เพื่อตรวจพิสูจน์ที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมตัวตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด โดยคำนึงถึงอายุ เพศ และลักษณะเฉพาะบุคคลประกอบด้วย แล้วให้ศาลแจ้งคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทราบ

ในระหว่างการตรวจพิสูจน์และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้พนักงานสอบสวนดำเนินกระบวนการสอบสวนคดีต่อไป และเมื่อสอบสวนเสร็จให้ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องส่งผู้ต้องหาไปด้วย และแจ้งให้ทราบว่าผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ ณ

⁸² เห่งอ้าง.

ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหรือการควบคุมตัวอย่างแห่งใด ในระหว่างที่ผู้ต้องหาถูกควบคุมตามพระราชบัญญัตินี้ พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่ต้องดำเนินการฝากขังหรือขอคัดฟ้องตามกฎหมาย

(2) การตรวจพิสูจน์⁸³

มาตรา 21 ในการตรวจพิสูจน์ผู้ต้องหาตามมาตรา 19 ให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดดำเนินการให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดทำบันทึกประวัติ พฤติกรรมในการกระทำ ความผิด ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งปวงของผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ และตรวจพิสูจน์การเสพติดหรือการติดยาเสพติดการตรวจพิสูจน์ให้กระทำไปแล้วเสร็จภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่รับตัวผู้นั้นไว้ในสถานที่ที่ตรวจพิสูจน์ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอาจสั่งให้ขยายเวลาออกไปได้อีกไม่เกินสามสิบวัน

(3) แผนการบำบัดฟื้นฟู⁸⁴

มาตรา 22 ในกรณีที่คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด ให้จัดให้มีแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และให้แจ้งผลการตรวจพิสูจน์ให้พนักงานอัยการทราบ ในกรณีเช่นว่านี้ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งชะลอการฟ้องไว้ก่อนจนกว่าจะได้รับแจ้งผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจากคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 33

ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าผู้ต้องหาซึ่งได้รับแจ้งผลการตรวจพิสูจน์ตามวรรคหนึ่งไม่มีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานอัยการดำเนินคดีต่อไปและแจ้งผลให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทราบ

ถ้าผลการตรวจพิสูจน์ไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด ให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดรายงานผลการตรวจพิสูจน์ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินคดีต่อไปตามกฎหมายในกรณีที่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาคืนให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเพื่อดำเนินคดีต่อไปให้นำบทบัญญัติมาตรา 20 วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 23 ในการจัดทำแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามมาตรา 22 ให้กำหนดสถานที่และวิธีการสำหรับฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เข้ารับ

⁸³ เพิ่งอ้าง.

⁸⁴ เพิ่งอ้าง.

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยคำนึงถึงอายุ เพศ ประวัติ พฤติกรรมในการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนสภาพแวดล้อมทั้งปวงของผู้นั้นประกอบการกำหนดสถานที่สำหรับฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามวรรคหนึ่ง อาจกำหนดเป็นศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือสถานที่ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดจากสถานพยาบาล สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สถานที่ของราชการหรือสถานที่อื่นที่เห็นสมควรก็ได้

การกำหนดวิธีการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้กำหนดโดยคำนึงถึงวิธีการ ดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่ต้องควบคุมตัวผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างเข้มงวด ให้ส่งตัวผู้นั้นเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือสถานที่ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่มีระบบการควบคุมมิให้หลบหนี

(2) ในกรณีที่ไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอย่างเข้มงวด ให้ส่งตัวผู้นั้นเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในสถานที่ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามความเหมาะสมและกำหนดเงื่อนไขให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องอยู่ภายในเขตที่กำหนดในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

(3) ในกรณีที่ไม่จำเป็นต้องควบคุมตัวผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด อาจกำหนดให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องปฏิบัติด้วยวิธีการอื่นใดภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติก็ได้

(4) ในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอาจกำหนดให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดฝึกอาชีพ ทำงานบริการสังคมหรือให้ดำเนินการอื่นใดตามความเหมาะสม เพื่อให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตโดยห่างไกลจากยาเสพติด

(4) ระยะเวลาในการบำบัดฟื้นฟู⁸⁵

มาตรา 25 ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดต้องอยู่รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นเวลาไม่เกินหกเดือนนับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในกรณีที่ปรากฏว่าผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจ ให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพิจารณาขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดออกไปอีกได้ในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะพิจารณาต่อระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพ

⁸⁵ เติ้งฮ้าง.

ผู้ติดยาเสพติดตามที่เห็นสมควรก็ได้ การขยายและการลดระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะกระทำกี่ครั้งก็ได้ แต่การขยายระยะเวลาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดครั้งหนึ่งต้องไม่เกินหกเดือน และรวมกันทั้งหมดแล้วต้องไม่เกินสามปีนับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

มาตรา 26 ในกรณีที่มีเหตุสมควร คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดอาจพิจารณาปล่อยชั่วคราวสำหรับผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการกำหนด

(5) การปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์เสมือนผู้กระทำผิดอาญา⁸⁶

มาตรา 28 การที่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดถูกควบคุมตัวในลักษณะเดียวกับถูกคุมขังให้ถือว่าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แล้วแต่กรณี เป็นผู้ถูกคุมขังตามประมวลกฎหมายอาญา ในกรณีที่มีการหลบหนีจากการควบคุมของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือการควบคุมตัวผู้นั้น มิให้นับระยะเวลาที่ผู้นั้นเข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมาแล้วจนถึงวันหลบหนีเข้าในกำหนดระยะเวลาการคุมขัง

มาตรา 29 ในระหว่างการตรวจพิสูจน์หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ถ้าผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดผู้ใดหลบหนีจากการควบคุมหรือหลบหนีออกนอกเขตศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือการควบคุมตัวผู้นั้น ให้ถือว่าผู้นั้นหนีการคุมขังตามมาตรา 190 แห่งประมวลกฎหมายอาญาและให้พนักงานเจ้าหน้าที่แจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบทันที ในกรณีนี้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจออกติดตามจับกุมผู้นั้น ได้ด้วย

มาตรา 31 ในกรณีที่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราวไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนระเบียบ เงื่อนไข หรือข้อบังคับที่กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่จับตัวผู้นั้นกลับเข้าไว้ในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือการควบคุมตัวได้โดยมิต้องมีหมาย

(6) การวินิจฉัยผลการเข้ารับการฟื้นฟู⁸⁷

⁸⁶ เพิ่งอ้าง.

⁸⁷ เพิ่งอ้าง.

มาตรา 33 เมื่อคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดผู้ใดได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจนครบถ้วนตามที่กำหนดในแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นที่พอใจแล้ว ให้ถือว่าผู้นั้นพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าวหาตามมาตรา 19 และให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีคำสั่งให้ปล่อยตัวผู้นั้นไป แล้วแจ้งผลให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการซึ่งยังดำเนินคดีอยู่ทราบ แล้วแต่กรณี ในกรณีที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดผู้ใดแม้จะได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจนครบกำหนดเวลาตามมาตรา 25 แล้ว แต่ผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจ ให้คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดรายงานความเห็นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อประกอบการพิจารณาดำเนินคดีผู้นั้นต่อไป และให้นำความในมาตรา 22 วรรคสี่ มาใช้บังคับโดย

5. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดียาเสพติด พ.ศ. 2550⁸⁸

1) หลักการและเหตุผลในการตรากฎหมาย

โดยที่คดียาเสพติดมีลักษณะพิเศษและซับซ้อนแตกต่างไปจากการกระทำความผิดอาญาโดยทั่วไปสมควรที่จะมีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์การสืบสวนสอบสวนโดยการใช้เทคนิคการสืบสวนสอบสวนพิเศษ รวมถึงเพื่อกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น การอุทธรณ์ฎีกาและอายุความ การบังคับชำระค่าปรับตามคำพิพากษา เพื่อให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดี และบังคับโทษคดียาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้ตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้น

2) สาระสำคัญของกฎหมาย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 มีสาระสำคัญประกอบด้วยบทบัญญัติทั่วไป การสืบสวน การสอบสวน วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น อุทธรณ์ ฎีกา การบังคับโทษปรับ อายุความ และบทเฉพาะกาล โดยแบ่งออกเป็น 6 หมวดรวม 24 มาตรา

3) บทบัญญัติมีผลกระทบโดยตรงต่อผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติด⁸⁹

บทบัญญัติของพระราชบัญญัติฉบับนี้ที่มีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชน เช่น

⁸⁸ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, *อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 3*, น.114 - 121.

⁸⁹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความคดียาเสพติด พ.ศ. 2550.

(1) การที่ยังคงให้นำบทบัญญัติของกฎหมายอื่นบางฉบับมาใช้ในการดำเนินคดีอาชญากรรม

มาตรา 3 บทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาใดซึ่งพระราชบัญญัตินี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติหรือวิธีพิจารณาแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงหรือกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร มาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

(2) การกำหนดความหมายของคำสำคัญ

มาตรา 5 ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ข้อความจะแสดงให้เห็นเป็นอย่างอื่น

“พนักงานอัยการ” หมายความว่ารวมถึงอัยการทหารตามกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลทหาร

“ยาเสพติด” หมายความว่า ยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

“กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า กฎหมายว่าด้วยการป้องกันการใช้สารระเหย กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ และกฎหมายว่าด้วยวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท

“ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด” หมายความว่า ความผิดตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

“เจ้าพนักงาน” หมายความว่า เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“ศาลอุทธรณ์” หมายความว่า ศาลอุทธรณ์ซึ่งมิใช่ศาลอุทธรณ์ภาค

(3) ให้อำนาจหัวหน้าส่วนราชการแต่ละส่วนเป็นผู้ออกระเบียบหรือกฎกระทรวงได้เอง เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตน

มาตรา 6 ให้ประธานศาลฎีกา นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ โดยให้ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

ธรรม มีอำนาจออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตน

(4) กำหนดมาตรการในการสืบสวนโดยวิธีพิเศษ⁹⁰

มาตรา 7 ในกรณีจำเป็นและเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานผู้ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย แล้วแต่กรณี มีอำนาจปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

การอำพราง หมายความว่า การดำเนินการทั้งหลายเพื่อปิดบังสถานะหรือวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ โดยลวงผู้อื่นให้เข้าใจไปทางอื่น หรือเพื่อมิให้รู้ความจริงเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานในกรณีจำเป็นเร่งด่วนและมีเหตุอันสมควร ให้เจ้าพนักงานมีอำนาจปฏิบัติการอำพรางเพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดไปก่อนแล้วรายงานผู้มีอำนาจอนุญาตตามวรรคหนึ่งโดยเร็ว

การอนุญาตและการอำพรางตามวรรคหนึ่ง รวมทั้งการดำเนินการตามวรรคสามให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ ในกฎกระทรวงดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจด้วย การกระทำและพยานหลักฐานที่ได้มาจากการอำพรางของเจ้าพนักงานตามมาตรา^๗นี้ให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

มาตรา 8 ในกรณีจำเป็นและเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เจ้าพนักงานผู้ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย แล้วแต่กรณี มีอำนาจครอบครองหรือให้มีการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุมทั้งในและนอกราชอาณาจักรเพื่อการสืบสวนความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดได้

ผู้ซึ่งได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งที่มีหน้าที่รับผิดชอบเรื่องนั้น โดยในการมอบหมายให้คำนึงถึงระดับความรับผิดชอบของผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย

การครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม หมายความว่า การครอบครองชั่วคราวซึ่งยาเสพติดเพื่อส่งต่อแก่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับ คำสั่ง หรือการสะกดรอยติดตามของเจ้าพนักงาน ทั้งนี้ การส่งต่อนั้นให้รวมถึงการนำเข้าหรือส่งออกเพื่อการส่งต่อในหรือนอกราชอาณาจักรด้วย

⁹⁰ เพิ่งอ้าง.

การขออนุญาต การอนุญาตการครอบครอง ระยะเวลาในการครอบครองหรือการให้มีการครอบครองยาเสพติดภายใต้การควบคุม ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้ ในกฎกระทรวงดังกล่าวอย่างน้อยต้องมีมาตรการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจด้วยการกระทำและพยานหลักฐานที่ได้มาจากการกระทำของเจ้าพนักงานตามมาตรานี้ให้รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

มาตรา 10 ในกรณีจำเป็นและเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานอาจร้องขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ดำเนินการให้ได้มาซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์เพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดและการดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ได้รับการร้องขอดังกล่าว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจดำเนินการตามคำร้องขอโดยปฏิบัติตามวิธีการในกฎหมายดังกล่าว

เจ้าพนักงานผู้ใดเปิดเผยหรือส่งมอบข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่ได้มาตามวรรคหนึ่งให้แก่บุคคลอื่นอันมิใช่เพื่อประโยชน์ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ หรือกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นล่วงรู้ข้อมูลคอมพิวเตอร์ดังกล่าว ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

(5) บทบัญญัติที่จำกัดสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดี⁹¹

มาตรา 12 ในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งจำเลยมีทนายความ ถ้าปรากฏว่าจำเลยคนใดจิตใจไม่มาศาลหรือหลบหนี และมีความจำเป็นเพื่อมิให้พยานหลักฐานสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรก็ให้ศาลมีอำนาจสืบพยานหลักฐานลับหลังจำเลย แต่ต้องให้ออกาสทนายความของจำเลยที่จะถามค้านและนำสืบหักล้างพยานหลักฐานนั้นได้

มาตรา 13 ในชั้นพิจารณาถ้าจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานหลักฐานต่อไปก็ได้ เว้นแต่กรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดหรือคดีที่มีข้อหาในความผิดซึ่งจำเลยรับสารภาพนั้นกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกตลอดชีวิตหรือโทษสถานที่หนักกว่านั้น ศาลต้องฟังพยานหลักฐาน โทษที่หนักกว่าจะพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง

⁹¹ เห่งฮ้าง.

(6) การจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์และฎีกา⁹²

มาตรา 17 ในคดีที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำความผิดหลายกรรมต่างกัน และกรรมใดกรรมหนึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด หากมีการอุทธรณ์ในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดพร้อมความผิดอื่นให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ และให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาในความผิดอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดด้วย

มาตรา 18 ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งโดยมิชักช้า และภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 16 และมาตรา 19 คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์เฉพาะการกระทำซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้เป็นที่สุด

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในการกระทำความผิดอื่นซึ่งมิใช่ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดคู่ความอาจฎีกาได้ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยการฎีกาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 19 ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดตามมาตรา 18 วรรคหนึ่งแล้ว คู่ความอาจยื่นคำขอ โดยทำเป็นคำร้องไปพร้อมกับฎีกาต่อศาลฎีกาภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นให้คู่ความฝ่ายที่ขออนุญาตฎีกาฟัง เพื่อขอให้พิจารณารับฎีกาไว้วินิจฉัยก็ได้

เมื่อมีคำร้องขอตามวรรคหนึ่ง ศาลฎีกาอาจพิจารณารับฎีกาในปัญหาเรื่องหนึ่งเรื่องใดไว้วินิจฉัยก็ได้ หากเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรจะได้วินิจฉัย

คดีที่ศาลฎีกามีคำสั่งไม่รับฎีกาไว้วินิจฉัย ให้เป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์

หลักเกณฑ์และวิธีการยื่นคำขอ ตลอดจนการพิจารณาและมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ฎีกาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ทั้งนี้ ในระเบียบดังกล่าวอย่างน้อยต้องระบุเงื่อนไขเวลาของการตั้งไม่อนุญาตที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อการปฏิบัติตามมาตรา 262 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาระเบียบตามวรรคสี่ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

⁹² เพิ่งอ้าง.

2.6.2 หลักการและแนวคิดในกฎหมายอื่นที่นำมาใช้ในการดำเนินคดียาเสพติด

ในหลักการดำเนินคดียาเสพติดในประเทศไทยนอกจากจะนำบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดมาบังคับใช้แล้วยังมีมาตรการทางกฎหมายอื่นเกี่ยวข้องและนำมาใช้ในการดำเนินคดียาเสพติดด้วยที่สำคัญมีดังนี้⁹³

1. ประมวลกฎหมายอาญาได้มีการนำเอาหลักการของประมวลกฎหมายอาญามาเป็นแนวทางในการดำเนินคดีและลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดดังนี้

1) บทลงโทษ ในประมวลกฎหมายอาญามีบทบัญญัติในหมวดที่ 3 ซึ่งว่าด้วยโทษและวิธีการเพื่อความปลอดภัย โดยกำหนดไว้ในส่วนที่ 1 ว่าด้วยโทษไว้ดังนี้

มาตรา 18 โทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิด มีดังนี้⁹⁴

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน

ซึ่งโทษในทางอาญาทั้ง 5 ประการได้นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเช่นกัน โดยบัญญัติให้ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดถือว่าเป็นความผิดทางอาญาจะต้องถูกลงโทษในลักษณะเดียวกับผู้กระทำความผิดในประมวลกฎหมายอาญา แม้ว่าสถานการณ์เกี่ยวกับยาเสพติดจะเปลี่ยนแปลงไปมากแล้ว แต่บทลงโทษทางอาญายังคงมีอยู่ในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดฉบับไม่เปลี่ยนแปลง เช่น ในปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายให้ถือว่าผู้เสพเป็นผู้ป่วย แต่กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ถือว่าผู้เสพยายังคงเป็นผู้กระทำความผิดโดยมีการกำหนดบทลงโทษไว้ ไม่เปิดโอกาสให้สามารถนำมาตรการอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดบางรายมาใช้บังคับได้ เช่น มาตรการลงโทษระดับกลางหรือมาตรการระดับกลาง เป็นต้น⁹⁵

⁹³ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3*, น.122.

⁹⁴ ประมวลกฎหมายอาญา.

⁹⁵ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, *อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3*, น.123.

2) วิธีการเพื่อความปลอดภัย⁹⁶

วิธีการเพื่อความปลอดภัยโดยทั่วไป หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดหรือผู้ที่อาจจะกระทำความผิด เพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่บุคคลอื่นโดยคำนึงถึงความเหมาะสมเฉพาะราย เพื่อมิให้กระทำความผิดขึ้นอีกในอนาคต หรืออาจสรุปได้ว่าเป็นมาตรการที่รัฐใช้บังคับแก่บุคคลเป็นรายบุคคลเพื่อป้องกันผู้ที่มีสภาพแล้วอาจจะกระทำความผิดเกิดขึ้นอีก หรือมีสภาพที่อาจเป็นอันตรายต่อสังคมมิให้กระทำความผิดอีก ซึ่งในประมวลกฎหมายอาญาของไทย ได้มีบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการเพื่อความปลอดภัยไว้ ที่อาจนำมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดได้ เช่น⁹⁷

มาตรา 49 ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำคุกหรือพิพากษาว่ามีความผิดแต่รอการกำหนดโทษ หรือรอการลงโทษบุคคลใด ถ้าศาลเห็นว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการเสพยาเป็นอาชญาหรือการเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ ศาลจะกำหนดในคำพิพากษาว่าบุคคลนั้นจะต้องไม่เสพยาเสพติดให้โทษอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างภายในระยะเวลาไม่เกินสองปี นับแต่วันพ้นโทษหรือวันปล่อยตัวเพราะรอการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษก็ได้

ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวในวรรคแรกไม่ปฏิบัติตามที่ศาลกำหนด ศาลจะสั่งให้ส่งไปคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเป็นเวลาไม่เกินสองปีก็ได้

3) การรอการลงโทษ⁹⁸

วิธีการรอการลงโทษ เป็นมาตรการทางอาญาที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดบางประเภทที่ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่า ยังไม่สมควรที่จะถูกลงโทษ โดยให้โอกาสที่จะมีการปรับปรุงนิสัย หรือพฤติกรรมให้ดีขึ้น และสามารถที่จะนำมาใช้บังคับกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการเฉพาะราย

มาตรา 56 ผู้ใดกระทำความผิดซึ่งมีโทษจำคุกและในคดีนั้นศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสองปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อนหรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อนแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึง ถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัยอาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้

⁹⁶ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 95.

⁹⁷ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3, น.123.

⁹⁸ เพิ่งอ้าง, น.124.

นั้น หรือสภาพความผิดหรือเหตุอื่นอันควรปราณีแล้วเห็นเป็นการสมควรศาลจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษแต่รอการลงโทษไว้ แล้วปล่อยตัวไป⁹⁹

เพื่อให้โอกาสผู้นั้นกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะได้กำหนด แต่ต้องไม่เกินห้าปีนับแต่วันที่ศาลพิพากษา โดยจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติกของผู้นั้นด้วยหรือไม่ก็ได้

เงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติกของผู้กระทำความผิดนั้น ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้¹⁰⁰

(1) ให้ไปรายงานตัวต่อเจ้าพนักงานที่ศาลระบุไว้เป็นครั้งคราว เพื่อเจ้าพนักงานจะได้สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือหรือตักเตือนตามที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพหรือจัดให้กระทำการกิจกรรมบริการสังคม หรือสาธารณประโยชน์ตามที่เจ้าพนักงานและผู้กระทำความผิดเห็นสมควร

(2) ให้ฝึกหัดหรือทำงานอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

(3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติกใดอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิดในทำนองเดียวกันอีก

(4) ให้ไปรับการบำบัดรักษาการติดยาเสพติดให้โทษ ความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจหรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ณ สถานที่และตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(5) เงื่อนไขอื่น ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกาสกระทำความผิดขึ้นอีก

เงื่อนไขตามที่ศาลได้กำหนดตามความในวรรคก่อนนั้น ถ้าภายหลังความปรากฏแก่ศาลตามคำขอของผู้กระทำความผิด ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้นั้น ผู้อนุบาลของผู้นั้น พนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานว่า พฤติการณ์ที่เกี่ยวข้องแก่การควบคุมความประพฤติของผู้กระทำความผิดได้เปลี่ยนแปลงไป เมื่อศาลเห็นสมควรศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมหรือเพิกถอนข้อหนึ่งข้อใดเสียก็ได้ หรือจะกำหนดเงื่อนไขข้อใดตามที่กล่าวในวรรคก่อนที่ศาลยังมีได้กำหนดไว้เพิ่มเติมขึ้นอีกก็ได้

จากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญา ดังกล่าวข้างต้น หากมีการนำเอาบทบัญญัติในเรื่องโทษไปบังคับใช้ในกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเท่าที่จำเป็น และเปิดช่องให้มีมาตรการอื่นแทนการลงโทษมาใช้บังคับ รวมถึงการนำเอาบทบัญญัติว่าด้วยวิธีการเพื่อความปลอดภัย และวิธี

⁹⁹ อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 95.

¹⁰⁰ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 3, น.125.

การรอลงโทษมาใช้กับผู้หญิงที่กระทำความผิดในคดียาเสพติดก็จะเป็นมาตรการทางเลือกอื่น แทนการคุมขังผู้กระทำความผิดหญิงไปได้บางส่วน

2. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁰¹

ในการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกฎหมายสารบัญญัติ นับเนื่องจากยังไม่มีกฎหมายวิธีสบัญญัติที่จะนำมาใช้บังคับในการสืบสวน สอบสวน การฟ้องคดี การพิจารณาคดี ในคดียาเสพติดเป็นการเฉพาะ แม้จะมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดียาเสพติด พ.ศ. 2550 เป็นการเฉพาะ แต่ก็มีบทบัญญัติเฉพาะบางเรื่องไม่ครอบคลุมกระบวนการวิธีพิจารณาคดียาเสพติดทั้งหมด จึงจำเป็นต้องนำเอาบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินคดียาเสพติดมิใช่น้อย เพราะคดียาเสพติดมีลักษณะเป็นอาชญากรรมที่มีความสลับซับซ้อน เป็นการกระทำความผิดในลักษณะเครือข่ายเชื่อมโยงเป็นองค์กรที่มีอิทธิพลหรือมีตัวการใหญ่หรือนายทุนอยู่เบื้องหลังในขณะเดียวกันผู้กระทำความผิดบางรายก็มีลักษณะเป็นเหยื่อหรือเป็นเครื่องมือที่ถูกใช้ในการกระทำความผิด เพื่อแลกกับผลประโยชน์เพียงเล็กน้อย ดังนั้น การดำเนินคดียาเสพติดจึงจำเป็นที่จะต้องดำเนินการด้วยความละเอียดรอบคอบและเหมาะสมกับพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดแต่ละรายอย่างเหมาะสม

สำหรับมาตรการทางกฎหมายในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่มีการนำมาใช้บังคับมีบทบัญญัติบางมาตราที่เป็นปัญหาทำให้การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดสำหรับผู้กระทำความผิดหญิงไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย โดยจำแนกเป็นขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรม ดังนี้¹⁰²

1) ขั้นตอนการสอบสวน ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการสอบสวนไว้ดังนี้

มาตรา 2 ในประมวลกฎหมายนี้

“การสอบสวน” หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือการพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ

¹⁰¹ กอบกุล จันทวโร,ธานี วรภัทร์,จิรวุฒิ ลิปิพันธ์,สุริรัตน์ เจตน์ตะพุก, *เพียงอ้าง*, น.126 - 136.

¹⁰² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.

มาตรา 131 ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกร้องหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

มาตรา 134 เมื่อผู้ต้องหาถูกเรียกหรือส่งตัวมา หรือเข้าหาพนักงานสอบสวนเอง หรือปรากฏว่าผู้ใดซึ่งมาอยู่ต่อหน้าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ต้องหาให้ถามชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล สัญชาติ บิดามารดา อายุ อาชีพ ที่อยู่ ที่เกิดและแจ้งให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด แล้วจึงแจ้งข้อหาให้ทราบการแจ้งข้อหาตามวรรคหนึ่ง จะต้องมีหลักฐานตามสมควรว่าผู้นั้นน่าจะได้กระทำความผิดตามข้อหา

ผู้ต้องหาที่มีสิทธิได้รับการสอบสวนด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริง อันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

มาตรา 134/4 ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบก่อนว่า

(1) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การ ถ้อยคำที่ผู้ต้องหาให้การนั้นอาจใช้เป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีได้

(2) ผู้ต้องหาที่มีสิทธิให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจเข้าฟังการสอบปากคำตนได้ เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ได้ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้ ถ้อยคำใด ๆ ที่ผู้ต้องหาให้ไว้ต่อพนักงานสอบสวนก่อนมีการแจ้งสิทธิตามวรรคหนึ่งหรือก่อนที่จะดำเนินการตาม มาตรา 134/1 มาตรา 134/2 และมาตรา 134/3 จะรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิสูจน์ความผิดของผู้นั้นไม่ได้

มาตรา 135 ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเกียรติ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับหรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหา

มาตรา 138 พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา

มาตรา 139 ให้พนักงานสอบสวนบันทึกการสอบสวนตามหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการสอบสวนและให้เอาบันทึก เอกสารอื่นซึ่งได้มาอีกทั้งบันทึกเอกสารทั้งหลายซึ่งเจ้าพนักงานอื่น ผู้สอบสวนคดีเดียวกันนั้นส่งมารวมเข้าสำนวนไว้ เอกสารที่ยื่นเป็นพยานให้รวม

เข้าสำนวน ถ้าเป็นสิ่งของอย่างอื่น ให้ทำบัญชีรายละเอียดรวมเข้าสำนวนไว้ เพื่อประโยชน์ในการติดตามพยานให้ไปตามกำหนดนัดของศาล ให้พนักงานสอบสวนบันทึกรายชื่อของพยานบุคคลทั้งหมดพร้อมที่อยู่หรือสถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์หรือช่องทางอื่นที่ใช้ในการติดต่อพยานเหล่านั้นเก็บไว้ ณ ที่ทำการของพนักงานสอบสวนบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวประสงค์ที่จะให้การดำเนินการสอบสวนเป็นไปอย่างถูกต้อง เป็นธรรม และให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

2) ขั้นตอนพนักงานอัยการ¹⁰³

เมื่อพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเสร็จแล้วก็ต้องส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อตรวจพิจารณาก่อนที่จะมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง ซึ่งพนักงานอัยการมีอำนาจที่จะสั่งการตามที่เห็นสมควรได้ เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นธรรมแก่ผู้กล่าวหา เช่น

มาตรา 143 เมื่อได้รับความเห็นและสำนวนจากพนักงานสอบสวนดังกล่าวในมาตรา ก่อน ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่มีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง แต่ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งฟ้องและแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป

(2) ในกรณีมีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้อง ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

(ก) สั่งตามที่เห็นควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อสั่งต่อไป

(ข) วินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้หรือขอให้ศาลขังแล้วแต่กรณี และจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้น

3) ขั้นตอนในการพิจารณาของศาล¹⁰⁴

เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรมศาลมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบข้อเท็จจริง พยานหลักฐานจากฝ่ายโจทก์ ฝ่ายจำเลย และมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้ เป็นการให้โอกาสทุกฝ่ายในการพิสูจน์ความจริงต่อศาล โดยมีบทบัญญัติที่สำคัญ เช่น

¹⁰³ เพิ่งอ้าง.

¹⁰⁴ เพิ่งอ้าง.

มาตรา 175 เมื่อโจทก์สืบพยานเสร็จแล้ว ถ้าเห็นสมควรศาลมีอำนาจเรียกสำนวนการสอบสวนจากพนักงานอัยการมาเพื่อประกอบการวินิจฉัยได้

มาตรา 227 ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ทั้งปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย

มาตรา 227/1 ในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานบอกเล่า พยานชัดทอด พยานที่จำเลยไม่มีโอกาสถามค้าน หรือพยานหลักฐานที่มีข้อบกพร่องประการอื่นอันอาจกระทบถึงความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง และไม่ควรเชื่อพยานหลักฐานนั้นโดยลำพังเพื่อลงโทษจำเลย เว้นแต่จะมีเหตุผลอันหนักแน่น มีพฤติการณ์พิเศษแห่งคดีหรือมีพยานหลักฐานประกอบอื่นมาสนับสนุน

พยานหลักฐานประกอบตามวรรคหนึ่ง หมายถึง พยานหลักฐานอื่นที่รับฟังได้และมีแหล่งที่มาเป็นอิสระต่างหากจากพยานหลักฐานที่ต้องการพยานหลักฐานประกอบนั้น ทั้งจะต้องมีคุณค่าเชิงพิสูจน์ที่สามารถสนับสนุนให้พยานหลักฐานอื่นที่ไปประกอบมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นด้วย

มาตรา 226 พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจ มีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวงหรือโดยมิชอบประการอื่นและให้สืบตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นอันว่าด้วยการสืบพยาน

มาตรา 226/1 ในกรณีที่มีความปรากฏแก่ศาลว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นโดยชอบ แต่ได้มาเนื่องจากการกระทำโดยมิชอบ หรือเป็นพยานหลักฐานที่ได้มาโดยอาศัยข้อมูลที่เกิดขึ้นหรือได้มาโดยมิชอบ ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้น เว้นแต่การรับฟังพยานหลักฐานนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกมากกว่าผลเสีย อันเกิดจากผลกระทบต่อมาตรฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาหรือสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน

ในการใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวงแห่งคดีโดยต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ด้วย

- (1) คุณค่าในเชิงพิสูจน์ ความสำคัญ และความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานนั้น
- (2) พฤติการณ์และความร้ายแรงของความคิดในคดี
- (3) ลักษณะและความเสียหายที่เกิดจากการกระทำโดยมิชอบ

(4) ผู้ที่กระทำการโดยมิชอบอันเป็นเหตุให้ได้พยานหลักฐานมานั้น ได้รับการลงโทษหรือไม่เพียงใด จะเห็นได้ว่าหากศาลได้ใช้ความละเอียดรอบคอบในการรับฟังข้อเท็จจริง พยานหลักฐานและตรวจสอบความถูกต้องในการดำเนินงาน ย่อมทำให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งจะส่งผลให้การพิจารณาพิพากษาเป็นไปอย่างถูกต้องเป็นธรรม

4) การคุมขังระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาและเมื่อมีคำพิพากษา¹⁰⁵

ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีในชั้นศาลผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจถูกคุมขังในสถานีดำรวจหรือเรือนจำ แต่ก็มีสิทธิที่จะขอให้คุมขังที่อื่นซึ่งมิใช่สถานีดำรวจหรือเรือนจำได้ โดยการร้องขอต่อศาลได้ โดยมีบทบัญญัติที่สำคัญ คือ

มาตรา 89/1 ในกรณีที่มีเหตุจำเป็นระหว่างสอบสวนหรือพิจารณา เมื่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำ หรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายขังร้องขอ หรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอ หรือตามที่ศาลเห็นสมควรนอกจากเรือนจำก็ได้ โดยให้อยู่ในความควบคุมของผู้ร้องขอหรือเจ้าพนักงานตามที่ศาลกำหนด ในกรณีศาลจะกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ในการพิจารณาเพื่อมีคำสั่งตามวรรคหนึ่ง ศาลจะดำเนินการไต่สวนหรือให้ผู้เสียหายหรือเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตามหมายขังคัดค้านก่อนมีคำสั่งก็ได้

สถานที่อื่นตามวรรคหนึ่งต้องมีใช้สถานีดำรวจ หรือสถานที่ควบคุมผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวน โดยมีลักษณะตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งต้องกำหนดวิธีการควบคุมและมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นด้วย

เมื่อศาลมีคำสั่งตามวรรคหนึ่งแล้ว หากภายหลังผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่ปฏิบัติตามวิธีการหรือมาตรการตามวรรคสามหรือพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลมีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือให้ดำเนินการตามหมายขังได้

มาตรา 89/2 ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น เมื่อพนักงานอัยการ ผู้บัญชาการเรือนจำหรือเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายจำคุกหรือเมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้จำคุกผู้ซึ่งต้องจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดที่ได้รับโทษจำคุกมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามที่ระบุไว้ในหมายศาลที่ออกตามคำพิพากษานั้นหรือน้อยกว่าสิบปี ในกรณีต้องโทษจำคุกเกินสามสิบปีขึ้นไปหรือจำคุกตลอดชีวิตโดยวิธีการอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ก็ได้

¹⁰⁵ เติ้งฮ้าง.

(1) ให้จำคุกไว้ในสถานที่อื่นตามที่บุคคลดังกล่าวร้องขอหรือตามที่ศาลเห็นสมควร นอกจากเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุก ทั้งนี้ ลักษณะของสถานที่ดังกล่าวให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงซึ่งต้องกำหนดวิธีการควบคุมและมาตรการเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นด้วย

(2) ให้จำคุกไว้ในเรือนจำหรือสถานที่ที่กำหนดไว้ในหมายจำคุกหรือสถานที่อื่นตาม (1) เฉพาะวันที่กำหนดตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

(3) ให้จำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้นั้น ได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในการพิจารณาของศาลตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลคำนึงถึงฐานความผิด ความประพฤติ สวัสดิภาพของผู้ซึ่งต้องจำคุก ตลอดจนสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้เสียหายและสังคมด้วย ทั้งนี้ ให้ศาลดำเนินการไต่สวนหรือสอบถามผู้เสียหาย เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องตามหมายจำคุกพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจในท้องที่นั้น หรือผู้ซึ่งศาลเห็นว่ามีส่วนเกี่ยวข้อง

คำสั่งของศาลตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลกำหนดให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จัดการตามหมายนั้นเป็นผู้มีหน้าที่และรับผิดชอบในการดำเนินการตามคำสั่ง และให้นำความใน มาตรา 89/1 วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 108/1 การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้อต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่ออันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ
- (5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงานหรือการดำเนินคดีในศาล

จากหลักการของกฎหมายและมาตรการที่กำหนดในกฎหมายจะเห็นได้ว่า ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการสอบสวนของพนักงานสอบสวน การมีคำสั่งในคดีของพนักงานอัยการ และการพิจารณาในชั้นศาลค่อนข้างจะรอบคอบจนถึงการพิจารณาของศาลเป็นไปอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม อันจะนำความถูกต้องและเป็นธรรมมาสู่การดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมทุกชั้นตอน แต่หากมิได้มีการบูรณาการปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายอย่างละเอียดรอบคอบสำหรับใช้กับ

ผู้กระทำความผิดในคดีอาชญากรรม และแม้ว่าจะมีบทบัญญัติที่รองรับมาตรการในการดำเนินการกับผู้กระทำความผิดคดีอาชญากรรมอยู่บ้างในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ก็ยังมีปัญหาในการนำมาปฏิบัติและการบูรณาการที่เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดคดีอาชญากรรม จึงต้องมีการศึกษาถึงปัญหานี้ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบและเสนอแนะเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดคดีอาชญากรรม สำหรับการนำมาใช้เป็นมาตรการที่มีโทษการคุมขังผู้กระทำความผิดคดีอาชญากรรม เพื่อพัฒนาคุณภาพการทำงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทางการดำเนินการพิจารณาในคดีอาชญากรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้กระทำความผิดได้อย่างเพียงพอต่อไป

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว สังคม และวัฒนธรรมของประเทศไทย

ในบรรดาสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมทั้งหลาย ครอบครัวนับว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสถาบันพื้นฐานที่มีบทบาทสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับมนุษย์ทุกคนในสังคม เป็นสถาบันแรกที่ทำหน้าที่ทางสังคมในการถ่ายทอดค่านิยม วิธีประพฤติปฏิบัติตน และบรรทัดฐานทางสังคมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ ดังนั้นครอบครัวจึงเปรียบเสมือนจักรกลชิ้นแรกที่ทำหน้าที่หล่อหลอมบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นที่ไปตามที่ความต้องการซึ่งนำไปสู่การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข

ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่จะกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมหลายด้านของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่แบบแผนของการสมรส การตั้งถิ่นฐานของกลุ่มสมรส อำนาจในครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู การสืบสกุล การสืบมรดก ตลอดจนกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างชายหญิง และความสัมพันธ์ทางเครือญาติ

ความหมายของครอบครัวและความจำเป็นที่ต้องมีครอบครัว

ครอบครัวหมายถึงการที่คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกัน โดยมีความสัมพันธ์กันด้วยการแต่งงานหรือมีความสัมพันธ์กันทางสายโลหิตหรือด้วยการรับเป็นบุตรบุญธรรม และอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันและครอบครัวจะเป็นครอบครัวโดยสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อมีลูกเท่านั้น

การที่มนุษย์จำเป็นต้องอยู่กันเป็นครอบครัวนั้น ทฤษฎีหน้าที่นิยมอธิบายว่ามีสาเหตุมาจากความจำเป็นสองประการคือ ความจำเป็นทางชีววิทยาและความจำเป็นทางสังคม ความจำเป็นทางชีววิทยาคือ การที่มนุษย์มีความต้องการทางเพศไม่เป็นฤดูกาล ทำให้ชายหญิงต้องอยู่ด้วยกันอย่างใกล้ชิดจึงสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นมาควบคุมพฤติกรรมทางเพศให้เป็นที่ไปอย่างมีระเบียบ นอกจากนี้มนุษย์มีวิวัฒนาการเป็นขั้นตอน โดยมีช่วงของการเป็นทารกมานาน และขณะยังเป็นทารกก็ไม่

สามารถช่วยตัวเองได้ จำเป็นต้องพึ่งพาพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ไปก่อน การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวโดยผู้ใหญ่ต้องเลี้ยงดูอบรมเด็กให้เติบโตมีชีวิตอยู่รอดได้จึงเป็นสิ่งจำเป็น สำหรับความจำเป็นทางสังคม คือ การที่มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สังคมดำรงอยู่และสืบทอดต่อไปได้ ซึ่งครอบครัวเท่านั้นที่สามารถตอบสนองความต้องการเหล่านี้ได้¹⁰⁶

ในปัจจุบันมีปัญหาคอครอบครัวเกิดขึ้นมากมายซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ครอบครัวไม่ได้คาดหวังหรือปรารถนาให้เกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้นแล้วสมาชิกของครอบครัวจะได้รับความกดดันและความคับข้องใจเป็นอย่างมาก บางปัญหาก่อให้เกิดความอับอายขายหน้าและไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ปัญหาครอบครัวได้แก่

1. การแยกกันอยู่ชั่วคราวไม่ว่าจะเป็นเพราะต้องไปศึกษาต่อหรืองานอาชีพ รวมทั้งสภาวะสงครามทำให้แตกแยกกัน เป็นผลให้สุขภาพจิตของสมาชิกในครอบครัวเสื่อมลง การแยกกันอยู่นี้อาจนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ตามมาภายหลังอีก เช่น ปัญหาการนอกใจตลอดจนปัญหาการหย่าร้าง
2. การไม่มีบุตรไว้สืบสกุล โดยเฉพาะญาติพี่น้องที่เห็นว่าการมีทายาทไว้สืบสกุลเป็นเรื่องสำคัญทำให้หญิงที่ไม่สามารถมีบุตรเกิดปมด้อย
3. มีบุตรผิดปกติ เช่น ร่างกายพิการ หรือสติปัญญาอ่อน ก่อให้เกิดความทุกข์ เสรีเสียใจ แก่พ่อแม่ญาติพี่น้องมาก บางรายอับอายที่มีลูกผิดปกติ
4. การเจ็บป่วย หากสมาชิกคนใดในครอบครัวร่างกายไม่สมบูรณ์ เจ็บป่วยเป็นประจำ ก่อให้เกิดความวิตกกังวลร้อนตลอดเวลา และบางรายอาจนำไปสู่ปัญหาเศรษฐกิจอีกด้วย เพราะเมื่อเจ็บป่วยจำเป็นต้องไปหาแพทย์รักษาทำให้เสียเงินทองมากมาย
5. การนอกใจคู่สมรส ส่วนใหญ่มักจะเป็นฝ่ายชายนอกในฝ่ายหญิง ซึ่งเป็นเรื่องที่รกรายยอมไม่ได้ ถือว่าเสียศักดิ์ศรีและเป็นการดูถูกอย่างร้ายแรง
6. ว่างานหรือตกงาน ทำให้รายได้ที่เคยได้รับอยู่เป็นประจำเปลี่ยนแปลงไป สมาชิกในครอบครัววิตกกังวล บางรายถึงกับทะเลาะทู่ตีกันแทนที่จะหาทางแก้ปัญหาาร่วมกัน
7. ชราภาพ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตามวัฏจักรแห่งครอบครัว คือเมื่อลูกโตมีงานทำ แต่งงานตั้งครอบครัวของตนเองและแยกบ้านไปอยู่ต่างหาก พ่อแม่มักจะถูกทอดทิ้งเกิดความเหงาและรู้สึกว่าคุณค่าหรือหมดความสำคัญลงไปโดยเฉพาะคนชราที่อยู่ในเขตเมือง

¹⁰⁶ งานวิจัยของดิวิตต์, เกลียว ฤกษ์รุจิพิมล, ประไพ วิริยะสมบูรณ์, เสาวคนธ์ สุดสาสด์, สุดา ภิรมย์แก้ว, สุรพันธ์ เพชรภา, สังคมวิทยา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2554), น.79.

8. ความตาย ไม่ว่าจะเกิดขึ้นกับฝ่ายสามีหรือภรรยา ก็นำมาซึ่งความเศร้าโศกเสียใจแก่ผู้ที่อยู่มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าการตายนั้นเกิดแบบปัจจุบันทันด่วน

9. การหย่าร้าง เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากหลาย ๆ ปัจจัยรวมกัน แต่สาเหตุส่วนใหญ่มักได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ การใช้จ่าย การอบรมเลี้ยงดูลูก ปัญหาญาติพี่น้องหรือเขยสะใภ้ ฯลฯ คู่สมรสมีความแตกต่างในเรื่องทัศนคติ ค่านิยม รสนิยม มีปัญหาทะเลาะวิวาท การถูกทอดทิ้ง หรือไม่สามารถสนองความต้องการทางเพศให้แก่กันและกัน เป็นต้น¹⁰⁷

แนวโน้มของครอบครัวและวัฒนธรรมในสังคมสมัยใหม่

นักสังคมวิทยาต่างเห็นพ้องต้องกันว่า การนำเอาวิธีการทางอุตสาหกรรมเข้ามาใช้ ความเจริญทางด้านเทคโนโลยี รวมทั้งการกลายมาเป็นเมืองของชุมชนต่าง ๆ หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบครอบครัว การเปลี่ยนแปลงเริ่มที่ลักษณะครอบครัวก่อน คือ เปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ประกอบกับสมาชิกภายในครอบครัวได้รับทรรณะใหม่ ๆ มากขึ้น มีการต่อต้านประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม สมาชิกมีความเป็นอิสระ (ทั้งในด้านความคิดและพฤติกรรม) จากการควบคุมของญาติพี่น้องคือ มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น จากสภาพดังกล่าวทำให้ครอบครัวไม่มีความมั่นคงเหมือนดังเช่นครอบครัวสมัยเก่า

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังได้กล่าวแล้วมีผลกระทบต่อระบบครอบครัวในสังคมสมัยใหม่อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อครอบครัวในเขตเมืองที่เต็มไปด้วยการแข่งขันกันเพื่อการอยู่รอดในสังคม การที่สมาชิกในครอบครัวต้องออกไปทำงานนอกบ้านและการที่ภริยาต้องมีภาระในการหาเลี้ยงครอบครัวควบคู่กับสามี ทำให้บทบาทของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป หน้าที่ในการอบรม ลูก ๆ ซึ่งเคยเป็นหน้าที่สำคัญของครอบครัวกลายเป็นหน้าที่ทางโรงเรียนและสื่อมวลชน ความสัมพันธ์และความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูกลดน้อยลง ประกอบกับการกินอยู่แบบเมืองไม่เอื้ออำนวยให้อยู่กินกันแบบครอบครัวใหญ่ ๆ บรรดาญาติพี่น้องจึงลดความสำคัญในการที่จะเข้ามาช่วยอบรมเลี้ยงดูเด็ก ดังนั้นครอบครัวจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการหรือความผูกพันทางอารมณ์โดยใกล้ชิดกับสมาชิก เพราะมีกิจกรรมนอกบ้านต่าง ๆ มากมาย ทำให้ความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาหรือบิดามารดากับลูกมีมากขึ้น

สำหรับครอบครัวที่สามีและภริยาต่างก็มีงานทำและมีรายได้ด้วยกันทั้งคู่ บทบาทของภริยาได้เปลี่ยนจากผู้ตามหรือ “ข้างเท้าหลัง” มาอยู่เสมอหรือเทียบเท่ากับสามี ความสัมพันธ์ระหว่าง

¹⁰⁷ เพิ่งอ้าง, น.84.

สามีและภรรยาในกรณีเช่นนี้มักมีความตึงเครียดเกิดขึ้นได้ง่าย เนื่องจากภริยามีภาระต้องดูแลและรับผิดชอบมากขึ้นทั้งในบ้านและนอกบ้าน กล่าวคือบทบาทของผู้หญิงเพิ่มมากขึ้นจากแม่บ้าน แม่ของลูก และเป็นคนทำงานด้วย ทำให้เหนื่อยหุดหงิดและอารมณ์เสียได้ง่าย อย่างไรก็ตามการที่ภริยามีบทบาทและมีอำนาจในครอบครัวเท่าเทียมกับสามีก็ไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดเสมอไป¹⁰⁸

แนวโน้มอีกประการหนึ่งของครอบครัวสมัยใหม่คือ มีการแยกกันอยู่หรือการทอดทิ้งเพิ่มมากขึ้น มีครอบครัวชนชั้นแรงงานจำนวนไม่น้อยที่เด็กอยู่กับแม่หรือญาติเพราะพ่อหรือแม่หรือทั้งพ่อและแม่ต้องไปทำงานหาเงินที่อื่น หรือมีการทอดทิ้งลูกกันไปแต่งงานใหม่ทั้งคู่ ทำให้เด็กต้องอยู่ในความดูแลของญาติฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพิ่มมากขึ้น¹⁰⁹

ในสังคมสมัยใหม่การหย่าร้างมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และเป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ปัญหาของครอบครัวไปแล้ว การหย่าร้างไม่ใช่เรื่องน่าอับอายอีกต่อไป สังคมยอมรับการหย่าร้างมากขึ้น โดยมีแนวคิดว่าการอยู่ด้วยกันแล้วไม่มีความสุขก็ควรหย่ากันไปจะดีกว่า เพราะในสังคมสมัยใหม่เน้นในเรื่องผลประโยชน์และความพอใจส่วนตัวเป็นเรื่องสำคัญ ประกอบกับสภาพการดำเนินชีวิตในเมืองที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน ตัวใครตัวมัน ความแอ้อคคืบคั่งไปด้วยผู้คนและสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยตึกสูง ๆ หรือที่เรียกว่าป่าคอนกรีต ค่าครองชีพสูง ความสับสนวุ่นวายต่าง ๆ รวมทั้งความแตกต่างในภูมิหลังของกลุ่มสมรสจึงทำให้คนเมืองมีความตึงเครียดทางอารมณ์สูง สุขภาพจิตเสื่อมและส่งผลให้เกิดปัญหานานัปการ อันจะส่งผลให้เกิดปัญหาการหย่าร้างขึ้นในที่สุด¹¹⁰ จากปัญหาการหย่าร้างนี้ก็อาจจะส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางสังคมได้ด้วยเช่นกัน เช่น ปัญหาอาชญากรรม การกระทำความผิดที่เกี่ยวกับยาเสพติด และการก่ออันตรายแก่ประชาชนและสังคมในประการอื่น ๆ อีกมากมาย

จากทฤษฎีภาพลักษณ์ของสตรี (Feminist Theory)¹¹¹ ที่กล่าวถึง อาชญากรรมและความ เป็นธรรมนั้น มีอยู่หลายประเด็น แต่สิ่งที่ควรพิจารณาประเด็นแรกก็คือ คำถามที่ว่าทำไมผู้หญิงจึงต้องประกอบอาชญากรรม ปัจจัยที่ทำให้ผู้ชายกระทำความผิดก็สามารถนำมาอธิบายได้ แต่จะมีประ

¹⁰⁸ จ้านงค์ อควัฒนสิทธิ์และคณะ, *เพ็งอ้าง*, น.85.

¹⁰⁹ จ้านงค์ อควัฒนสิทธิ์และคณะ, *เพ็งอ้าง*.

¹¹⁰ จ้านงค์ อควัฒนสิทธิ์และคณะ, *เพ็งอ้าง*, น.86.

¹¹¹ อฉนพ ชูบำรุง, อุณิษา เลิศโตมรสกุล, *อาชญากรรมและอาชญาวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2555), น.239.

เดินอีกประการหนึ่งที่น่าสนใจมากเกี่ยวกับการทำความผิดของผู้หญิงก็คือ เรื่องการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม ทำให้ผู้หญิงเกิดพฤติกรรมด้านลบจนสามารถทำความผิดกฎหมายขึ้นได้ตามมา